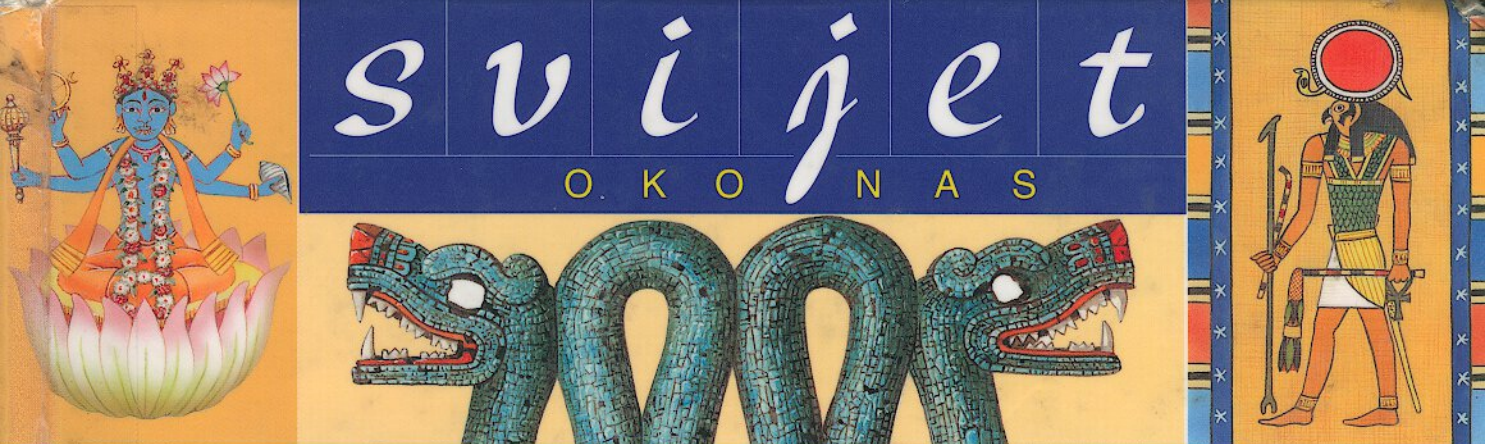
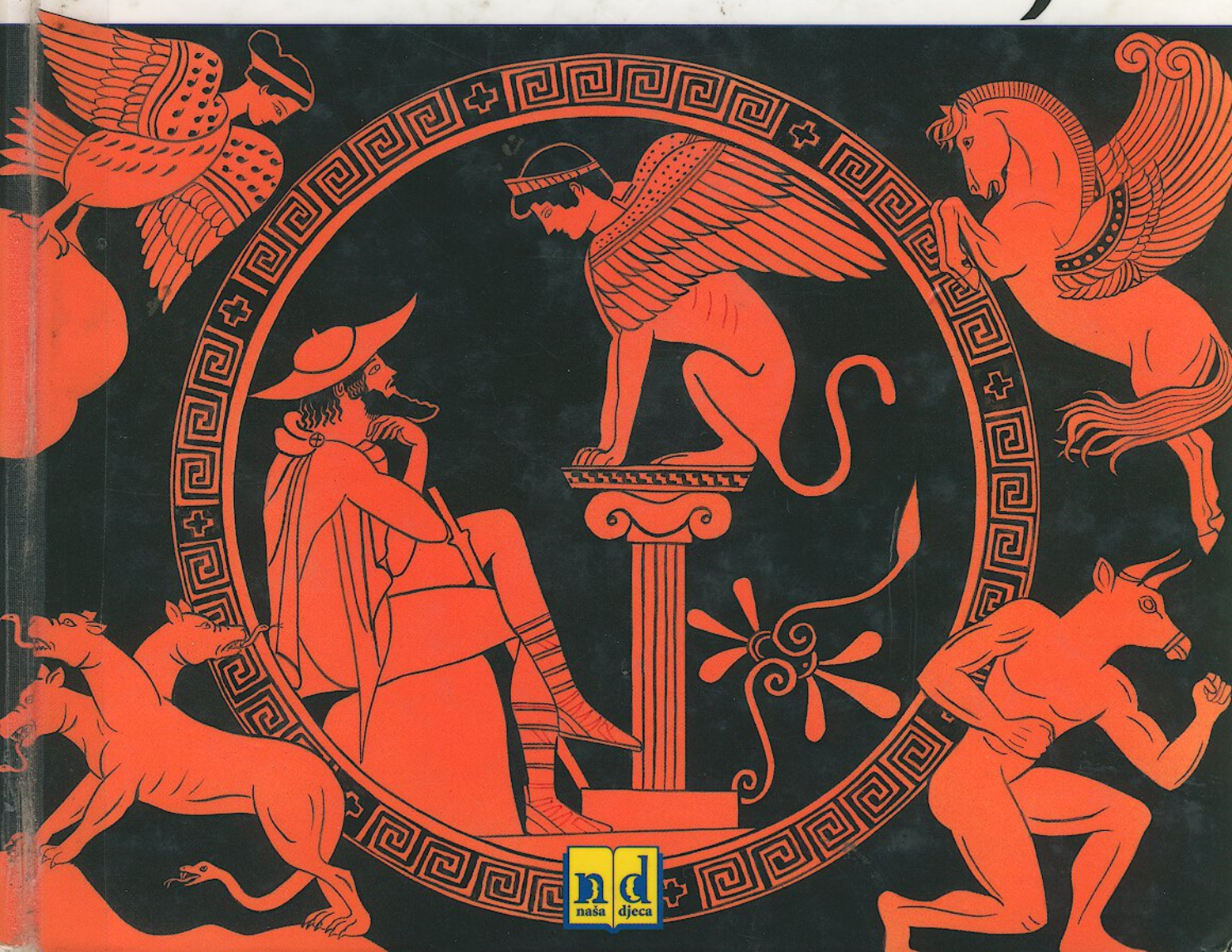

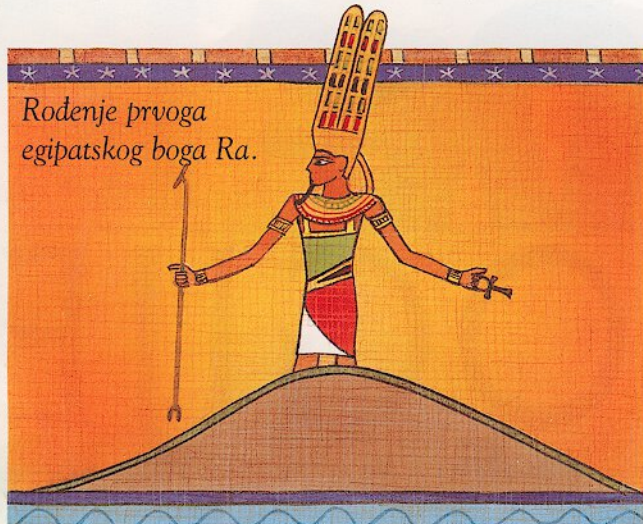
svijet
OKONAS

MITOLOGIJE

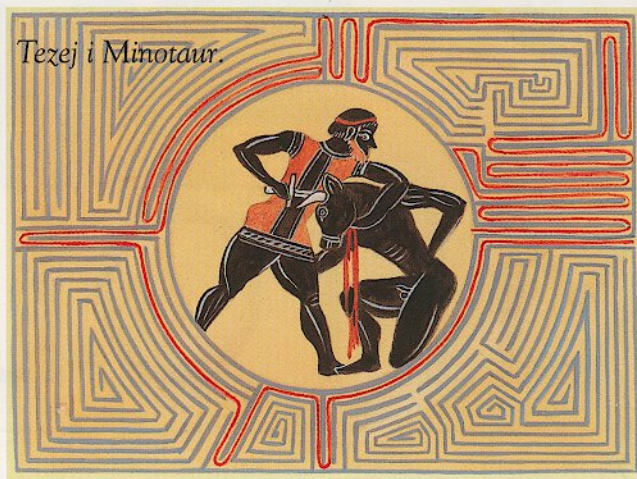

Što je mit?

Rodenje prvoga
egipatskog boga Ra.

Tezej i Minotaur.

Mit je čudesna priča. Može govoriti o ljubavima nekog božanstva ili doživljajima kakve životinje, ali i objašnjavati kako je nastala Zemlja, kako se na njoj pojavio čovjek ili zašto Sunce izlazi na nebeskom svodu. No nisu sve neobične priče mitovi.

Više od bajke

Bajke su priče za koje kažemo da nisu stvarne, poput Snjeguljice i sedam patuljaka ili Mačka u čizmama. Mit je bajka u koju vjeruje cijeli jedan narod u nekom dijelu

svijeta, u određenom razdoblju svoje povijesti.

Mitovi su dio religije

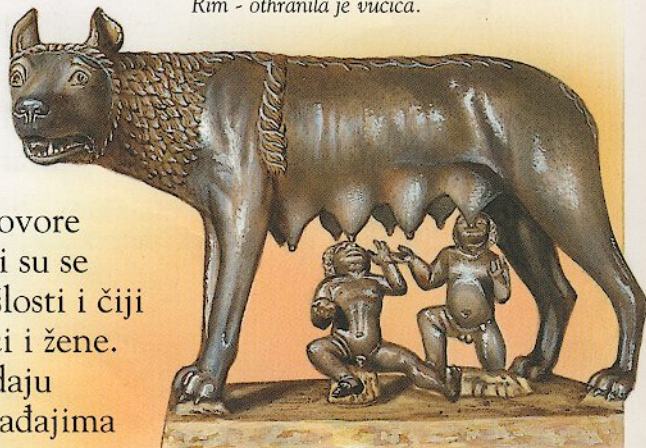
Bogovi koji se pojavljuju u mitovima dio su religije pojedinog naroda koji im posvećuje hramove i održava svetkovine u njihovu čast, a često su tu i svećenici koji služe tim bogovima. Razne religije imaju različite mitove.

Mitovi se razlikuju od povijesnih priča.

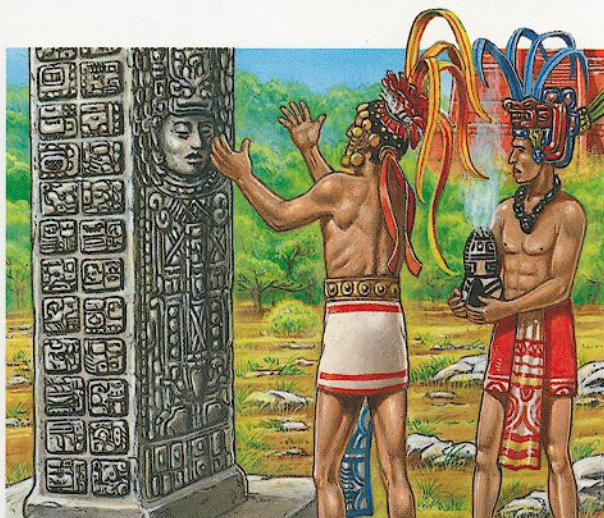
Povijesne priče govore o događajima koji su se doista zbili u prošlosti i čiji su akteri muškarci i žene. Mitovi pripovijedaju o još starijim događajima

kojima nitko nije bio svjedok i čiji su junaci i bogovi i druga neobična bića. Ljudi s naraštaja na naraštaj prenose mitove u koje vjeruju. Riječ "mit" dolazi uostalom od grčke riječi "mithos" koja znači "ispripovijedana povijest".

Blizance Romula i Rema - koji su osnovali Rim - othranila je vučica.

Razumijevanje mitova

Svuda po svijetu - u Aziji i Americi, u Europi i Africi - ljudi su još u pradávná vremena stvorili mitove.

Stara vjerovanja

Ljudi u današnjem modernom društvu za mnoge događaje imaju znanstvena objašnjenja. No uvijek ima društava gdje se više važnosti pridaje vjerovanjima nego znanosti i gdje se čuva neki oblik mudrosti baštinjene od predaka. Drevna društva svoje su spoznaje u području astronomije i matematike stavljala u službu svoje religije.

U njihovu shvaćanju svijet bogova i svijet ljudi bili su jedno i stoga je trebalo komunicirati s bogovima. Smatrali su kako mogu, štjući ih na ispravan način, izbjeći katastrofe poput bolesti ili potresa, pa čak pridonijeti boljoj žetvi.

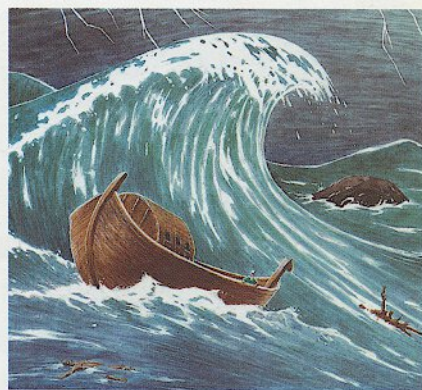
Iste teme diljem svijeta

Neka su društva utjecala na druga, primjerice Grci na Rimljane. No začuđuje što narodi vrlo udaljeni jedni od drugih imaju slične mitove. Često je riječ o potopu kojemu je izbjeglo malo ljudi. Ta se tema nalazi u mitovima

Svaka civilizacija ima svoj način komuniciranja s bogovima, poput Asteka (na slici lijevo) ili Hindusa (na slici desno).

od Babilona do Grčke, od Indije do Sjeverne Amerike.

Povjesničari i znanstvenici još uvijek preispituju biblijski zapis o potopu. Na mnoga pitanja još nisu našli odgovor, ali uglavnom se slažu da je u jednom trenutku Zemljine povijesti doista došlo do takve katastrofe.

Prenošenje mitova

Kako možemo doznati za mitove neke civilizacije nestale prije više stotina ili čak tisuća godina?

Neki od njih nestali su zajedno s pripovjedačima koji su ih usmeno prenosili, no mnogi drugi sačuvani su zahvaljujući pismu, skulpturama, crtežima.

Tradicija

Grčka i rimska mitologija nikada nisu nestale u sjećanju europskih naroda.

Neki mitovi s područja Mezopotamije otkriveni su zahvaljujući glinenim pločicama u koje su ih urezali pisari.

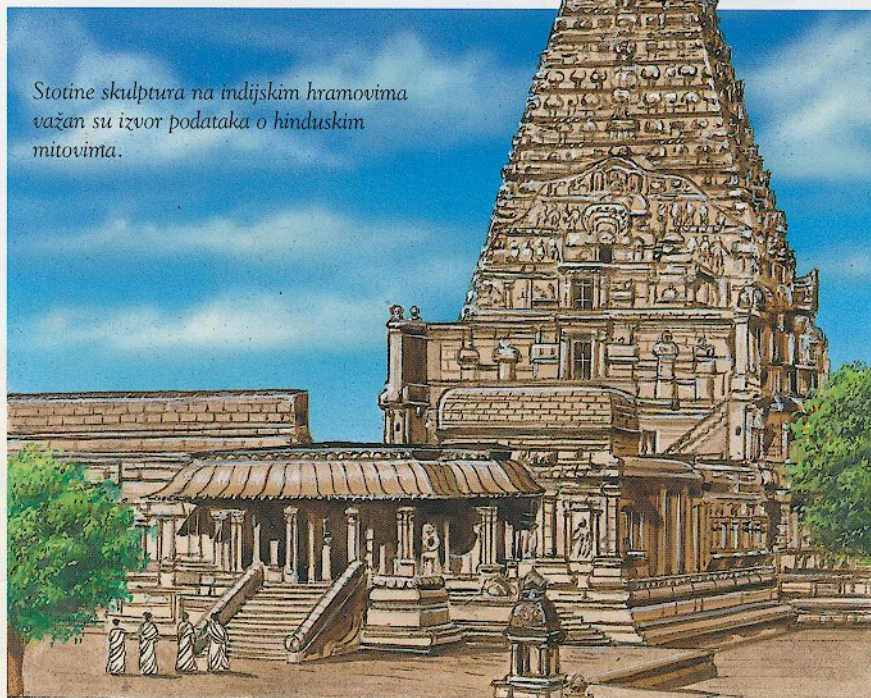
Grčki povjesničar Plutarh čak je spasio od zaborava egipatski mit o Ozirisu i Izidi. Druge kulture, poput onih Maya i Asteka, otkrili su i djelomično uništili Španjolci kad su se u 16. stoljeću iskrcali na američko tlo.

Eksplוזija novih spoznaja

U 19. i 20. stoljeću arheolozi su svojim otkrićima pridonijeli velikom iskoraku u upoznavanju drevnih

civilizacija. Champollion je, dešifriravši egipatske hijerogliffe, omogućio suvremenom svijetu bolje upoznavanje s vjerovanjima toga naroda. Tisuće glinenih pločica otkrivenih u Mezopotamiji ispričale su nam brojne priče. No još uvijek ostaje mnogo tajna i sumnja, posebice u vezi s keltskim i vikinškim mitologijama.

Stotine skulptura na indijskim hramovima važan su izvor podataka o hinduskim mitovima.

Tajne svijeta

Posvuda na Zemlji ljudi su vjerovali u bogove i pripovijedali o njihovim podvizima. Zašto su to činili? U ta davna vremena nije bilo ni aviona ni velikih brodova kojima bi se putovalo Zemljom. Nije bilo ni raketa kojima bi se išlo u svemir. Na mnoga pitanja nije bilo odgovora. Ljudi su stoga mitovima pokušavali dati nekakav smisao tajnama koje su ih mučile.

Malen dio svijeta

Nekoć je svaka civilizacija poznavala tek jedan malen dio Zemlje. Sredozemno

more i njegove obale, primjerice, nisu imali tajna za Grke koji su ih oplovili na svojim brodovima. Ali što je iza toga? Možda stanište bogova? Dugo su Grci mislili da se had - u koji odlaze duše pokojnika - nalazi zapadno od Sredozemlja. Kasnije su shvatili da se mora i kopno protežu na zapad te su zamišljali da je had ispod zemljine površine.

Svemir

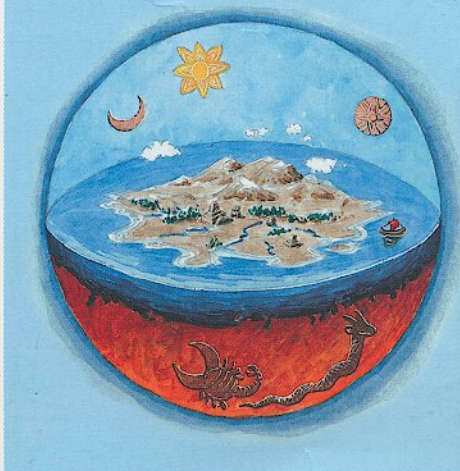
Svaki narod svemir si je predstavljao na sliku onoga što su vidjeli

oko sebe. Egipćani su ga vidjeli kao plodnu dolinu okruženu pustinjom. Za Vikinge je svijet potekao od ledenih divova jer je na sjeveru Europe, gdje su živjeli, vladala zima. Grci, koji su znali za mnoštvo otoka u moru, mislili su da ih je tamo bacio bog mora Posejdon tijekom jedne borbe među bogovima.

Prirodne sile

Mnoga božanstva imala su oblik životinja kojima su se ljudi divili ili su ih se bojali.

Ovako su svijet zamišljali narodi Mezopotamije,

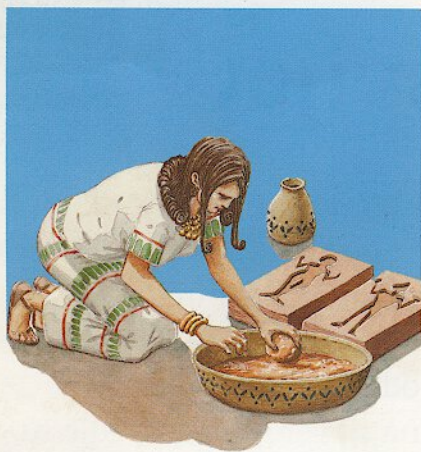

ovako Vikinzi,

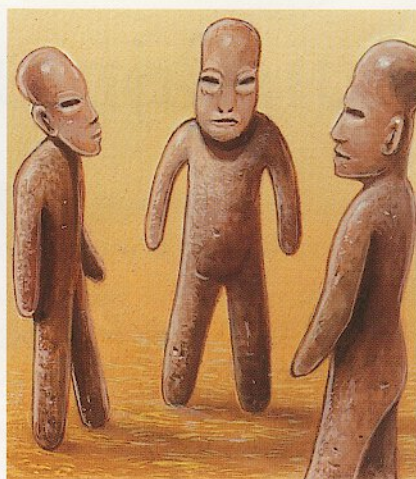

a ovako Foni u Beninu.

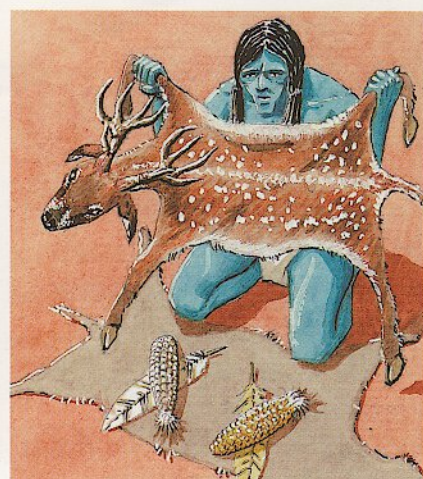

Stvaranje ljudi prema vjerovanju Mezopotamaca.

Ovako su stvaranje zamišljali Maya.

Stvaranje čovjeka prema vjerovanju Navajo Indijanaca.

Egipćani imaju bogove u liku krokodila, krave ili štipavca, sjevernoamerički Indijanci pripovijedaju podvige jednoga kojota, Australci pridaju veliku važnost zmiji. Kako vladati prirodnim silama? Tko čini da tutnje vulkani? Možda grčki bog Hefest (vidi str. 49)? Tko čini da pada kiša? Možda Čaki, bogovi Maya (vidi str.104)? U Irskoj, u

Americi, Japanu i Egiptu dive se bogu Suncu koje rasvjetljava i grije Zemlju. Što bi ljudi bez nje?

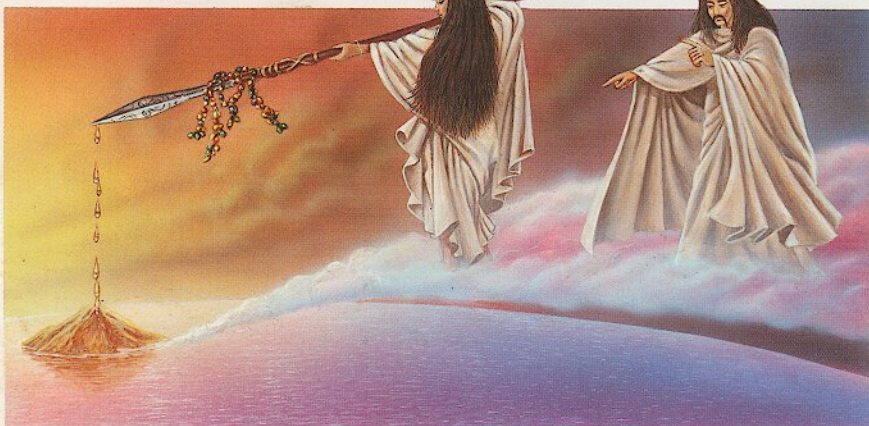
Kako je stvoren svijet?

Posvuda se u svijetu javljaju ista pitanja. Što je bilo prije nego što je stvoreno Nebo i Zemlja? Kako su nastali prvi bogovi? Mnogi mitovi, primjerice japanski ili mezopotamijski, govore

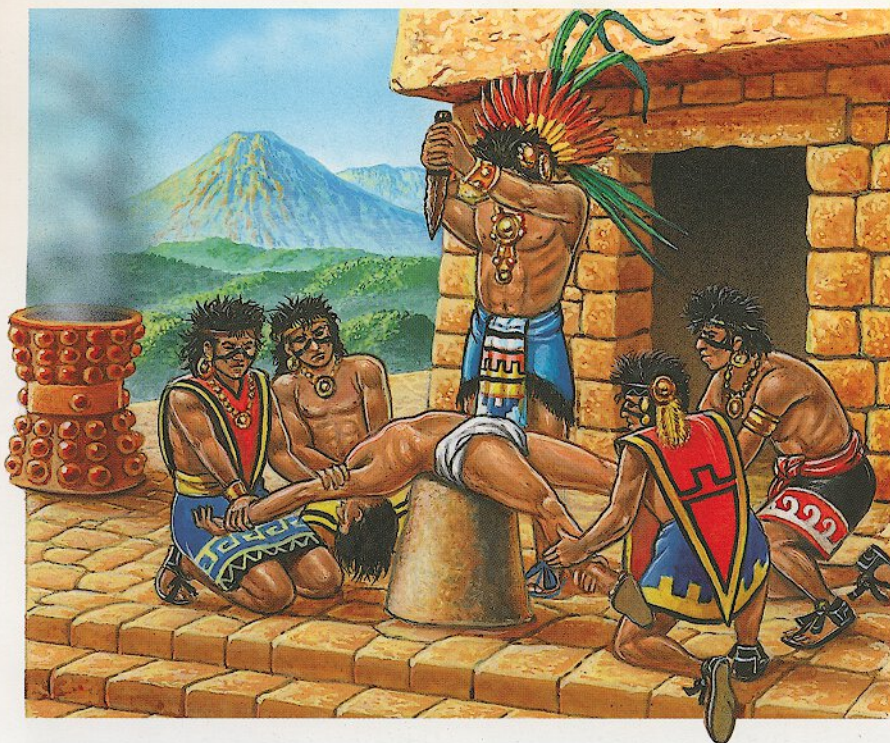
kako je u početku bila samo golema vodena površina. Za neke druge narode u početku je postojala samo praznina: ledeni bezdan u mašti Vikinga, kaos po vjerovanju Grka. Potom su se rodili bogovi koji su oblikovali Nebo, Zemlju i sva bića, uključujući i čovjeka.

Čemu ljudi?

Zašto su bogovi - koji su tako moćni - stvorili ljude? Grci misle da je to bilo zato da im služe, hrane ih i štiju. Mezopotamci vjeruju da su ih bogovi načinili kako bi radili umjesto njih.

Ovako Japanci zamišljaju stvaranje Zemlje.

U mnogim mitologijama zadaća ljudi je štovanje bogova koji su ih stvorili. A kako su bogovi "proizveli" ljude? Božanstva Maya pokušavala su to u nekoliko navrata: najprije su upotrijebili glinu, potom drvo i na kraju kukuruz. Posljednji pokušaj bio je uspješan. U egipatskoj mitologiji bog Hnum oblikuje ljude na svojem lončarskom kolu, a kod Mezopotamaca više bogova udružuje svoje snage kako bi napravili ljude, od gline i krvi. U većini mitologija bogovi se koriste svojim

umjetničkim darom kako bi stvorili ljudska bića.

Mogu li bogovi kazniti ljude?

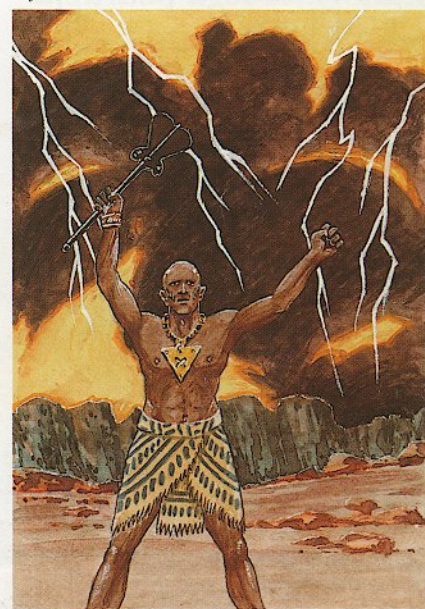
Veliki mitovi objašnjavaju kako su bogovi ponekad kažnjavali ljude. To se događa kad ljudi ne štiju svoja božanstva, kad rade preveliku buku ili kad postanu zli. Bogovi se rasrde i mogu u svojoj srdžbi izazvati potop ili učiniti ljude smrtnima, ukoliko to već nisu bili odmah kad su stvoreni. Volja bogova je neupitna: ljudi moraju prihvatiti kaznu koju su im odredili i podnijeti je.

U nekim civilizacijama, poput astečke, potrebne su ljudske žrtve kako bi bogovi dali kišu i sačuvali ljude. Astečki mitovi objašnjavaju da su i sami bogovi morali žrtvovati svoje srce kako bi Sunce počelo svoj hod po nebu (vidi str. 101).

Što se događa s pokojnicima?

Kad čovjek umre, on ili njegova sjena dolaze u jedan predio koji se često predstavlja kao mračan i tmuran. Ponekad postoji i veličanstven raj, primjerice onaj grčkih junaka ili hrabrih vikinških ratnika. U nekim civilizacijama, poput egipatske, sud odlučuje o sudbini preminulih duša.

U Nigeriji se vjeruje da bog grmljavine Shango sipa munje i gromove na one koji su zli.

U Mezopotamiji

Mitološke priče naroda Mezopotamije urezane su na glinenim pločicama poput ove na slici. Najstarije imaju oko 5 000 godina.

Danas poznajemo mezopotamske mitove zahvaljujući tome što su stanovnici toga područja prije 5 000 godina izumili pismo. Povijest bogova zabilježena je na vrlo starim glinenim pločicama koje su pronađene u devetnaestom stoljeću.

O čemu govore mezopotamski mitovi? Mezopotamci vjeruju da su bogovi stvorili Zemlju i sve što postoji na svijetu. S kojim ciljem? A kako su

nastali bogovi? Odgovori na ta pitanja nalaze se u mitovima. Oni se mogu ponešto razlikovati jer je između najstarijih i najnovijih proteklo 15 stoljeća. Neki su bogovi tijekom vremena nestali, dok su drugi, poput boga Marduka - zaštitnika grada Babilona - dobili na važnosti. Neke priče bile su namijenjene za čitanje tijekom čarobnjačkih obreda, a neke su se recitirale za vrijeme proslave Nove godine u Babilonu.

Tko ih je napisao? To nitko ne zna točno!

Pronađeno je samo ime jednoga pisara koji je vjerojatno prepisao konačnu verziju dvije otkrivene pripovijesti. Sve ostale su još jedna neotkrivena tajna.

Mezopotamci vjeruju u bogove ljudska lika, ali i u niža božanstva i dobre duhove prikazane u obliku krilatih bikova.

Glavna božanstva

Mezopotamijski su bogovi nalik kraljevima: vladaju ljudskim bićima kao što kneževi vladaju nad svojim podanicima. Izgledom i karakterom podsjećaju na ljude, no ljudi ih se boje i poštuju ih jer su daleko nadmoćniji od njih.

Glavni bogovi
Mezopotamijskih bogova ima mnogo i mogu imati više imena. Evo onih glavnih: **Enlil** je kralj bogova. Spava na svojoj planini i užasava ga kad ga

tko ometa u tome. Kažnjava ljude ako slučajno prave preveliku buku pa se ne može odmarati. Njegove odluke obvezujuće su za sve bogove, čak i onda kad su nepravedne. **Adad** zapovijeda i razornim olujama i kišama koje natapaju žednu zemlju. Njegova je životinja bik. **Enki** (Ea) najpametniji je bog. Vješt je u tehničkim stvarima i često popravlja kad tko od bogova napravi kakvu glupost. **Ištar** je božica rata koju često predstavljaju s lukom. Ona je ujedno i

božica ljubavi. Svojim ljubavnicima često namijeni okrutnu sudbinu. **Marduk** je babilonski bog. Tisuću godina prije Krista postaje kralj bogova umjesto Enlila, nakon što je spasio druge bogove od srdžbe njihove zajedničke majke Tiamat.

Annuaki i Igigi
Annuaki, čiji je kralj Enlil, glavni su bogovi. Ništa ne rade jer drugi bogovi, Igigi, rade da bi ih prehranili. No Igigi se jednoga dana pobune što moraju tako puno raditi... (vidi stranicu 15!).

Stvaranje svemira

Marduk pobjeđuje
Tiamat i njezina
strašna čudovišta te
postaje kraljem bogova.

Kako je nastala Zemlja i bogovi?

Prema tekstu zvanom "Ep o stvaranju", u početku su bila dva bića, istodobno osobe i mjesta: Apsu - slatka voda, muški element - i Tiamat: more, ženski element. Iz veze Apsua i Tiamat rođeni su svi ostali bogovi.

Svađe bogova

Apsu je ljut zbog buke koju stvaraju njegova djeca pa smišlja kako ih ušutkati. No Enki otkrije njegovu urotu,

uspava ga i ubije. Enki ima sina imenom Marduk, najuzvišenijeg boga. Između bogova zametne se svađa pa Tiamat - iznervirana bukom - također odluči usmrtniti svoju djecu. Da bi to izvela, stvori divovske zmajeve koji imaju otrov u krvi, morska čudovišta, goleme lavove i ljude-škorpijone.

Marduk kao osvetnik

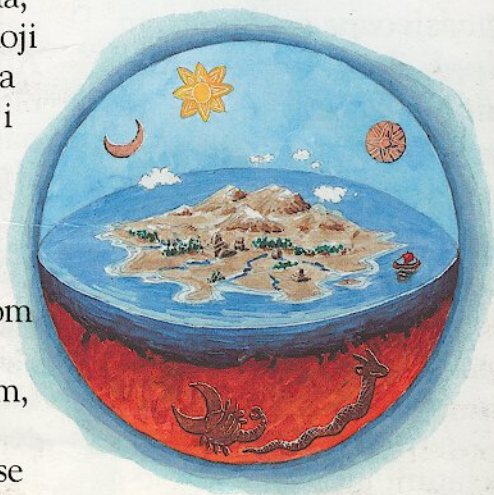
Marduk predloži da će spasiti bogove, pod uvjetom da nakon toga postane kraljem. Naoružan mrežom, četirima vjetrovima i brojnom vojskom, uspne se

na bojna kola u koja su bila upregnuta četiri neumorna konja. Uhvati Tiamat, njezine zmajeve i ostala čudovišta u mrežu i ubije ih. Tiamat je uništena. Pomoću njezina čudovišna tijela Marduk stvori svemir: raspolovi ga na dvoje pa od polovice napravi nebo, od njezinih jetara načini Mjesec, a iznad Apsua (slatkih podzemnih voda) postavi Zemlju.

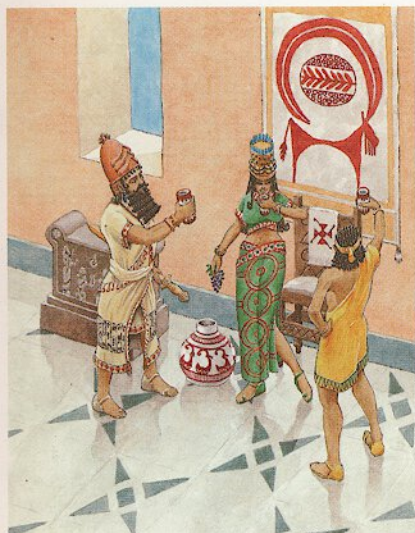
Babilon

Svi bogovi slave Marduka i priznaju ga za novog vladara. On odluči sagraditi svoje svetište na Zemlji kojemu će dati ime Babilon - "hram velikih bogova".

Svijet koji je stvorio Marduk.

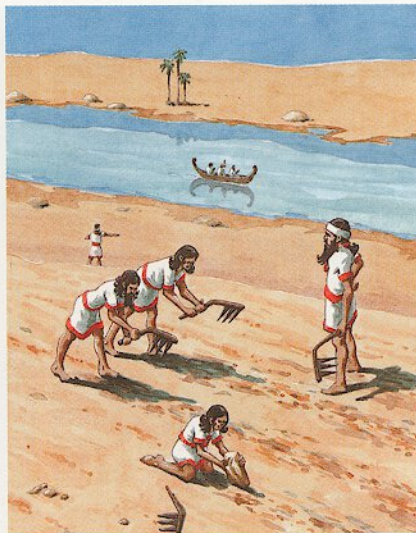
Stvaranje ljudi

Zašto su bogovi stvorili čovjeka? Čemu su im mogla služiti ta bića?

Pobuna Igigija

Veliki bogovi Annunaki podijelili su svijet između sebe. Anu, bog posebno štovan u gradu Uruku, uspeo se na nebo, Enlil je zaposjeo Zemlju, a Enki je uzeo Apsu - slatke podzemne vode. Annunaki su se gostili i besposličili. Sav posao obavljali su Igigi: kopali su riječna korita, pravili planine, stvarali močvare... Jednom riječju, oni su oblikovali Zemlju. No nakon 2 500 godina

Igigi se napokon pobune protiv teškoga rada koji su im nametnuli Annunaki.

Enki stvara čovjeka

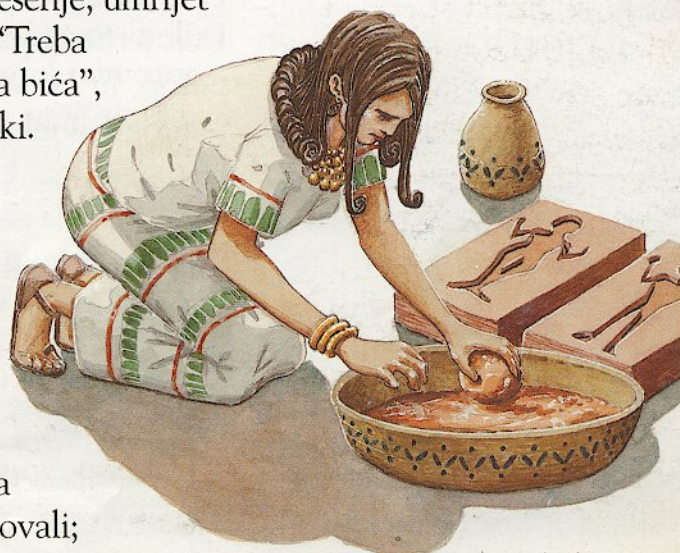
Annunaki su se našli u grdnoj neprilici. Ne pronađu li rješenje, umrijet će od gladi. "Treba izmisliti nova bića", dosjeti se Enki.

Od gline i krvi

Enki uzme glinu i umoči je u tijelo i krv jednoga boga kojeg su žrtvovali;

tako će čovjek dobiti dio božanske oštroumnosti. Božica Nintu rasporedi tu smjesu u posude: 7 za muškarce i 7 za žene. Nakon 9 mjeseci rodi se prvi naraštaj ljudi.

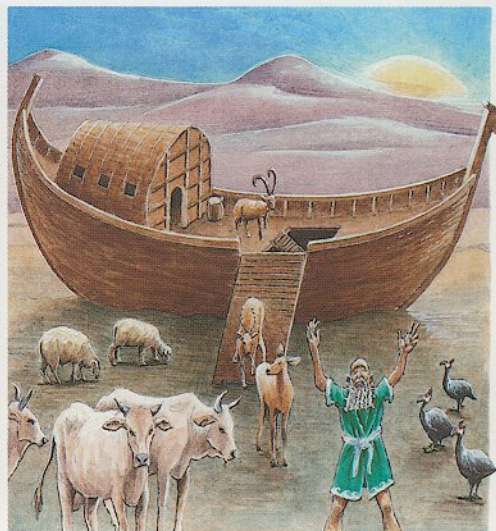
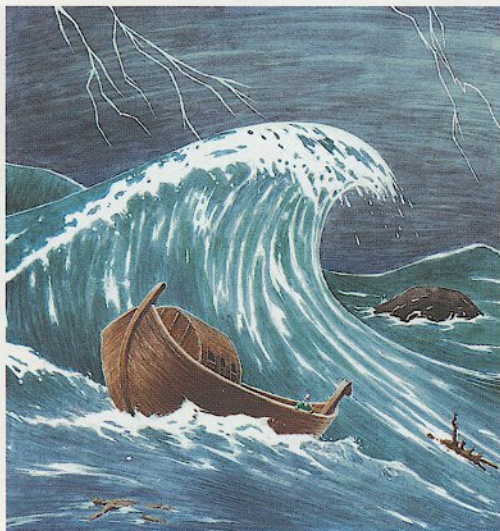

Potop

Bog Enlil
bijesan je
zbog buke
koju
stvaraju
ljudi.

Bogovi napokon mogu bezbrižno živjeti! Stvorili su ljude koji će raditi za njih. No ti su ljudi s vremenom postali prepametni.

Enlil se ljuti

Prošlo je 1 200 godina i ljudi su s vremenom naučili obrađivati zemlju i natapati je. Imali su dovoljno hrane pa ih je bilo sve više. Bijesan zbog buke koju stvaraju, Enlil pokuša uništiti ljude šaljući epidemiju na Zemlju, ali ih spase Enki i Namatar, bog bolesti. Nakon 1 200 godina

Enlil pošalje glad na Zemlju. Ponovno se umiješa Enki i spasi ljude od suše i slabe žetve. Enlil tada odluči uništiti ljude potopom.

Pripreme

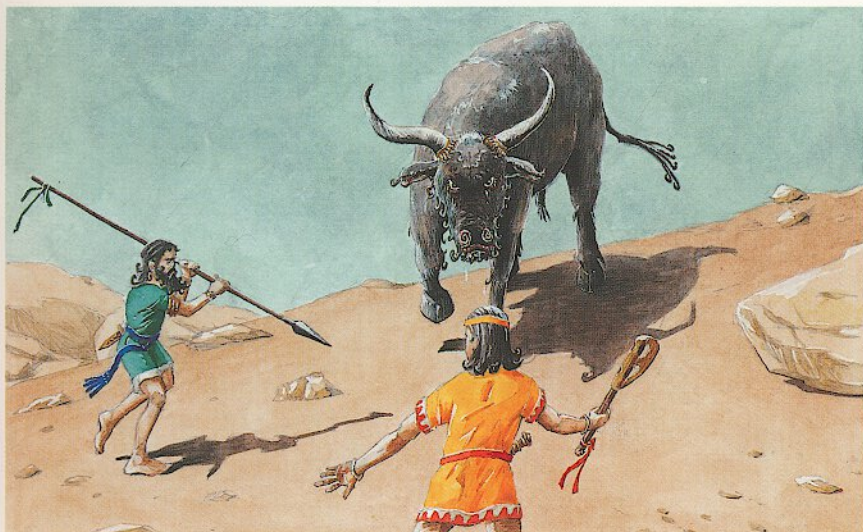
Dok je Enlil pripremao potop, Enki odluči spasiti jednog čovjeka: mudroga Utnapištima. Ukaže mu se noću u snu i savjetuje mu da sagradi lađu te da u nju ukrca svoju obitelj, ptice, životinje i stepu.

Potop

Strašna oluja trajala je 7 dana i 7 noći. Sunca je

nestalo. Kiša i vjetar urlali su poput lava. Potom sve utihne. Voda se povuče, a Utnapištima prinese žrtvu bogovima. Enlil shvati da je prevaren jer nisu uništeni svi ljudi, ali prizna Enkijevu mudrost i hrabrost Utnapištima te mu podari besmrtnost. Enki odluči da odsada više neće biti toliko ljudi kako ne bi uznemirivali bogove: neke žene neće moći imati djecu, a sva će ljudska bića nakon određenog broja godina morati umrijeti. Taj mit objašnjava kako su ljudi postali smrtna bića.

Priča o Gilgamešu

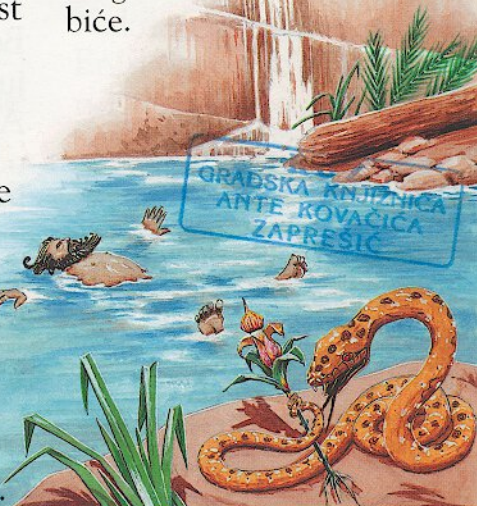
Gilgameš je bio kralj Uruka, grada u Mezopotamiji. Taj mladi polubog bio je ponosan na vlastitu snagu i moć svoga grada. Tko mu se može oduprijeti? Nitko! Jedino bogovi - možda!

Gilgameš se ničega ne boji
Razlučeni zbog Gilgamešove oholosti, bogovi stvore biće imenom Enkidu koje je trebalo pobijediti Gilgameša. No Gilgameš i Enkidu ubrzo se sprijatelje. Zajedničkim snagama ubiju čuvara cedrove šume - diva koji je rigao vatru! Njihovi

podvizi toliko su sjajni da se božica rata Ištar zaljubi u Gilgameša, no Gilgameš se drzne odbiti je. Ištar stvori bika nadnaravne snage da uništi Gilgameša i njegov grad, no on i Enkidu i iz te borbe iziđu kao pobjednici. Ištar potom pošalje na Enkidua smrtonosnu bolest i Gilgameš izgubi vjernog prijatelja.

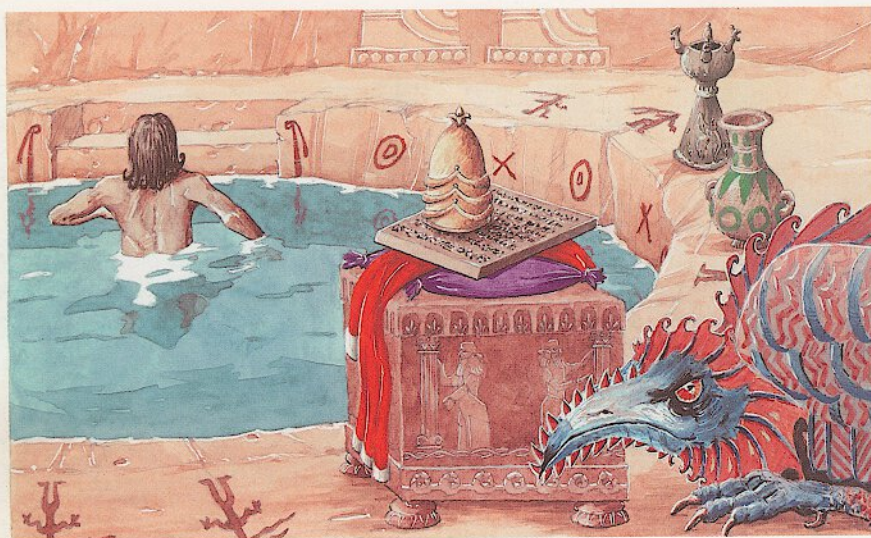
Kako steći besmrtnost?
Gilgameš tada shvati da je i on smrtno biće kao i svi ljudi. Ipak, ne može se pomiriti s time pa krene na dugačko putovanje tijekom kojega sretne Utnapištima koji je preživio potop i kojemu su bogovi dali besmrtnost.

Cvijet života
Utnapištima otkrije Gilgamešu da postoji čudotvorna biljka koja daje besmrtnost. Gilgameš je pronađe na dnu mora. Na povratku u Uruk, dok se kupao u jezeru, zmija pojede cvijet života. I tako je Gilgameš ostao samo smrtno biće.

Strašna ptica Anzu

Anzu je izdajica koji se želi dokopati vlasti kralja bogova. Nalik je na golema orla, a kljun mu je poput pile. Bog Enlil uzme ga u svoju službu i zaduži ga da čuva ulaz u njegove dvore.

Anzu vara svoga gospodara

Svakoga dana Anzu promatra kako se njegov gospodar u zoru kupa u svetoj vodi. Pritom odlaže na prijestolje svoju krunu, božanski plašt i Pločicu sudbine na kojoj je zapisana sudbina cijelog svemira. Jednoga dana Anzu odluči ukrasti te

simbole moći i postati kralj bogova umjesto Enlila. Sanja o tome da vlada nad svim Igigijima. I tako Anzu odnese svoj plijen navrh planine. U svemiru odjednom zavlada tišina i sve stane.

Tko će ubiti izdajicu?

Bogovi počnu tražiti junaka koji će nadvladati Anzua. Trojica bogova odbiju se upustiti u opasnu borbu sa strašnom pticom koja se dokopala božanskih moći.

Oboružan sa sedam strašnih vjetrova, Ninurta krene na Anzuovu planinu. Sunca nestane, uragan zaurla, a dvojica protivnika zapodjenu bitku.

Enki predloži da pošalju junaka imenom Ninurta.

Strašna borba

Prvi Ninurtini udarci potpuno su bezuspješni. Anzu mu otme luk, ali se Ninurta uz pomoć bogova vrati u bitku. Odsiječe ptici krila i na kraju je usmrti. Bogovi se domognu krune, plašta i Pločice sudbine. U svemiru ponovno zavlada red.

Vjenčanje Enlila i Sud

Svadbjeni darovi za Sud.

Božica Sud koja je postala Ninlil.

Enlil nema žene.
Jednoga dana, dok je božica Sud stajala na ulazu u majčinu kuću, ugleda je Enlil i zaljubi se u nju. Predloži joj da ode s njim, ali ona to odbije učiniti bez vjenčanja.

Prosidba

Sud ne želi slušati Enlila, a on napokon shvati da je mora službeno zaprositi. Zaduži stoga svojeg paža Nusku da potraži djevojčinu majku. Nuska

joj prenese poruku svojeg gospodara: ako se Sud uda za velikog boga Enlila, živjet će s njim u njegovoj palači. Odlučivat će o podjeli moći između bogova i o sudbini ljudi. Dobit će ime Ninlil. Majka pristane i odredi se datum vjenčanja.

Brdo darova

Sav sretan, Enlil zapovjedi da se odnesu darovi njegovoj odabranici Sud. I tako kroz grad krene povorka slonova, gazela, medvjeda, ovaca, jaraca, majmuna, krava... Bilo je

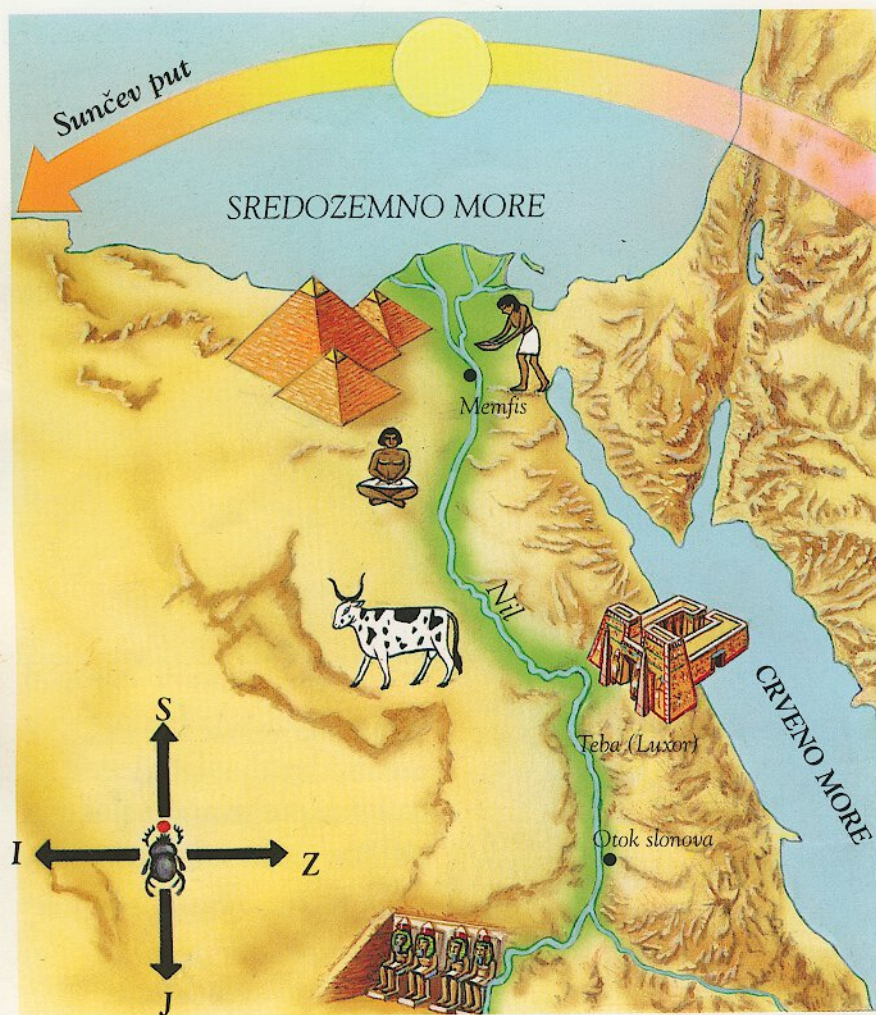
tu i svakojakih sireva, meda, datulja, smokava i trešanja, te mnogo zlata i srebra.

Moć božice Sud

Nakon svadbene noći Enlil dade svojoj ženi nove moći: odsada će ona biti božica ljubavi i rađanja i nadzirati rad babica. Bit će također božica sjemenja koje niče, vladat će poljoprivredom, a pod njezinom će zaštitom biti i pismo. Taj mit objašnjava kako je Sud postala Ninlil i kakve sve ima moći.

U Egiptu

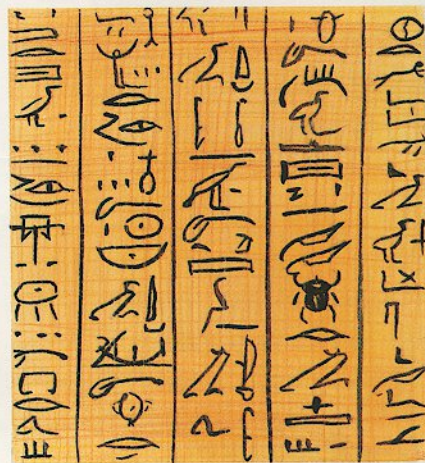
Za Egipćane bogovi su posvuda: na Zemlji gdje žive ljudi, ali i na onome drugom, nevidljivoj svijetu kojim svake noći putuje Sunce i u koji će doći pokojnici nakon smrti. To mnoštvo bogova, koji mijenjaju

svoj izgled, stvorilo je svijet i održava ga.

Pismo bogova
Grčka riječ hijeroglif znači pismo bogova. Tijekom 3 000 godina pisari su bilježili povijest bogova zahvaljujući tim znakovima koje je

Nil teče od juga prema sjeveru. Sunce putuje od istoka prema zapadu. Voda i Sunce, bez kojih ne bi bilo života, dvije su bitne okosnice egipatske zemlje. Čak su i hramovi okrenuti u smjeru kretanja Sunca nebeskom putanjom.

izmislio sam bog Tot. No ti tekstovi nisu obični zapisi: za Egipćane je ono što je napisano živa istina. U kraljevskim grobnicama, primjerice, pripovijesti o putovanjima u nebo pomažu pokojniku da pronade svoj put prema gore. Dugo su hijeroglifi predstavljali tajnu, ali ih je u 19. stoljeću uspio dešifrirati Francuz Champollion. Zahvaljujući njima, znamo više o neobičnoj povijesti egipatskih bogova.

Glavna božanstva

Egipćani vjeruju u mnoštvo bogova koji su stvorili svemir i ljude i koji ih svakog dana štite od propasti. Stoga je jako važno da ih svećenici štiju u njihovoj svetoj kući - hramu.

Neki od glavnih bogova

Ra
Kralj je bogova, a također i bog-Sunce. Svakoga dana prelazi u svojoj lađi nebeski

svod. Njegovo putovanje održava red u svemiru. Često je povezan s Amonom, drugim bogom Sunca koji je najprije štovan u gradu Tebi, a potom u cijelom Egiptu. U tom slučaju naziva se Amon-Ra.

Oziris

Pred njega dolaze preminuli u nadi da će steći vječni život. U davno doba, kada su bogovi vladali na Zemlji, bio je kralj Egipta, ali ga je ubio njegov brat Set.

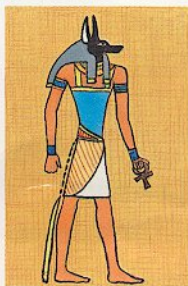
vratiti se na Zemlju.

Izida

Ta je božica čarobnica. Ima toliku moć da je uspjela dati drugi život svome mužu Ozirisu. Izida je također brižna majka koja s ljubavlju podiže svojeg

sina Horusa daleko od njegova strašnog strica Seta i spašava ga od opasnosti koje mu neprestano prijete. Stoga je u očima Egipćana postala božicom zaštitnicom žena i djece.

Anubis

On je nezakoniti sin Ozirisa i Izidine sestre Neftis. Anubis je načinio prvu mumiju -

Ozirisovu. Zahvaljujući tome, tijelo njegova oca moglo je iznova oživjeti. Otada je Anubis postao bog balzamiranja. Igra i važnu ulogu na onome svijetu jer dovodi preminule pred Ozirisa. Egipćani ga predstavljaju s glavom čaglja, a može čak preuzeti i tijelo te pustinske životinje.

Horus

Sin je jedinač Ozirisa i Izide. Cijelo djetinjstvo proveo je u močvarama Nila gdje ga je sakrila njegova majka kako bi ga zaštitila od zlokobnog Seta. Kad je odrastao, napokon je pobijedio svojeg strica i osvojio egipatsko prijestolje. Horus je bog zaštitnik djece.

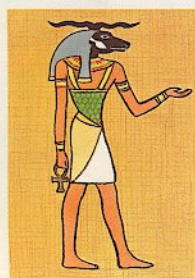
Set

Svake noći Set brani Sunčevu lađu boreći se sa strašnom zmijom Apopis. No on je i zavidan

Glavna

bog: ubio je svog brata Ozirisa, zakonitog egipatskog kralja, kako bi zasjeo na njegovo prijestolje. Set je, dakle, istodobno pozitivno božanstvo jer zahvaljujući njemu Sunce svakoga jutra iznova zasja, i negativno

božanstvo jer silom otima prijestolje svome bratu.

Hnum

Taj bog s glavom ovna na svojem je

lončarskom kolu stvorio ljude. Posebno ga štiju u gradu Otok slonova na jugu Egipta. On bdije nad izvorima Nila i čuva grotla iz kojih, po vjerovanju Egipćana, izviru poplave koje zemlju čine plodnom.

Hator

Ona je božica čarobnica. Ujedno je i božica glazbe te

dojilja budućeg faraona kojega hrani svojim mlijekom. Na glavi nosi dva kravlja roga, a ponekad je i prikazuju u obliku krave.

Bes

Taj bog nije nalik ni na jednoga drugog boga. Vrlo je popularan u cijelom Egiptu.

Svojim grimasama ta malena nasmiješena nakaza tjera i najopasnije životinje, zmije, kukce i štipavce, ali i zlokobna bića. Štiti Egipćane u njihovu svakodnevnom životu.

Hapi

Utjelovljenje je poplave

Nila koja svake godine daje plodnost egipatskoj zemlji. Hapija stoga štuje narod u cijelom Egiptu, kao

izvor života i obilja. Na pojedinim mjestima u rijeci Nil bacaju mu se žrtvovane životinje i hrana kako bi se od njega izmolila dobra poplava.

Tot

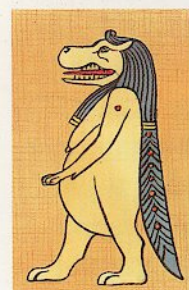
Tot čuva sva znanja. On je izumio i pismo kako bi se

znanje moglo prenositi. Zaštitnik je pisara, pa samim time u neku ruku i zaštitnik bogova.

Zadužen je za bilježenje svih njihovih odluka. Tot je ujedno i bog Mjeseca. Noću zamjenjuje na nebu boga sunca Ra.

Thueris (Tauart)

Ta božica s tijelom vodenkonja i krokodila te šapama lava, zaštitnica je trudnica, što pokazuje i

svojim zaobljenim trbuhom. Pomaže im pri porodu i brine se da imaju dovoljno mlijeka za svoje dojenčce, pa je stoga štiju u cijelom Egiptu.

Bastet i Sekhmet

Bastet, božica-mačka, kći je boga Ra. Miroljubiva je, ali kad se preobrazi u Sekhmet - lavicu - postaje strašna. Tada ima zadaću

božanstva

uništiti neprijatelje boga Ra. Zahvaljujući njoj, ljudi nisu nestali s lica Zemlje (vidi stranicu 33!).

Sobek (Sebek)

Taj bog-krokodil vrhovni je vladar slatkih voda: jezera, rijeka i močvara. On je i bog plodnosti. Prema

vjerovanju Egipćana, što ima više krokodila u rijeci, to će biti bolja žetva nakon poplave.

Ptah

Ptah je bog umjetnika i zanatlija. Uvijek ga predstavljaju u bijeloj odjeći što mu daje izgled mumije.

Njegova je žena božica Sekhmet. Ptaha posebno štiju u gradu Memfisu.

Selkis

Ona je božica-škorpijon. Predstavljena je životinjom čiji je ubod strašan pa bi se

moglo činiti da zadaje ljudima strah, no zapravo je suprotno: Selkis štiti ljude od otrovnih uboda i liječi im rane.

Bogovi žive i umiru

Rođenje bogova često je čudesno. Tot, bog-ibis, rođen je iz Setove glave. Krava Hator, kći boga Sunca, izišla je iz jedne njegove suze koja je pala u pijesak. Bogovi mogu i umrijeti, poput Ozirisa kojeg je ubio Set, ali njihove rane često se na čudesan način izliječe. Po vjerovanju Egipćana, bogovi su dugo vladali tom zemljom prije nego što su

tu zadaću prepustili ljudima. Inače, znaju se svađati, prepirati oko toga tko će biti glavni, pa čak i smišljati kako ubiti jedan drugoga. Ra, kralj bogova, u stanju je čak i duriti se.

Štiju li Egipćani životinje?

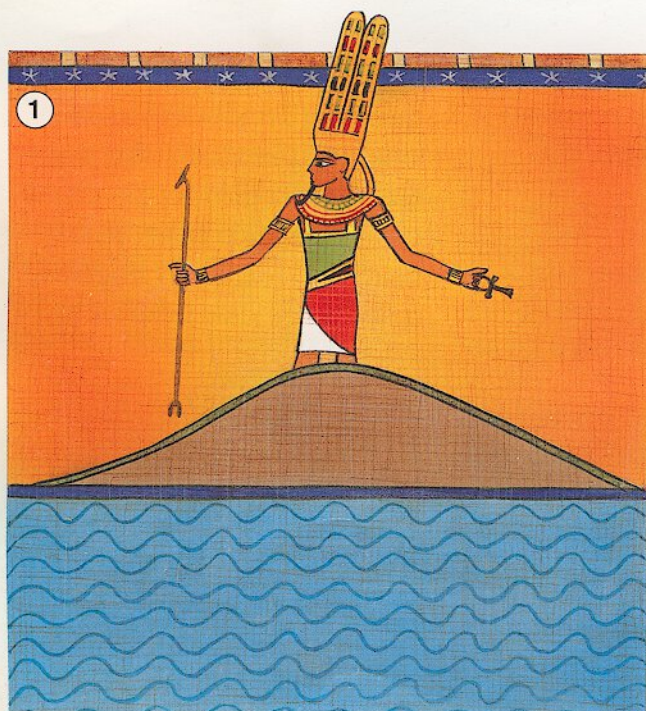
Mnogi bogovi mogu poprimiti oblik neke životinje: Anubis je čagalj, Ra je ponekad kotrljan, Hator može uzeti izgled krave. U drevnom se Egiptu stoga neke životinje, poput mačaka i krokodila, štiju poput bogova. Kad uginu, ponekad ih se balzamira i uvijek zakapa. Egiptolozi su pronašli životinjske mumije.

Bogovi s više lica

Često jedan bog može imati više različitih izgleda. Nosi stoga oznake po kojima ga se može prepoznati (odjeću, kapu, žezlo) i kad promijeni izgled. Tot, primjerice, može imati glavu ibisa ili pavijana.

Stvaranje svemira

**Kako je stvoren svijet?
Kako ni iz čega može
nastati nešto? Ta tajna
dovela je do stvaranja
mnogih egipatskih mitova
od kojih ovdje donosimo
jedan od najglavnijih.**

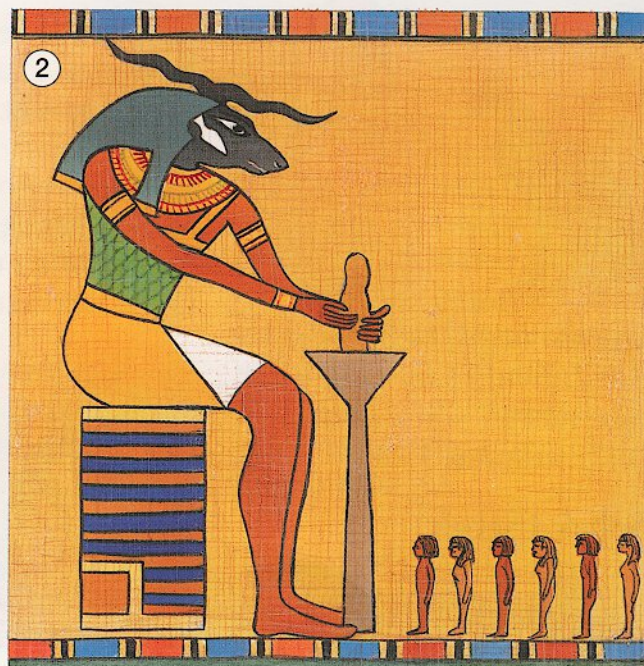
Amon-Ra rađa se iz oceana

U početku je usred tmine postojao samo jedan beskrajni ocean čije se vode nisu kretale. Taj se ocean zvao Nu. Iz njega je izronio bog Amon-Ra. Taj bog Sunca nema ni oca ni

majke; rođen je iz vlastite misli. Pojavivši se navrh jednog brežuljka, ispljunuo je boga zraka Šu i božicu vode Tefnut. Taj prvi par potom je donio na svijet Geb, Zemlju i Nut - Nebo. I tako je nastao svemir. No ocean Nu ipak nije nestao: on okružuje nebo i Egipćani se boje da se ne izlije na Zemlju i ne potopi je. Taj prijeteći ocean prikazan je u mnogim hramovima u obliku svetog jezera.

Postanak ljudi

Bog zemlje Geb i božica

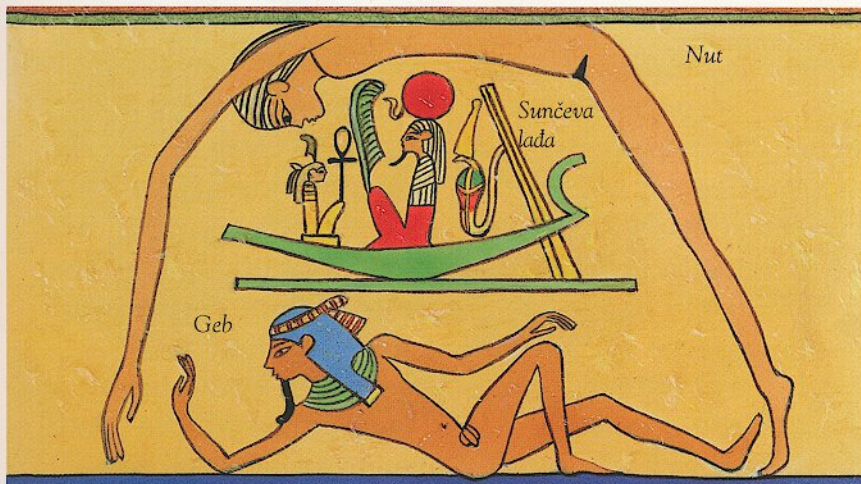
1. Bog Sunce - Amon-Ra - izlazi iz oceana Nu i staje na jedan brežuljak. To je prvi bog koji se pojavio.

2. Nakon što je svemir doveden u red, bog Hnum počinje oblikovati ljude na svojem lončarskom kolu. Posebno pomnjivo stvara buduće faraone.

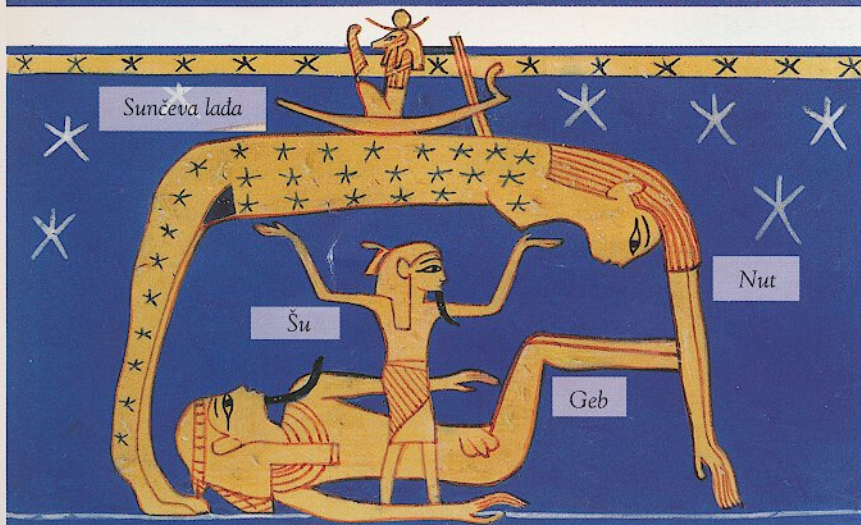
neba Nut donijeli su na svijet sve ostale bogove. No tko je stvorio ljude? Taj podvig Egipćani pripisuju bogu-ovnu imenom Hnum. On je na svome lončarskom kolu oblikovao ljudska tijela. Posebno pomnjivo oblikuje buduće faraone i daje im njihov "ka", to jest životvornu energiju.

Svijet napučen bogovima

Slika svemira danju (gore) i noću (dolje), s Nut (Nebom), Geb (Zemljom), Šu (zrakom) i Suncem.

Egipćani vjeruju da su zrak, nebo i Zemlja nastanjeni bogovima. Oni su stvorili sve što postoji i svakodnevno odbijaju zle sile koje svijetu prijete uništenjem. Mitovi objašnjavaju kako nebo može stajati obješeno

tako visoko, odakle potječe Nil, kamo odlaze mrtvi...

Nebo i Zemlja
Tijelo božice Nut je nebeski svod. Njime se kreću Sunce i zvijezde. Bog zraka Šu svojim dvjema rukama drži Nut

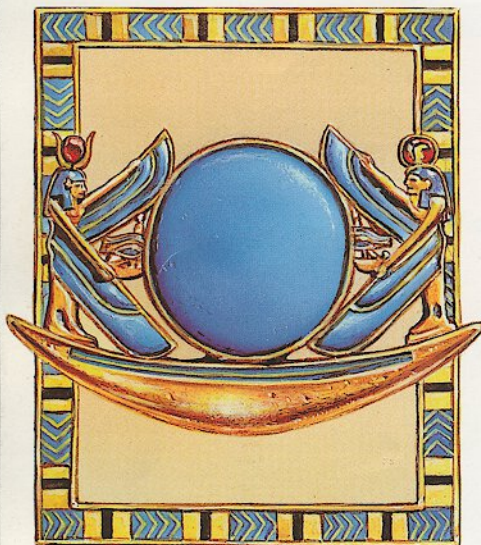
kako bi mogla ostati navrh svemira. Dolje je Geb, bog Zemlje, s kojim Nut ima četvero djece. Prvobitni ocean Nu prijeti da će jednoga dana progutati cijeli svemir. Poplave Nila, istodobno blagotvorne i opasne, jedna su od njegovih manifestacija.

Kamo odlaze pokojnici?
Oni odlaze u Ozirisovo carstvo koje se nalazi na zapadu, ispod zemlje. Putovi koji vode do njega mračni su, a ulaz čuva dvostruki lav.

Gdje stanuju bogovi?
Većina ih živi na nebu, osim onih čija je zadaća vezana uz neko drugo mjesto. Geb tako stanuje na Zemlji jer je njezin bog, a Oziris na onom svijetu. Svi osim Ozirisa dolaze jesti na Zemlju. Njihove palače nalikuju na hramove koje im grade ljudi.

Dugo Sunčevo

Sunce danju rasvjetljava Zemlju. No svake noći Mjesec mora preuzeti njegovu zadaću dok Sunce odlazi na neobično putovanje prepuno opasnosti. Hoće li se sutradan ponovno pojaviti i darovati svoju dragocjenu svjetlost? Za Egipćane je to najneizvjesnije pitanje i stoga svakoga jutra s olakšanjem pozdravljaju izlazak Sunca.

Kako Sunce putuje?
Ujutro, kad se pojavi na istoku, bog Sunce ulazi u

svoju dnevnu lađu. U njoj putuje dvanaest sati iznad Zemlje. Uvečer stiže na zapad i ulazi u svoju noćnu lađu. I njegovo noćno putovanje trajat će dvanaest sati. Neki mitovi pripovijedaju da bog Sunce mijenja lađu svakog sata! Tijekom noći Zemlja je uronjena u tamu, a Sunce rasvjetljava onostrani svijet. U njegovoj su pratnji razna božanstva.

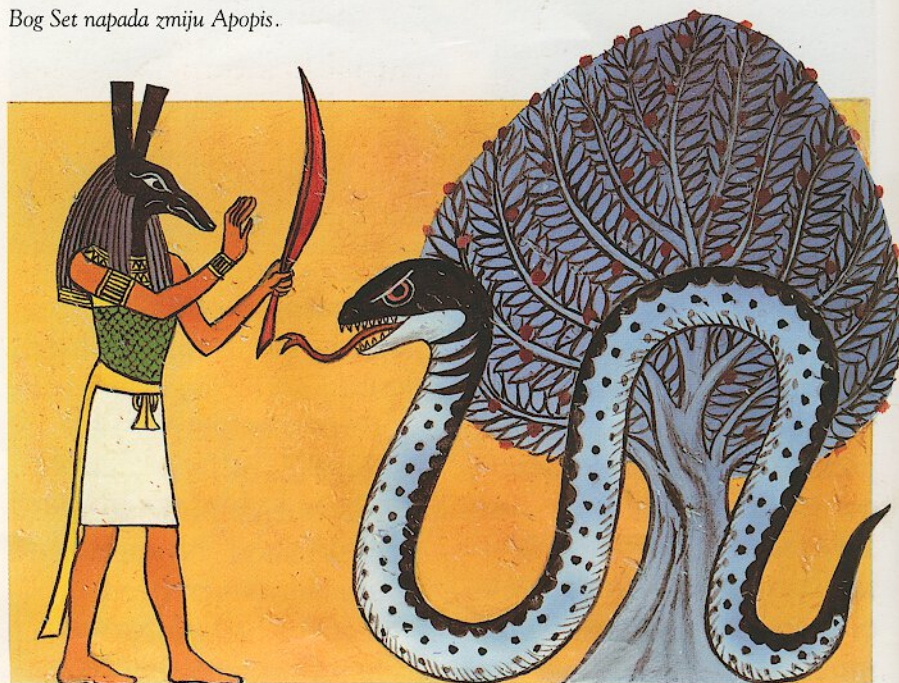
Borba boga Ra i Apopisa
Apopis je divovska zmija.

Bog Set napada zmiju Apopis.

Svake noći pokušava prožderati boga Ra kako bi spriječila da se Sunce ponovno rodi. No svake noći posada božanske lađe, a posebice Set, uspijevaju je pobijediti. Ipak, nikada nije do kraja uništena pa se bitka svake noći ponavlja, simbolizirajući tako borbu sila zla protiv svemirskog reda.

Druge borbe

Tijekom dugih sati svojega noćnog puta Sunce nailazi i na mnoga druga čudovišta. Njegova lađa mora prepliviti neobičan

putovanje

podzemni svijet; svaki sat donosi nova iznenađenja. Ponekad se čak lađa mora vući pijeskom, uz svjetlost baklja. Sunce može sresti i goleme zmije koje mu ipak ne žele nauditi - zatočene pokojnike; prolazi ispred jezera koje gori, simbola plodnosti. Napokon poziva imenom čuvara vrata onostranog svijeta i slobodno prolazi kroz njih. Egipćani naime vjeruju kako onaj tko zna imena stvari posjeduje i moć nad njima.

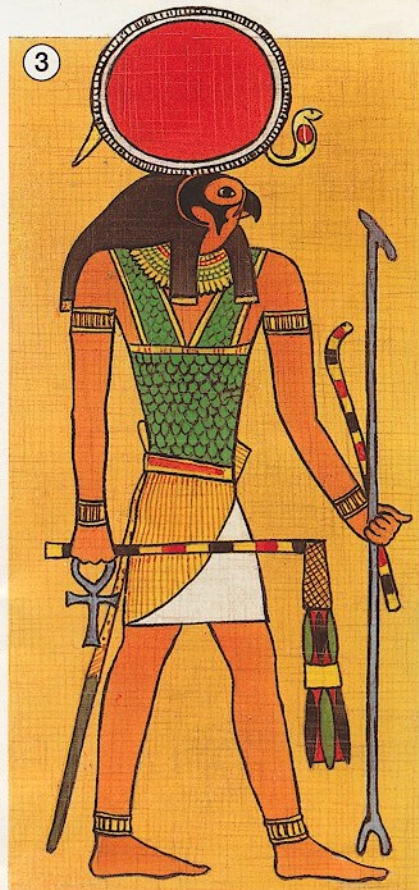
Ponovno rođenje

Napokon se Sunce pojavljuje na istoku, iznad pustinje: zora je, a njezine

crvene boje simboliziraju borbu između zmije Apopis i Sunčeve lađe. Nad svijetom je osvanuo još jedan dan.

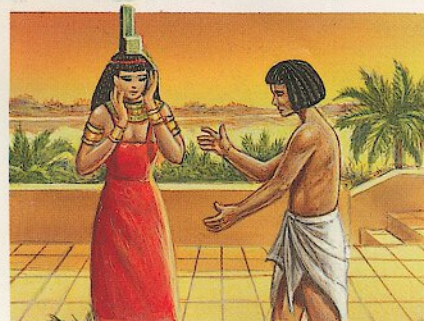
Razna lica Sunca

Sunce o svom izlasku prikazuje Khepri - bog-skarabej (2), ili pak dolazi u obliku djeteta. U podne, kada je u zenitu, Sunce je bog Ra sa Sunčevim krugom iznad glave (3). Uvečer, kada nestaje na zapadu, predstavljeno je starcem ili čovjekom s ovnovom glavom - Atum (1). Njegovo noćno putovanje često je prikazano crtežima na zidovima kraljevskih grobnica.

Ubojstvo Ozirisa

Set lukavstvom navede Ozirisa da uđe u kovčeg koji potom baci u rijeku Nil. No Izida ne dopusti da je svlada očaj, već hrabro odluči spasiti muža usprkos Setovu bijesu.

Bog Oziris bio je kralj Egipta, kao i Ra. Njemu je po zakonu pripadalo pravo na prijestolje jer je bio stariji sin Geb-Zemlje i Nut-Neba. Oženio se svojom sestrom Izidom. Zajedno s njom poučavao je ljude obrađivanju zemlje i poljoprivredu je cvjetala. No njegov brat Set, svladan ljubomorom, odluči zauzeti Ozirisovo mjesto.

Ubojstvo

Prema egipatskim zapisima, Set se pretvorio u vodenkonja ili krokodila i napao svojeg brata na obali Nila. Grčki pisac Plutarh ostavio nam je drugačiju verziju te priče. Po njemu je Set, uz pomoć svojih sudionika u zločinu, dao napraviti krasan kovčeg veličine Ozirisa, a potom ga je pozvao na gozbu. Rekao mu je da će kovčeg pripasti onome kome savršeno pristaje. Setovi su prijatelji hinili kako se bezuspješno pokušavaju uvući

u kovčeg. Potom dođe red na kralja. Tek što je ušao unutra, svi se sjate nad kovčeg i zatvore poklopac, a potom ga bace u rijeku Nil.

Potraga božice Izide

Izida, očajna zbog Ozirisove pogibije, krene u potragu za njegovim tijelom i nađe ga u luci Biblos. No Set to dozna pa rasiječe Ozirisovo tijelo na komade i razbaca ih na različita mjesta u Egiptu. Izida ni sada ne odustane od svog nauma da se domogne Ozirisova tijela. Krene u potragu diljem Egipta i skupi dijelove Ozirisova tijela. Potom ga, uz pomoć Anubisa, ponovno oživi. Od tog trenutka Oziris postade vladar carstva mrtvih.

Horusovo djetinjstvo

Čarobnica Izida pretvori se u kopca i dođe svome mužu. Nakon nekog vremena rodi im se sin kojemu nadjenu ime Horus. Njegovo rođenje Izida je morala držati u tajnosti. Horus je naime bio zakoniti nasljednik prijestolja koje je uzurpirao Set i stoga je njegov život neprestano bio u opasnosti.

Požrtvovna majka
Izida je odgajala svoje dijete u najvećoj tajnosti. Da bi ga zaštitila od

njegova zlog strica Seta, živjela je s Horusom skrivena u visokoj travi močvara delte Nila. Svakog jutra, nakon što bi sakrila svog sina u travu, odlazila bi prositi hranu prerusena u staricu.

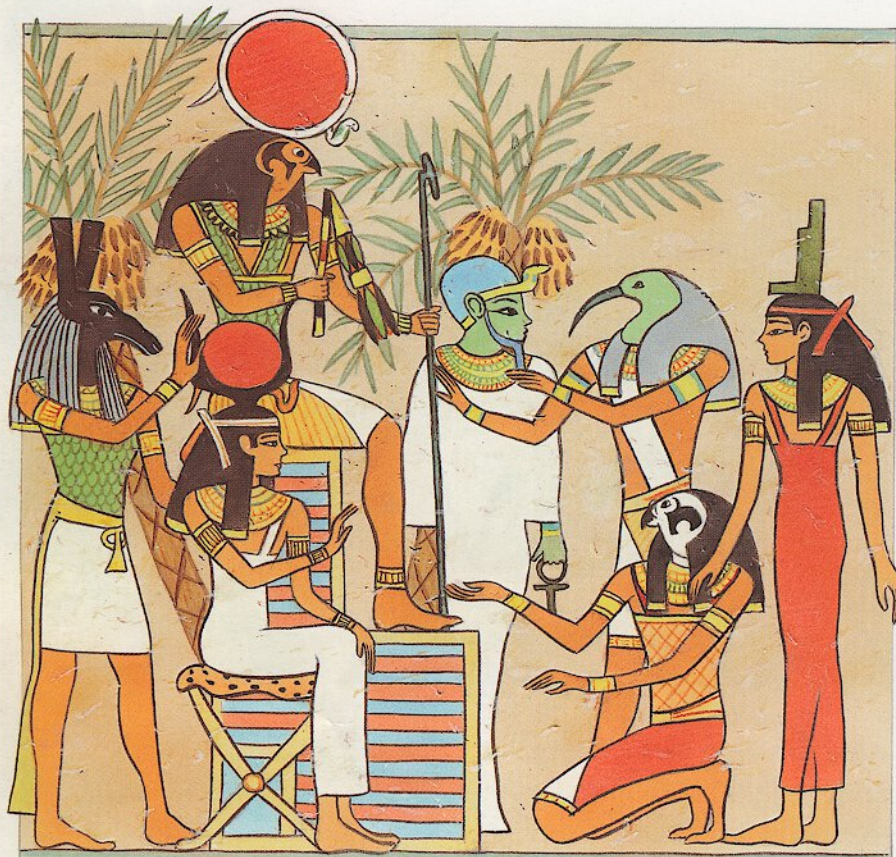
Ujed škorpiona
Jednoga dana Izida nađe Horusa kako beživotno leži. Pozove više bogova u pomoć kako bi ga spasila. Ra zaustavi svoj put nebeskim svodom sve dok Totu ne uspije izvaditi iz Horusova tijela otrov škorpiona.

Izida je vrlo brižna majka. Štiti svog sina od opasnog Seta tako što ga odgaja u osami močvare (slika lijevo). Bog Tot spasio je Horusa od smrti izvadivši iz njegova tijela škorpionov otrov (slika iznad).

Bog - zaštitnik djece
Usprkos velikoj brzi svoje majke, Horus je tijekom svoga djetinjstva više puta doživio razne nezgode. Na kraju je taj mladi bog ipak sretno prebrodio mnogobrojne opasnosti. Stoga je, u liku djeteta, zaštitnik sve djece. Kad postane odrastao čovjek, Horus će odlučiti osvetiti svog oca (vidi stranice 30 i 31!).

Horus osvećuje svog oca i

Ra predsjedava sudom bogova koji se sastao kako bi odlučio kome pripada egipatsko prijestolje. Jedni su za Seta, a drugi su na strani Horusa.

Nakon što je ubio Ozirisa, Set je postao egipatskim kraljem. No Horus odluči osvetiti oca i zauzeti prijestolje koje mu po pravu pripada. U borbi protiv Seta pomaže mu njegova majka Izida.

Sud bogova

Kako bi dokazao svoje pravo, Horus se obrati sudu bogova kojemu predsjedava bog sunca Ra. Horus želi

dokazati da je zakoniti nasljednik egipatskog prijestolja. Tot je na njegovoj strani, ali Ra podržava Seta.

Lukavstvo božice Izide

Bogovi su podijeljena mišljenja. Izida je spremna braniti sina pod svaku cijenu i stoga je Set pokušava ukloniti sa suda. Donese dakle odluku da će se suđenje održati na jednom otoku i zabrani

skelaru da preveze bilo koju ženu. No Izida se pruruši u staricu i uspije uvjeriti skelara da je preveze na otok. Našavši se tamo, ponovno se pretvori u mladu ženu. Set je sretne i ostane zadihljen njezinom ljepotom. Izida mu ispriповjedi da je tu kako bi tražila na sudu pravicu za svog sina pastira kojemu žele ukrasti stado koje je naslijedio od oca. Set, razgnjevljen zbog te nepravde, zauzme se za tog sina, nesvjestan da je u istom položaju i Horus kojemu je on oteo kraljevstvo. Zahvaljujući tom lukavstvu božice Izide, sud donese presudu u korist Horusa.

Set izaziva Horusa

Set se strahovito razbjesni. Ne priznajući poraz, predloži Horusu da se obojica pretvore u vodenkonje i zarone u Nil. Onaj koji uspije provesti tri mjeseca pod vodom, bit će pobjednik. Horus prihvati izazov. Tek kad su

postaje egipatskim kraljem

se obojica našla pod vodom, Izida shvati da Set zapravo namjerava ubiti njezina sina.

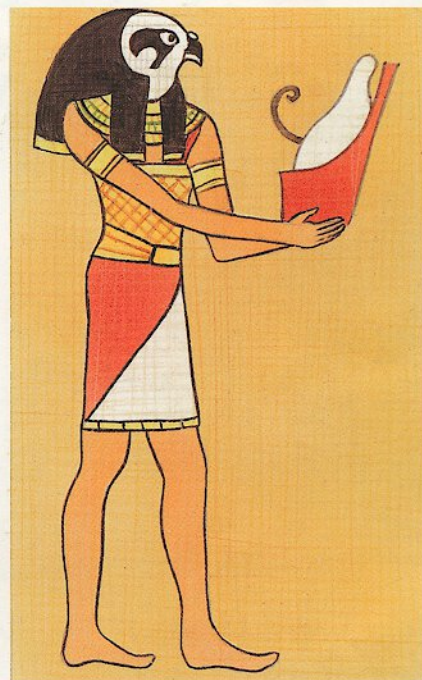
I tako se Izida ukrca u barku i zaplovi Nilom. Harpunom rani Seta, ali ga ne ubije. Ta on je ipak njezin brat! Nakon mnogih dogodovština Horus se napokon ipak uspne na egipatsko prijestolje. Nakon dugih godina vladavine bogova nad Egiptom, ta čast pripadne ljudskim bićima. Egipatski kraljevi zvali su se faraoni. Po smrti faraona prijestolje bi nasljeđivao

njegov sin. Mit o Ozirisu i Setu objašnjava vladarski sustav drevnog Egipta.

Uloga boga Tota

Kad bogovi donesu kakvu odluku, Tot je zadužen da je zapiše na pločici i time ona postaje pravomoćna. Pismo stoga ima magičnu moć za Egipćane. Ono je jamstvo reda u svijetu. Ako je Tot, bog pisanja i znanosti, na strani Horusa, to je znak da je Horus u pravu.

Tot, koji je ujedno simbol znanja i mudrosti, od samog je početka na strani Horusa jer zna da je u pravu.

Nakon što je uz pomoć majke (na slici lijevo) pobijedio Seta koji mu je postavio zamku, Horus napokon može preuzeti egipatsko prijestolje (na slici iznad).

Tajno ime boga Ra

Bog sunca Ra ima mnoga imena. No ono najtajnije, iz kojeg proizlazi velik dio njegove moći, nikada ne otkriva. Božica Izida odluči stoga upotrijebiti svu svoju inteligenciju i čarobnjaštvo kako bi otkrila to ime i tako postala ravna samome bogu Ra.

Lukavstvo božice Izide
Kako prisiliti boga Sunca da otkrije svoje tajno ime? Izida prati boga Ra sve dok joj se jednog dana ne ukaže prilika koju čeka. Kad je bog Ra zaspa, iz usta mu iscuri

tanak mlaz sline. Izida ga pokupi, pomiješa s malo zemlje i načini od te mješavine opasnu zmiju. Ona će napasti boga Ra koji neće znati kako je pobijediti jer to nije jedno od njegovih stvorenja.

Zmijin ujed

Izida stavi zmiju na put kojim je trebao proći Ra. Sve se zbilo upravo onako kako je to Izida zamislila: zmija ugrize boga Ra, a on bolno vrisne. Otrovnost mu počne kolati tijelom. Kakva je to neobična bol kojoj ne zna uzrok? Dotrče i ostali bogovi, nemoćno gledajući svoga gospodara koji se svija

u strašnim bolovima.

Pobjeda božice Izide

U tom trenutku stigne i čarobnica Izida. "Otkrij mi svoje tajno ime i ja ću te izliječiti!" reče ona bogu Ra, a on joj počne nabrajati svoja imena: "Stvoritelj neba i zemlje, Vladar planina, Gospodar poplava..." Ipak, svoje tajno ime je prešutio. Na kraju, pritisnut strašnim bolovima, popusti i otkrije i svoje tajno ime, pod uvjetom da ga Izida i Horus nikome ne kažu. Izida tada ozdravi boga Ra pomoću magičnih riječi i ljekovitih trava. Otada Izida ima istu moć kao i bog Ra.

“Okno boga Ra”

U davno, davno doba Egiptom je vladao bog sunca Ra. No ljudi se pobune protiv svoga božanskog kralja.

Vjerojatno su mislili kako je prestar da bi mogao obavljati svoju zadaću. Ra to dozna i u najvećoj tajnosti okupi bogove kako bi zajedno odlučili kako kazniti ljude.

Ostario kralj

Nakon dugih godina kraljevanja Ra je ostario. Kad je doznao da su se ljudi urotili protiv njegove vladavine, zatraži savjet od bogova Nu, Šu, Neftut, Geb i Nut. Nu mu savjetuje da ljudima za kaznu pošalje “oko boga Ra” - jedan dio svoga božanskog tijela.

Veliki pokolj

Ra pošalje svoje oko u obličju božice-krave Hator (1) da progoni ljude koji su bili pobjegli u pustinju. Kako bi ih uspješnije istrijebila, Hator se pretvori u strašnu božicu-lavicu Sekhmet. Sekhmet proždere

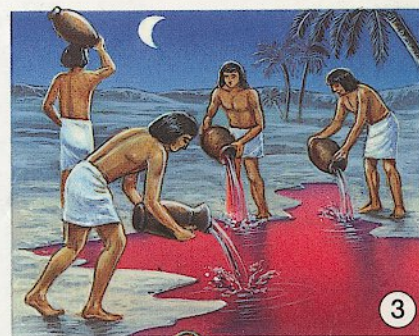
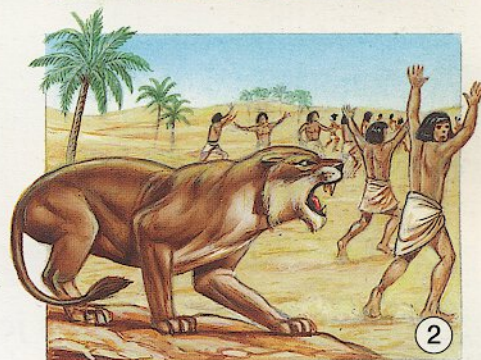
sve Egipćane koji su joj se našli na putu (2), a potom se vrati bogu Ra. No božici Hator osladila se ljudska krv pa poželi nastaviti gozbu.

Ra spašava ljude

Ra je zadovoljan kaznom i ne želi potpuno istrijeбити ljude - ta oni su ipak njegova stvorenja! Napravi stoga mješavinu od crvene opeke i 7 000 čupova piva. Tu tekućinu, koja je nalikovala na krv, daje tijekom noći izliti na zemlju (3). U cik zore Sekhmet ponovno krene u svoj krvavi pohod. Ugledavši pred sobom more krvi, vrlo se začudi. Najprije kuša nekoliko kapi koje joj se učine vrlo ukusnima. Pila je i pila dok se nije posve opila. I tako je Ra spasio ljude od uništenja.

Ra odlazi na nebo

Bog Sunce je pobijedio, ali više ga nisu zanimali ljudi. Zamoli Nut da se pretvori u kravu, uzjaši joj na leđa i odleti u nebo (4). Otada Ra samo izdaleka promatra što se događa među ljudskim bićima.

Neobično

Prema Egipćanima Oziris je prvi među ljudima i bogovima koji je dobio drugi život - ali ne na Zemlji, već u carstvu mrtvih. Njegovo uskrснуće dalo je, kako to Egipćani vjeruju, najprije faraonima - a potom i svim Egipćanima - nadu da će i oni živjeti poslije smrti. Stoga su za njih jako važni rituali vezani uz pokojnika.

Ozirisovo carstvo

Oziris nakon smrti vlada carstvom mrtvih - Duat. Dobro čuvani ulaz u to mračno i tiho mjesto nalazi se na zapadu, tamo gdje zalazi Sunce. Tijekom svoje duge povijesti Egipćani su ga isprva zamišljali kao inačicu svoje zemlje gdje teče brat blizanac Nila, a potom kao dio neba kojim Sunce putuje tijekom dvanaest noćnih sati.

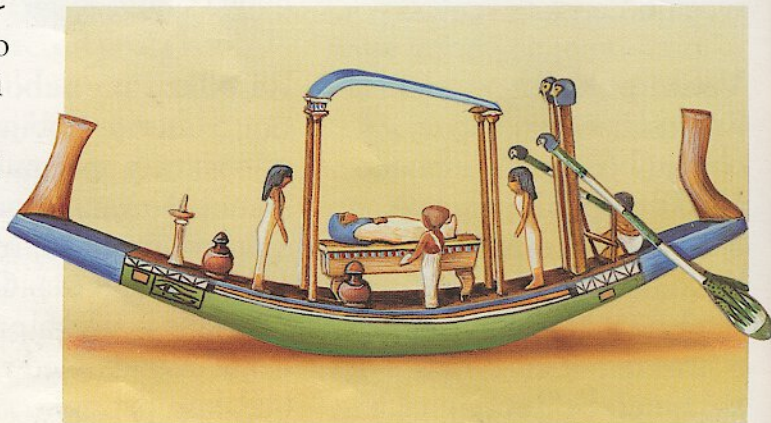
Balzamiratelj Anubis

Anubis - bog-čagalj - pomogao je Izidi da

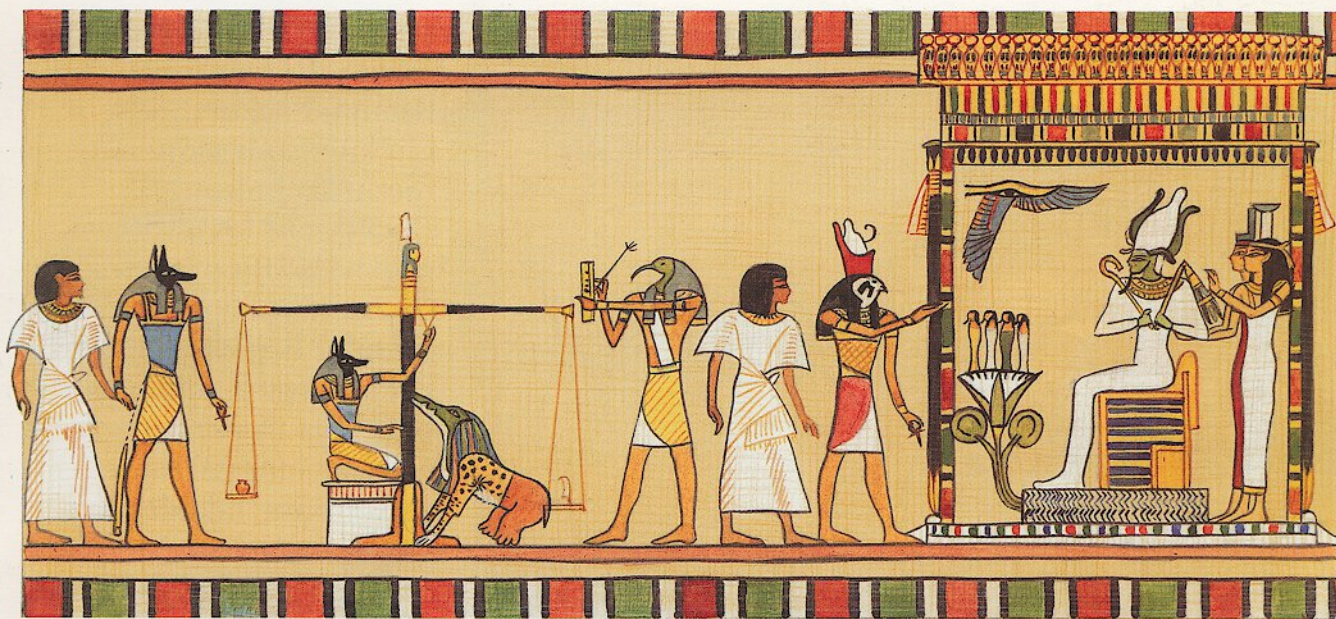
uskrсне Ozirisa. U tu svrhu izumio je balzamiranje. Da bi čovjek nakon smrti također mogao otputovati na drugi svijet, njegovo tijelo mora biti pripremljeno na isti način kao i Ozirisovo: izvadi se utroba, dehidrira ga se natronom (vrstom soli) kako se ne bi raspalo i ispuni između ostaloga pijeskom i mirisima te zavije u platno. To se naziva mumifikacijom. Na kraju se pokojniku otvore usta kako bi iznova primio dah života.

Težak put

Prije nego što dođe do Ozirisa, pokojnik nailazi na razne prepreke. Duhovi i demoni neprestano ga pokušavaju skrenuti s puta. Kako ne bi potpao pod njihovu vlast, mora izgovarati čarobne rečenice i odgonetnuti natpise koji se

carstvo mrtvih

nalaze na raznim vratima kroz koja mora proći da bi stigao na onaj svijet. Oni koji ne znaju čitati moraju se osloniti na čarobne riječi koje za njih izgovaraju živi. Na kraju se pokojnik pojavi pred Ozirisom koji odlučuje o njegovoj sudbini.

Sud

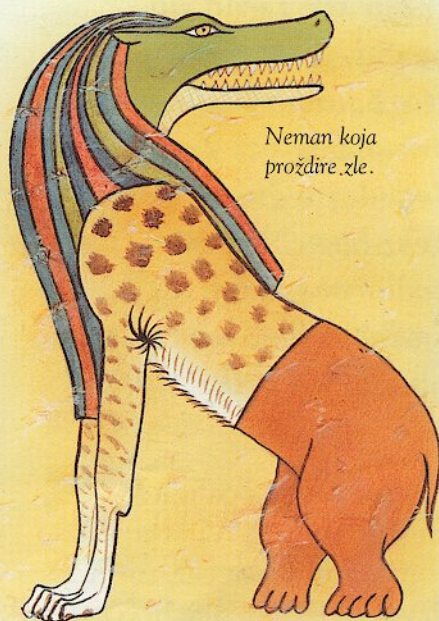
Je li pokojnik bio pravedan tijekom svog života na Zemlji? Bogovi to žele procijeniti. Na jednoj strani tezulje nalazi se pokojnikovo srce - koje se smatra središtem uma i osjećaja - a na drugoj pero koje simbolizira pravdu - Maat. Ako duša u najmanju

ruku teži jednako kao i pero, znači da je čovjek za svog života bio dobar i da zaslužuje drugi život na onom svijetu. Ako duša padne na ispit, neman što stoji kraj vage - dijelom lav, dijelom krokodil, dijelom vodenkonj - progutat će ga u jednom zalogaju pa će tako po drugi put umrijeti.

Mučilište

Većinu zlih proguta neman, dok se oni dobri primaju među bogove i mogu se ponekad nakratko vratiti na Zemlju. No neki od zlih dožive drugačiju sudbinu: predani su strašnim i okrutnim duhovima koji ih muče i žderu.

Anubis ili Tot prihvaćaju pokojnika koji treba proći suđenje i odvođe ga pred sud bogova. Nakon vaganja duše Tot zapisuje rezultat.

Neman koja proguta zle.

U Grčkoj

umjetnici ih oslikavaju na vazama i klešu u kamenu. Rimljani su, osvojivši Grčku, ostali zadivljeni njezinom kulturom. Pisci poput Ovidija pripovijedaju o burnom životu tih bogova koji su postali i bogovi drevnoga Rima. Bogovi, neobična bića koja ih okružuju i njihove mnogobrojne pustolovine također su predstavljeni na hramovima, skulpturama i freskama.

Po mišljenju Grka bogovi znaju sve i vrlo su moćni. Posvećuju im stoga javne svetkovine i prinose žrtve. Za svaki događaj u životu postoji neki bog. No i bogovi su podložni jednoj sili zvanoj Sudbina koju Grci nikada ne prikazuju.

Čemu služi čovjek?

Besmrtni bogovi stvorili su sve: Zemlju, nebo, more, drveće, životinje. Stvorili

su i čovjeka, na svoju sliku. Ali čemu im služi čovjek kad su tako moćni? Da bi im gradio hramove i hranio ih svojim žrtvama i darovima! Bogovi naime imaju potrebu da ih netko obožava. Bez ljudi bogovi bi bili poput kralja bez podanika.

Izvori mitova

Cijela antika vrvi od mitoloških priča. Pjesnici opjevavaju život bogova i predstavljaju ih na kazališnim daskama,

Obitelj bogova

Had

Demetra

Hera

Zeus

Posejdon

Hefest

Ares

Atena

Artemida

Hermes

Apolon

Afrodita

Dioniz

Grci vjeruju u tisuće božanstava. Neki od njih vrlo su važni - to su olimpski bogovi. Nimfe su skromnijeg ranga i naseljavaju stijene, šume i rijeke. Postoje i monstruoza stvorenja koja je bolje ne sresti.

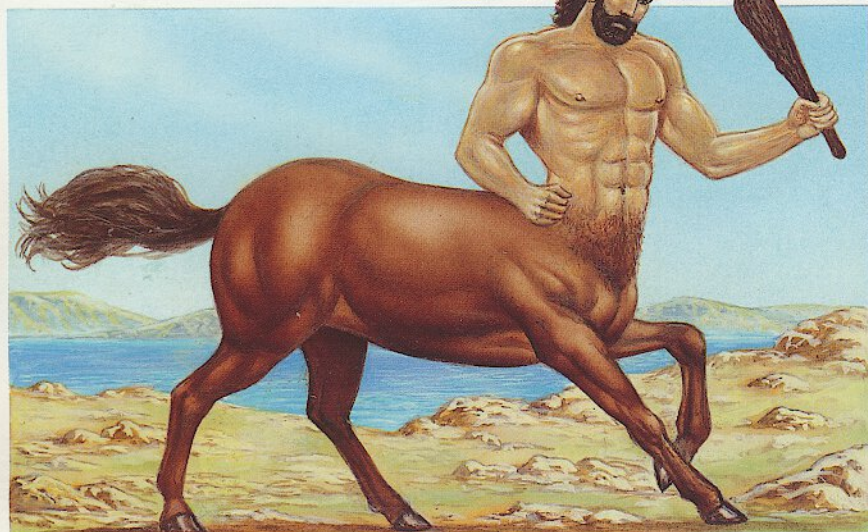
Glavni bogovi

Oni žive na Olimpu i stoga se nazivaju olimpskim bogovima. Hrane se ambrozijom - božanskom hranom koja im daje besmrtnost - te piju nektar. Zeus im je vrhovni vladar. Bogovi se često međusobno svađaju i prolaze kroz kojekakve avanture. Bogovi imaju i moć preobraziti se u što žele. Vide sve što se događa na Zemlji i mogu sići među ljude kako bi ih zaveli, služili im ili ih kaznili. Jedino Had ne boravi na Olimpu; on živi u podzemlju - boravištu mrtvih (vidi stranicu 50!).

Hera i Zeus su brat i sestra, ali to im ne smeta da budu također muž i žena. Imaju dvoje djece: Hefesta i Aresa. Zeus nije baš vjeran suprug pa ima i mnogo druge djece. U prvoj liniji genealoškog stabla olimpskih bogova su djeca Reje i Krona: Had, Demetra, Hera, Zeus i Posejdon.

Neobična božanstva

Oko olimpskih bogova još je mnoštvo drugih neobičnih božanstava koja posjeduju začudnu silu. Vjetrovi se pokoravaju Posejdonu koji, kad zaželi, može poslati žestoke oluje. Heroji - napola bogovi - napola ljudi - imaju nadnaravnu snagu i sudbine su im vrlo neobične. Nimfe - jedna ljepša od druge - žive stotine godina.

Nit života

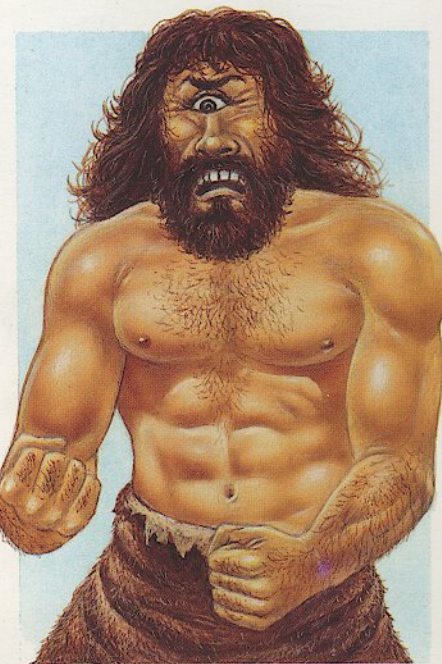
Tri Mojre, nad kojima je Zeus, odlučuju o sudbini svakog čovjeka. One su prelje: jedna prede nit

života, druga ga odmata, a treća prekida, što simbolično predstavlja rođenje, život i smrt.

Čudovišta

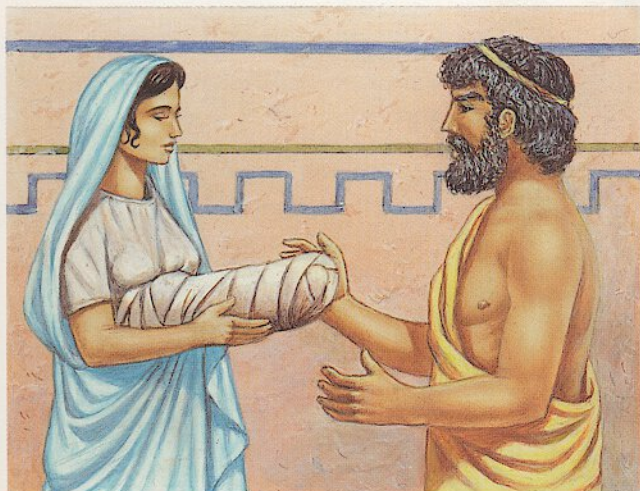
Postoje i čudovišna bića: kentauri koji su napola konji a napola ljudi, sirene koje su napola žene a napola ptice, kiklopi koji imaju samo jedno oko. Ponekad se pojavljuju i zmajevi te strašne i okrutne starice. Grčka mitologija bogata je također zastrašujućim životinjama poput Kerbera - troglava psa koji čuva boravište mrtvih - strašnih bikova ili konja koji jedu ljude.

Kentauri - sinovi božice Here - divlja su i naprasita stvorenja. Sirene (žene-ptice) pokušavaju svojom zamamnom pjesmom namamiti ljude u more.

Tri brata kiklopa sinovi su Urana - Neba (vidi sljedeću stranicu!).

Odakle potječu bogovi?

U početku je bio samo kaos. Potom se pojavila Zemlja - Geja - te podzemlje - Tartar - potom Eros i na kraju Noć.

Zemlja i Nebo

Geja - Zemlja - rodila je planine, more i Urana - zvjezdano nebo. Potom se udala za Urana i s njime imala čudovišnu djecu: dvanaest bogova imenom titani, tri kiklopa i monstrume sa stotinu ruku i pedeset glava. Uran ih je zatvorio duboko ispod zemlje, no najmlađi se titan, imenom Kron, pobunio protiv svog oca.

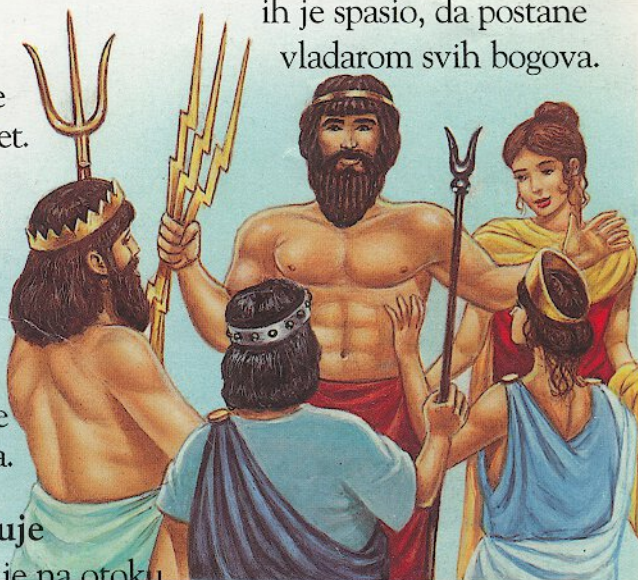
Kron

Kron oslobodi svoju braću titane iz podzemne tamnice. Postavši kraljem, oženi se svojom sestrom Rejom. Geja i Uran proreknu mu da će i njega svrgnuti s prijestolja jedan od njegovih sinova. Kron stoga bez milosti proždire svako svoje dijete koje dođe na svijet. Reja ipak uspije sakriti najmlađeg sina: Zeusa. Umjesto njega donese svome mužu kamen zamotan u pelene i Kron ga proguta.

Zeus se osvećuje

Mladi bog živio je na otoku

Kreti. Kad je odrastao, dao je svome ocu čarobni napitak i tako ga prisilio da izbljuje svu progutanu djecu: Posejdona, Hada, Heru, Demetru i Hestiju. Oni pomognu svome bratu, koji ih je spasio, da postane vladarom svih bogova.

Zeus - kralj bogova

Da bi mogli u miru vladati svijetom, olimpski bogovi morali su se udružiti s kiklopima i storukima kako bi pobijedili titane, a potom i gigante.

Zeus sipa toliko munja da šume gore, a zemlja podrhtava pod udarima gromova. Napokon su titani pobijeđeni i stjerani pod zemlju, odakle više nikada neće izaći.

Giganti

Zeus i njegovi moraju se još sukobiti s gigantima, ali i iz te bitke izlaze kao pobjednici. Diješe međusobno vlast nad svemirom. Zeus će vladati na nebu, Had podzemnim svijetom, a Posejdon vodama.

Zeus je oslobodio svoju braću i sestre. Oni mu se odluče pridružiti u borbi protiv Krona. Moraju se sukobiti s titanima koji žele ostati gospodari svemira.

Kako pobijediti?

Zeus se okruži kiklopima i storukim divovima. Trojica storukih strašni su kao cijela jedna vojska. Svaki od njih baca odjednom stotinu komada stijena, dok

Bespoštedna borba

Tijekom deset dugih godina dvije se vrsne vojske međusobno bore: titani protiv olimpskih bogova. Obje su vojske tako moćne da ni jedna strana ne odnosi konačnu pobjedu.

Zeusove ljubavi

Prerušivši se u pastira, Hermes zasniva u frulu pred Argom i na kraju ga uspava i odrubi mu glavu. Zeus obeća Heri da će se odreći Ije i ona se ponovno vrati u svoj ljudski lik.

Zeusova preobrazba

Ponekad se Zeus preobrazi u drugi lik kako bi osvojio kakvu ljepoticu. Da bi zaveo princezu Europu, odluči se pretvoriti u veličanstvena bijela bika zlatnih rogova. Očarana tom lijepom životinjom, princeza joj se popne na leđa. Zeus smjesta poleti prema moru i odvede svoj plijen na Kretu.

Zeus je nevjeran muž. Lijepa božice i krasne smrtnice privlače njegov pogled i on se ne ustručava promijeniti izgled kako bi ih osvojio. Hera je svaki put silno ljubomorna.

Plašljiva nimfa

Jednoga dana Zeusa zavede ljepota šumske nimfe Ije, ali ona mu pobjegne. Zeus obaviše šumu crnim oblacima, krijući se tako od Herina pogleda. No Heri se učini čudnom ta noć usred dana pa siđe na Zemlju. Zeus ima samo toliko vremena da Iju pretvori u bijelu junicu kako Hera ne bi ništa

posumnjala. "Daj mi tu krasnu životinju!" zamoli Hera koja ipak nije bila posve naivna. Kako bi joj to Zeus mogao odbiti? I tako jedna Ija završi na jednom polju gdje ju je čuvao Argo sa stotinu očiju.

Zeus naredi svome sinu Hermesu da je oslobodi.

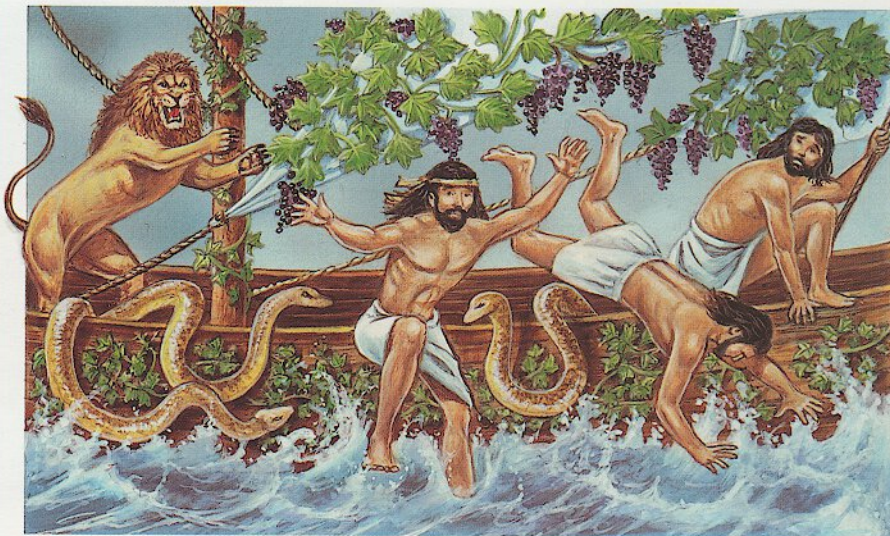
Zeus u obliku veličanstvena bika odnosi Europu na svojim leđima.

Tko je Dioniz?

Dioniz nije bog poput ostalih: on je sin jednog boga i smrtnice. Za razliku od drugih olimpskih bogova, Dioniz jede sirovo meso, voli plesati, smijati se i piti vino sve dok se ne napije. To je bog ludosti i veselja.

Rođenje

Zeus se zaljubi u Semelu, kćer kralja Tebe. Ubrzo je na putu i dijete, ali ljubomorna Hera, prerušivši se u običnu ženu, savjetuje Semeli: "Zamoli Zeusa da ti se prikaže u svoj svojoj moći i božanskom sjaju!" Hera naime zna da ni jedno ljudsko biće ne može vidjeti božansku slavu i ostati na životu. I doista! Semela pade kao pogođena gromom. Zeus spasi dijete koje je nosila i sakrije ga u svoju utrobu. I tako se rodio Dioniz.

U jednoj svojoj pustolovini Dioniz se pretvorio u lava kako bi se spasio od pirata.

Pirati

Jednoga dana Dioniz se ukrca na piratsku lađu. No pirati ga nisu prepoznali pa ga pokušaju pretvoriti u roba. Dioniz se strahovito razgnjevi. Upotrijebi svoju moć i učini da na lađi izraste loza i bršljan, a vesla pretvori u zmije. Lađa se zaustavi. Dioniz se najednom pretvori u lava. Užasnuti pirati skoče u more, a Dioniz ih u svojoj srdžbi pretvori u dupine. Taj grčki mit možda objašnjava zašto dupini vole društvo ljudi.

Ratnica Atena

Atena je jedna od najštovanijih božica. Ta ratnica više se koristi svojom inteligencijom nego fizičkom silom. U doba mira uči ljude mnogim vještinama i tako im pomaže da razviju svoju civilizaciju do višeg stupnja.

Atenino rođenje

Prva Zeusova žena bila je Metida, božica znanja i razboritosti. No Zeusa su upozorili da će ga dijete koje će imati s Metidom svrgnuti s prijestolja. Kako bi to spriječio, Zeus proguta Metidu čim je doznao da očekuje dijete. Ubrzo potom uhvati ga strašna glavobolja. Bolovi su bili tako jaki da zamoli Hefesta, boga kovača, da mu rasiječe lubanju. Istoga trena iz nje iskoči Atena, naoružana i s kacigom na glavi, s pobjedničkim krikom na usnama.

Zaštitnica Atene...

Nakon što je pobijedila svog takmaca Posejdona i postala gospodaricom Atike, Atena postane zaštitnicom grada Atene u kome se nalazi to

područje. Njoj su posvećeni hramovi, posebice sjajni Partenon, a u njezinu se čast održavaju i velike svetkovine. Atena je i općenito zaštitnica gradova. Također je naučila žene presti i tkati, a muškarce podučila lončarstvu te izgradnji brodova i bojnih kola.

... i heroja

Atena se koristi svojom inteligencijom kako bi pomagala grčkim junacima da iziđu kao pobjednici iz najvećih iskušenja: Zahvaljujući njoj, Perzej je uspio ubiti Meduzu (vidi stranicu 54), Jazon je dao sagraditi lađu koja će ga odvesti do zlatnog runa (str. 58), Odisej se nakon Trojanskog rata vratio kući (str. 64). No kad se razljuti, Atena zna biti neumoljiva.

Na ovome grčkom novcu predstavljeno je Atenino lice i ptica koja je simbolizira - sova.

Prometej, Zeus

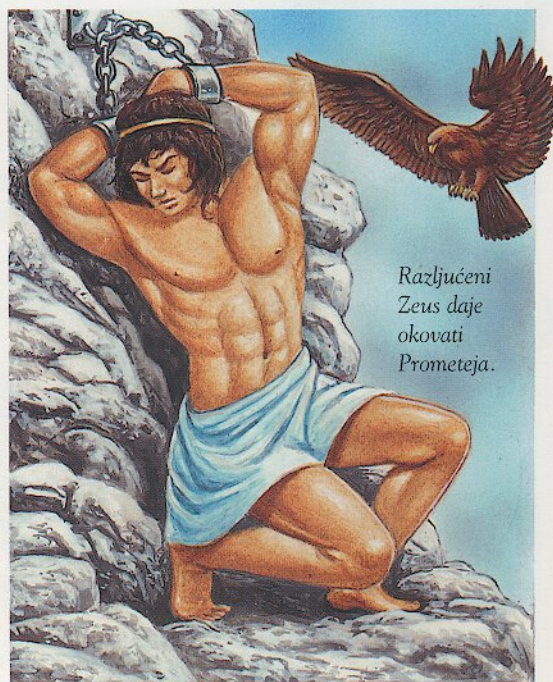
Prometej daje ljudima vatru.

Prometej, sin jednoga titana, posve je promijenio ljudima život. Dao je ljudima za jelo životinjsko meso i vatru da ga mogu kuhati i peći. Bogovima je dovoljan samo miris koji se uzdiže s ljudskih gozba.

Prometej razbješnjuje Zeusa

U davno, davno doba ljudi i bogovi živjeli su zajedno, u izobilju. No jednoga dana

među njima izbiye svađa. Prometej potajno stane na stranu ljudi. Ubije vola i na jednu stranu stavi njegovu neuglednu kožu ispod koje sakrije meso, a na drugi bogato bijelo salo ispod kojeg stavi samo gole kosti. "Koji dio želiš?", upita Zeusa. Zeus odabere ono što je naizgled bilo ljepše. I tako Zeus dobije gole kosti, a ljudima pripadne meso. "Kad je tako, uskraćujem ljudima vatru!" vikne Zeus. "Neka jedu sirovo meso!" No Prometej potajice uzme vatru i odnese je ljudima.

Razljućeni Zeus daje okovati Prometeja.

Zeusova osveta

Strahovito bijesan, Zeus dade okovati Prometeja na planini Kavkaz. Svakoga dana orao mu je dolazio ključati jetra, a ona bi se preko noći obnovila. Nesretnog Prometeja tek će nekoliko stoljeća kasnije osloboditi Heraklo.

Zeus je bijesan na ljude

Vladar bogova želi se osvetiti i ljudima. Ode do Hefesta i naredi mu: "Pomiješaj zemlju s vodom i od te smjese oblikuj ženski lik nalik božici!" I tako se

i ljupka Pandora

Odsada će ljude snalaziti bolesti i patnje. Užasnuta Pandora brzo poklopi vrč. U njemu je ostala samo nada koja će pomoći ljudima da podnesu sve patnje i zla koja će ih snaći.

Pandora, koju je načinio bog zanatlija Hefest, na slici lijevo nalazi se između Afrodite i Hermesa.

Pandorin vrč sadržavao je sva zla koja snalaze ljude. Danas je poznat pod imenom "Pandorina kutija".

pojaviła prva žena preko koje će Zeus provesti svoj osvetnički plan. Ime joj je bilo Pandora - "dar svih bogova". Afrodita joj je podarila ljupkost, a Hermes znatiželju. Došla je na Zemlju noseći u rukama vrč. Obećala je da nikada neće pogledati što je u njemu.

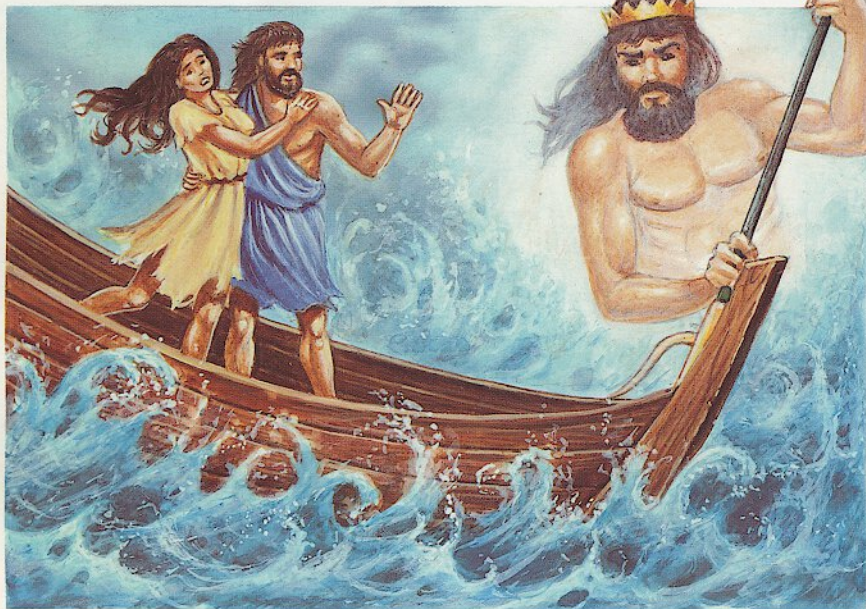
Što je u Pandorinu vrču? Prometejev brat Epimetej ugleda dražesnu Pandoru, zaljubi se u nju i oženi je. Jednoga dana Pandora više nije mogla savladati znatiželju pa malo podigne poklopac vrča koji joj je bio povjeren. Istoga trena

iz njega izlete zla koja su bogovi unutra sakrili.

Potop

Bogovi su stvorili ljude da ih obožavaju i da žive u miru. No ljudi su postali zli. Neprestano su međusobno ratovali i posvuda je vladalo nasilje. Nisu više čak ni vjerovali u svoje bogove! Zeus stoga odluči kazniti ih.

Potop

Zeus sazove savjet bogova. "Ljudi su postali zli i treba ih kazniti", reče im. Nije htio upotrijebiti grom kako ne bi uništio i nebo. Na njegovu zapovijed Posejdon pozove

mora, rijeke i oblake i naredi im da se razliju po svoj Zemlji. I tako sve nestane pod silnom vodom: usjevi, životinje i ljudi. Spašen je samo jedan par - Deukalion i Pira - koji su po Prometejevu savjetu sagradili lađu.

Novi ljudi

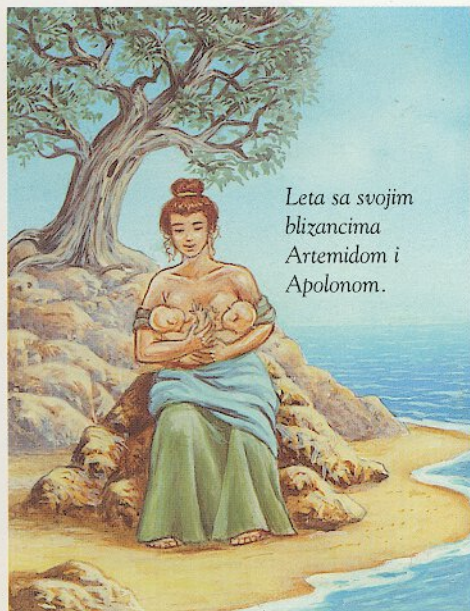
Nakon devet dana plovidbe Deukalion i Pira pristanu na vrhu jedinog kopna - Parnasu. Zazovu bogove da im se smiluju. Zeus zna da

su oni dobri i stoga povuče vodu sa Zemlje.

"Kako ćemo ponovno stvoriti ljudski rod?" upita Zeusa nesretni par. "Prekrijte glavu i bacajte iza sebe kosti svoje pramajke!" odgovori im Zeus. "Što li to znači?" upitaju se Deukalion i Pira. Potom se dosjete: "Naša majka je zemlja, a njezine kosti su kamenje." I tako počnu bacati iza sebe kamenje. Ono koje je bacao Deukalion pretvori se u muškarce, a iz kamenja koje je bacala Pira nastanu žene. Novo čovječanstvo je rođeno!

Daroviti Apolon

Leta sa svojim
blizancima
Artemidom i
Apolonom.

Apolon ima tisuće talenata. Taj Zeusov sin, sjajan poput sunca, najbolji je glazbenik i najljepši bog. Ima i sposobnost proricanja budućnosti.

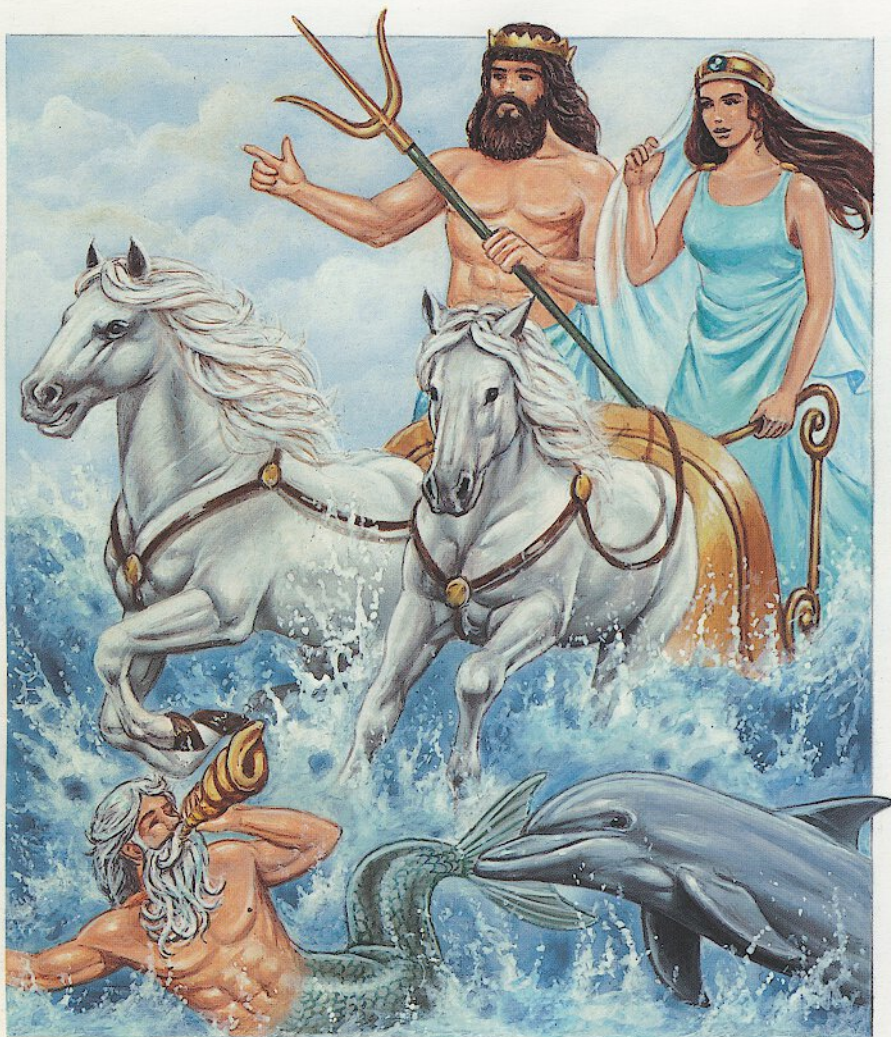
Sin Zeusa i božice Lete
Ljubomorna Hera dozna jednoga dana da božica Leta čeka dijete njezina nevjernog supruga Zeusa. Razbjesni se i zabrani svim mjestima da prime njezinu suparnicu. Leta je tako mjesecima lutala u potrazi za mjestom gdje će roditi. Napokon se sklonila na neplodan otočić koji će kasnije postati Del, jedan od najslavnijih grčkih otoka. Tamo dođu na svijet blizanci Artemida i Apolon.

Apolon u Delfima
Apolon je bio dijete samo nekoliko dana. Zahvaljujući ambroziji i nektaru - božanskoj

hrani - ubrzo je izrastao u lijepa mladića. Tako je dobro svirao na liri da je postao zaštitnikom glazbenika. Otišao je u Delfe i odlučio tamo osnovati svoje svetište. Kao i svi bogovi, i Apolon je naime želio da ga ljudi štiju i hrane ga svojim darovima. Ubio je zmiju Pitona koja je zadavala strah tom kraju i tako su Delfi postali njegovo najpoznatije svetište. Tu je Apolon proricao budućnost kroz usta žene imenom Pitija. Ljudi su izdaleka dolazili pitati proročište za svoju sudbinu, među ostalima i Edip (vidi stranicu 56!).

Posejdon

Posejdon je Zeusov stariji brat. Nosi trozubac i krunu na glavi. Taj moćni i žestoki bog voda, a posebice mora, zaštitnik je ribara. U Grčkoj, zemlji okruženoj morem, Posejdona posebno štiju.

Moćan bog
Kako ne štovati onoga koji gospodari morem, koji u svome bijesu može podići strahovitu oluju? Posejdon zna jednim udarcem svojeg trozupca uzburkati i zemlju te izazvati razorne potrese.

Posejdon na svojim kolima, s trozupcem koji mu je zaštitni znak. On i njegova žena Amfitrita imaju sina Tritona, boga s tijelom čovjeka i ribljim repom. Vjerni Posejdonov prijatelj je dupin.

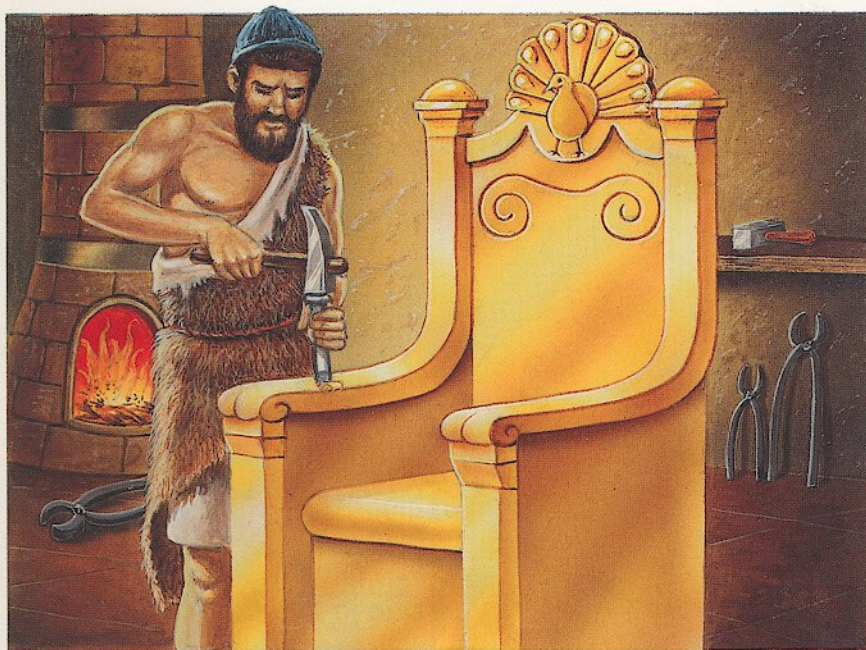
Posejdonov san

Taj bog voda želio je biti štovan u jednom od velikih grčkih gradova, no pobijedili su drugi bogovi. Poželio je grad Arg, ali bogovi-rijeke toga kraja odabrali su Heru. A grad Atena? Kralj se odlučio za božicu Atenu. Da bi se osvetio, Posejdon potopi Atiku, jedno područje Atene. No Posejdona ipak štiju u mnogim obalnim gradovima, a u Korintu se u njegovu čast održavaju javne igre.

Nevjeran suprug

Posejdon je oženjen Amfitritom, božanstvom mora. Zajedno imaju sina Tritona. No Posejdon je nevjeran suprug. Pretvori se u konja kako bi uhvatio lijepu mladu djevojku imenom Meduza, koju je zaveo u hramu posvećenom Ateni. "Kako se usuđuju oskvrnuti moj hram?" uzvikne Atena. U svom bijesu pretvori Meduzu u odvratno čudovište (vidi stranicu 55!).

Hefest i Afrodita

Hefest, gospodar vatre, jedini je među bogovima ružan. Afrodita pak, božica ljubavi, najljepša je na Olimpu. Oženili su se, ali ne bez komplikacija.

Kako je došlo do tog braka?

Hefest je sin Zeusa i Here. Vidjevši kako je ružan, majka ga baci s Olimpa čim se rodio. Kažu da je zbog toga zauvijek ostao hrom. Prihvatile su ga nimfe i odgojile u jednoj podmorskoj pećini. Tu je Hefest iskovao svoja prva remek-djela, među kojima čarobno zlatno

prijestolje koje je poklonio svojoj majci. Očarana tim darom, Hera sjedne na prijestolje ali se više nije mogla dići s njega. Osloboditi je te čarolije mogao je samo Hefest. No on ima jedan uvjet: želi za ženu Afroditu. I tako su se oženila ta dva posve različita bića.

Je li Afrodita vjerna žena?

Ne! Afrodita često odlazi Aresu, vatrenom bogu rata. Hefest načini čvrstu nevidljivu mrežu i baci je na dvoje ljubavnika. Potom sazove sve bogove s Olimpa i pokaže im

krivce. Kakvu će im kaznu izreći? Nikakvu! Bogovi udare u smijeh. Afrodita i Ares, uvrijeđeni tim postupkom, pobjegnu na Zemlju, daleko od Olimpa.

Koja je najljepša?

Božica razdora tijekom jedne božanske gozbe baci među uzvanike jabuku na kojoj su stajale riječi: "Najljepšoj božici". Poželjele su je i Hera i Atena i Afrodita. Presuditi je trebao Trojanac Paris. On odabere Afroditu koja mu zauzvrat obeća ljubav jedne smrtnice. I tako je Afrodita proglašena najljepšom božicom.

Afrodita i Ares

Bog Had i

Kad su trojica braće Zeus, Posejdon i Had dijelili svijet, Hadu je pripao onaj podzemni. Ni ljudi ni bogovi ne vole to mračno mjesto gdje borave duše umrlih. Rijetki su oni koji su se uspjeli vratiti iz njega.

Gdje se nalazi podzemni svijet?

Grci ga smještaju iza oceana, na zapadu Zemlje koju smatraju ravnom pločom. Kad su otkrili da ocean nije

kraj svijeta, carstvo mrtvih premjestili su ispod zemlje. Ulazi u njega su duboka grotla, a kroz njega teku podzemne rijeke.

Tko je Had?

On je kralj podzemlja koje Grci također nazivaju hadom. Njegovo ime znači "nevidljivi", a Had to doista i jest zahvaljujući čarobnoj kacigi koju su mu poklonili kiklopi. Ljudi se boje izgovoriti njegovo ime i stoga ga nazivaju Pluton, što znači "bogat". On je doista gospodar blaga koja dolaze iz zemlje: plemenitih metala i

proljetnih klica. Had gotovo nikada ne izlazi iz svog carstva. Ipak, jednom je morao otići na Olimp da bi se izliječio kad je bio ranjen Heraklovom strelicom.

Tko je Hadova žena?

Had se jednoga dana zaljubio u svoju nećakinju Koru, kćer Zeusa i Demetre. Oteo ju je i kroz jedan procjep u zemlji odveo je u svoj podzemni svijet. Demetra je čula krikove užasa svoje kćeri, ali nije ju mogla naći. Gdje li je? Pretražila je cijelu zemlju, ali od nje ni traga. U svom očaju zaboravila je obavljati svoje dužnosti kao božica žetve. I tako polja nisu rodila. Sada se morao umiješati Zeus. On naredi Hadu da oslobodi Koru. No tko god bi okusio hranu podzemnog svijeta, morao je tu i ostati. A zatočenica je bila gladna i nije mogla odoljeti napasti. I tako je Had oženi i promijeni joj ime u Perzefona.

Ljeto i zima

Had i Zeus zajedno odluču da će se svake godine Perzefona vratiti majci u proljeće i ljeto. Tada će na

podzemni svijet

zemlji ponovno procvjetati bilje. Potom će se vratiti Hadu, a na zemlji će zavladata zima.

Tko živi u podzemnom svijetu?

Had i Perzefona okruženi su sve brojnijim podanicima jer svaka umrla duša mora doći u podzemni svijet mrtvih. Strašan troglavi pas Kerber pazi da nitko iz njega ne izađe. Hermes - glasnik bogova - vodi duše umrlih u podzemlje. Lađar Haron - čangrizavi starac - prevozi ih tokovima podzemne rijeke Stiksa. Tu su i druga

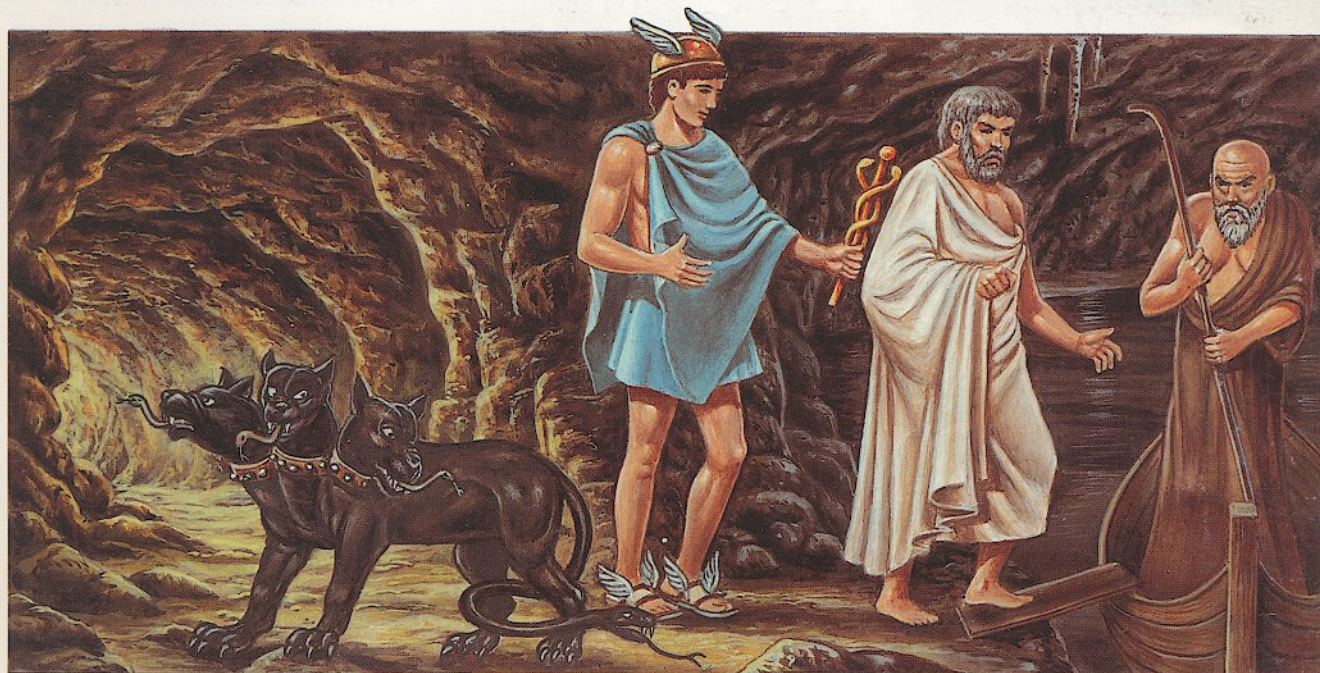
božanska stvorenja, poput strašne čarobnice Hekate.

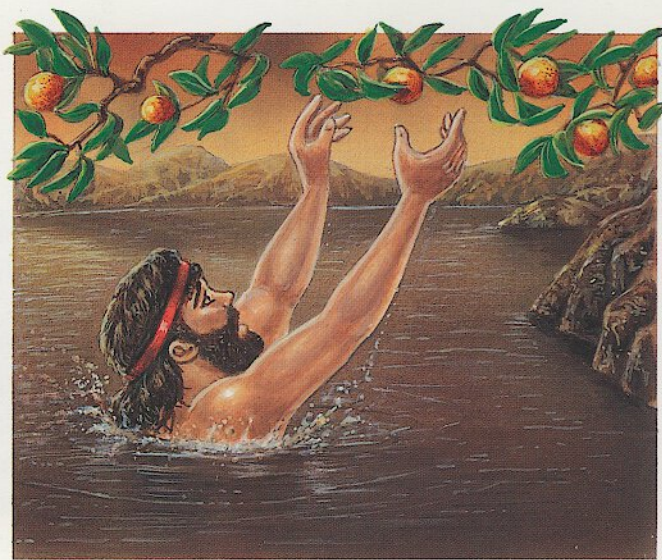
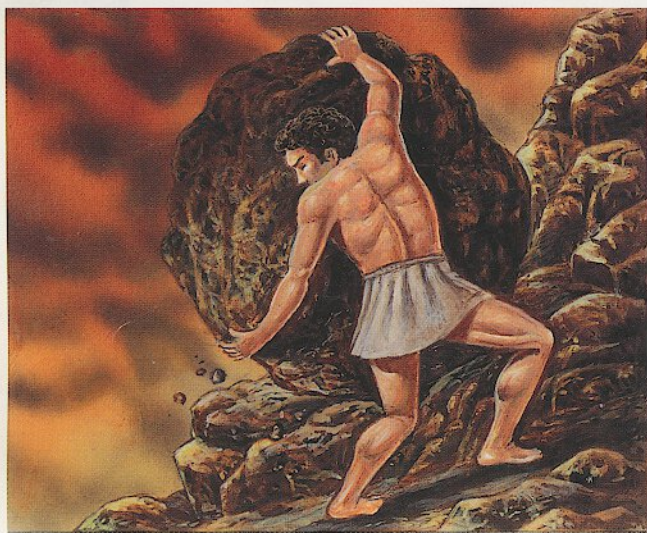
Što rade duše?

Prema najstarijim pričama, sve duše, onako lagane, lutaju podzemnim svijetom, vječno tugujući za zemaljskim životom. Kasnije su Grci zamišljali kako dobri i zli nemaju istu sudbinu. Ubojice i oni koji su prezirali i vrijeđali bogove idu u Tartar, sasvim na dno hada, i tamo se vječno muče. Duše pravednika odlaze na Elizejske poljane kako bi se tamo gostili i pjevali u slavu bogova.

Dvojica poznatih osuđenika

Tantal i Sizif drznuli su se podići protiv bogova. Nakon smrti osuđeni su stoga na vječne muke u Tartaru. Sizif mora gurati težak kamen navrh planine. Svaki put kad ga uspije dogurati do vrha, kamen mu isklizne i ponovno padne dolje (vidi stranicu 52!). I tako ponavlja svoj mučan posao bez kraja i konca. Tantalovo tijelo uronjeno je u jezero iz kojeg mu izviruje samo glava. Ipak, pati od strahovite žeđi.

Svaki put, naime, kad sagne glavu da se napije, razina vode se spusti. Mori ga i neutaživa glad, premda mu se voće njiše iznad glave. Kad posegne za njim, božanski ga vjetar odmakne.

Orfej i Euridika

Rijetka su živa bića koja su uspjela ući u had i izići iz njega, a još su rjeđi pokojnici koji su se uspjeli spasiti iz toga dobro čuvanog podzemlja. Polubogu Orfeju uspio je prvi pothvat, ali nije uspio spasiti svoju ženu Euridiku. Orfej je sviranjem na liri mogao očarati sve koji bi ga slušali: životinje, biljke, ljude i bogove. Beskrajno je bio zaljubljen u Euridiku, ali je njihova ljubav kratko trajala: Euridika je umrla od

ujeda zmije i sišla u had. Neutješan Orfej ostao je sam na Zemlji. Odlučio stoga otići do carstva mrtvih i zatražiti da mu Had vrati ženu. Njegova bol i njegova glazba dirnu lađara Harona, Kerbera, pa i samog boga Hada. "Možeš odvesti svoju ženu na Zemlju", reče mu, "pod uvjetom da se putem ne obazreš natrag da bi je pogledao." No Orfej je nestrpljiv. Obazre se da vidi svoju voljenu, a ona nestane zauvijek.

Sizif (lijevo) i Tantal (desno) poslani su u predio podzemnog svijeta zvan Tartar. Tamo trpe kaznu što su se tijekom života podigli protiv bogova. A kazna traje vječno.

Polubog Orfej pokušao je izvući iz hada svoju ženu Euridiku. On je jedan od rijetkih ljudi koji su se uspjeli živu vratiti s toga mračnog mjesta.

Tezej i Minotaur

*Tezej pomaže ljudima
ubijajući krvoločne
zvijeri i opasne zločince.
Uspio je pobijediti
Minotaura, čudovište
koje proždire atenske
mladiće i djevojke.*

Sa šesnaest godina Tezej je već dovoljno jak da to učini. Uzme dakle mač i sandale i krene svome ocu, uspješno svladavajući sve opasnosti na putu. Po dolasku u Atenu Egej ga, zahvaljujući maču, prizna kao svog sina.

Tezejevo djetinjstvo

Tezej je sin atenskoga kralja Egeja. Odrasta daleko od grada, uz svoju majku, princezu Etru. Egej je sakrio iza jedne stijene mač i sandale. "Kad bude sam mogao pomaknuti tu stijenu", reče Egej Etri, "tada ćeš mu reći tko mu je otac."

Putovanje na Kretu

Grad Atena redovito mora slati na Kretu sedam djevojaka i sedam mladića koje će prožderati Minotaur, strašno čudovište - napola čovjek-napola bik. Tezej krene s njima. Ali, kako će izići iz labirinta gdje živi čudovište? Arijadna, kći

kretskoga kralja, dade mu klupko konca koje je on odmatao ulazeći. Nađe Minotaura kako spava. Ubije ga golim rukama i sretno se vrati slijedeći konac do izlaza.

Dramatičan povratak

Tezej otme Arijadnu i zaplovi prema Grčkoj, ali je morao ostaviti princezu na putu, vjerojatno po Posejdonovu nalogu. Sav žalostan, zaboravi podignuti bijelo jedro kao znak da je uspio u svom pothvatu, kako je to tražio njegov otac. Ugledavši izdaleka crno jedro, Egej povjeruje da mu je sin poginuo. U očaju se baci u more koje otada nosi njegovo ime (vidi kartu na stranici 36!).

Perzej i

Polidekt prihvaća
Danaju i
Perzeja.

Cijeloga života polubog Perzej leti iz podviga u podvig. Snažan je i hrabar, a uz to je i pod zaštitom bogova. Bez njih ne bi mogao pobijediti čudovište poput Meduze - strašnu Gorgonu.

Perzejevo rođenje

Argivski kralj Akrizije jednog je dana pitao proročište za budućnost i dobio odgovor: "Budeš li imao unuka, ubit će te." Akrizije se strahovito uplaši i dade svoju jedinicu Danaju zatočiti u brončanu podzemnu odaju kako ne bi mogla imati djece. No Zeus je s vrha Olimpa

zapazio Danajinu ljepotu. Pretvorio se u zlatnu kišu i tako je kroz otvor na krovu ušao u njezinu tamnicu. Nakon nekog vremena iz te veze Zeusa i Danaje rodio se sin: Perzej. Akrizije se razbjesni i dade zatvoriti Danaju i dijete u drveni kovčeg koji potom po njegovu nalogu bace u more. No bogovi odluče da majka i dijete prežive. Kovčeg se nasuče na jednom otoku i tu ih prihvati Polidekt, kralj te zemlje.

Zao kralj

Polidekt se na prvi pogled ludo zaljubi u Danaju, no ona odbija njegovo udvaranje. Postavši odrastao mladić,

Perzej, u kacigi koja mu daje nevidljivost, leti izvršiti zadaću: ubiti Meduzu. Na putu sreće ljude koje je ona pretvorila u kamen.

Perzej štiti svoju majku. Polidekt stoga nastoji udaljiti Perzeja pa ga pošalje da ubije strašnu Gorgonu, Meduzu.

Kako izgleda Meduza?

Zastrašujućeg je izgleda! Vlasi njezine kose zapravo su ljute zmiје, ima veprove kljove i krila na leđima. Ima dvije besmrtnne sestre koje su jednako ružne kao i ona. Sve tri nazivaju Gorgonama. Tko susretne njihov pogled, pretvori se u kamen.

Perzej ubija Meduzu

Bogovi daju Perzeju krilate sandale, Had svoju kacigu koja čovjeka čini nevidljivim, a Atena mu dade svoj štit. I tako

čudovišna Gorgona

Perzej krene u potragu za Meduzom. Lebdeći iznad zemlje, vidio je na putu okamenjene siluete žrtava strašnih Gorgona. Onako nevidljiv, nadleti Meduzu koja je spavala. Pazeći da ne gleda Meduzu izravno, već samo njezin odraz u Ateninu štitu (kako se ne bi pretvorio u kamen), Perzej joj jednim zamahom srpa odrubi

glavu i odnese u torbi koju je ponio sa sobom. Iz rane iskoči Pegaz, krilati konj, sin Meduze i Posejdona.

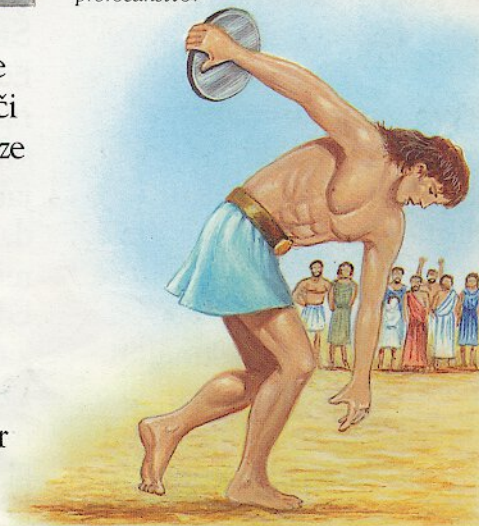
Nepobjedivo oružje
Dugo je Perzej letio nad Zemljom. Poslužio se Gorgoninom glavom i njezinim pogledom da diva Atlanta pretvori u kamen jer ga je odbio ugostiti (tako je nastala planina Atlas u

Perzej se poslužio Ateninim štitom kao zrcalom u kome je mogao gledati Meduzu bez opasnosti da ga zauvijek pretvori u kamen.

Sjevernoj Africi). Potom se osveti i Polidektu pretvorivši ga također u kamen.

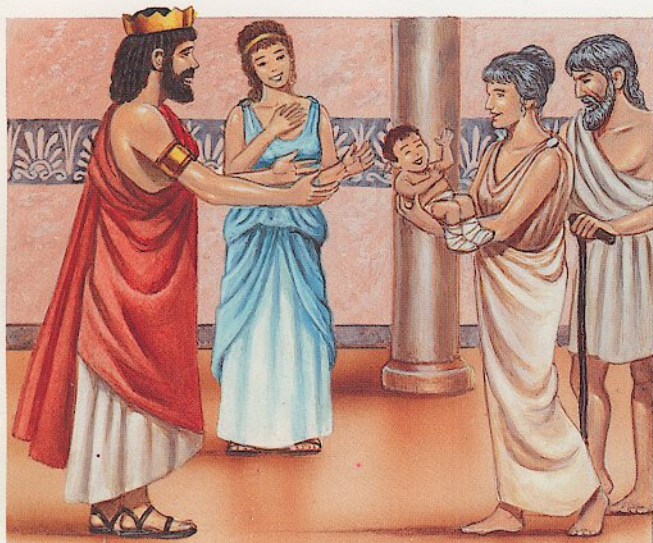
Ispunjeno proročanstvo
Perzej poželi upoznati svog djeda Akrizija. On je naime pobjegao od straha da će ga unuk ubiti. No jednoga dana obojica se nađu na igrama, ne znajući jedan za drugoga. Perzej tijekom natjecanja baci disk i slučajno ubije jednog gledatelja: bio je to Akrizije. Proročanstvo se ispunilo. Nakon smrti Perzeja su bogovi pretvorili u zvijezde.

Na sportskim igrama Perzej je bacio disk i nehotice ubio svog djeda te tako ispunio proročanstvo.

Tragična Edi

Edip dolazi kod
proročice u Delfe.

Bogovi sve vide: prošlost, sadašnjost i budućnost. Proročice, koje umiju čitati znakove koje šalju bogovi, otkrivaju ljudima sudbinu koja ih čeka. Neki, poput Edipa, uzalud pokušavaju umaći volji bogova.

Mračno proročanstvo
Laj i Jokasta, kralj i kraljica Tebe, nemaju djece. Odlaze u proročište koje im navijesti: "Budete li imali sina, ubit će svog oca i oženiti svoju majku." Kad im se doista rodi dječak, kraljica mu probije gležnjeve i zaveže noge te ga odbaci kako bi spriječila

ispunjenje proročanstva. Pastiri pronađu napušteno dijete, izliječe ga i odvedu korintskom kralju Polibu koji nije imao nasljednika. Kralj se jako obraduje i nadjene dječaku ime Edip ("natečena noga").

Što je istina?

Edip je odrastao uz Poliba i njegovu ženu koje je smatrao svojim pravim roditeljima i jako ih volio. No jednoga dana neki mu pijani čovjek reče: "Ti si usvojeno dijete!" Edip odluči otići u Delfe kako bi u proročištu doznao istinu. "Ubit ćeš svog oca i oženiti se svojom majkom", glasio je jedini odgovor koji je tamo dobio.

Kako izbjeći strašnu sudbinu?

Edipu se učini da postoji samo jedan izlaz: pobjeći iz Korinta gdje žive oni koje je smatrao svojim roditeljima. Izlazeći iz Delfa, na uskom je putu naišao na zapregu nekog starca. Obojica su htjela istodobno proći, ali je bilo preusko da bi se mimoišli. Starac udari Edipa koji se razbjesci zbog toga i ubije ga. I tako je, ne znajući, ubio vlastita oca.

Sfingina zagonetka

Na ulazu u Tebu Edip naiđe na Sfingu koja je harala tim područjem. To strašno biće - napola žena-napola lav - svim bi

pova sudbina

putnicima postavilo isto pitanje. Ako nisu znali odgovoriti, Sfinga bi ih ubila. A odgovor nitko nije znao! "Tko ujutro hoda na četiri noge, u podne na dvije, a uvečer na tri?" upita Sfinga Edipa, a on bez razmišljanja odgovori: "Čovjek! Kao dijete hoda četveronoške, u odrasloj dobi na dvije noge, a u starosti uz pomoć štapa." Sfinga se od očaja sama ubije.

Edip postaje kraljem

I tako je Edip oslobodio Tebu od te strašne nemani. Budući da je kralj Laj upravo bio ubijen, grad ponudi kraljičinu ruku onome tko je spasio Tebu

od Sfinge. Edip dakle, ništa ne sluteći, postane suprugom svoje majke. Jokasta i Edip živjeli su sretno i čak su imali dva sina i dvije kćeri. No jednoga dana Tebu pogodi kuga. Edip ode po savjet u proročište, a tamo dobije odgovor da treba kazniti ubojicu kralja Laja kako bi se bogovi umilostivili.

Tko je ubio Laja?

Na to pitanje proročanstvo je šutjelo. Na kraju proročica ipak otkrije Edipu da je on ubio kralja. U istom trenutku dozna kako je doista usvojeni sin Poliba koji je preminuo.

Proročanstvo se ispunilo
Jokasta se ubije, shvativši da se

Jokasta ne zna da se udala za svog sina.

udala za svog sina i da nije izbjegla sudbini. Edip, koji nije mogao podnijeti tu strašnu istinu, iskopa si oči i ode daleko od Tebe u pratnji svoje kćeri Antigone. Tim mitom Grci su željeli reći da ljudi ne mogu izbjeći sudbinu koju su im bogovi odredili.

Jazon i potraga

Jazon je princ kraljevskoga roda koji u životu ima samo jedan cilj: svrgnuti s prijestolja svog ujaka Peleja koji je silom preuzeo vlast. Pustolovine će odvesti Jazona na sve obale Sredozemlja i Crnoga mora.

Tko je Jazon?

Jazon je Esonov sin s pravom nasljedstva u malenom gradu Jolku u Tesaliji. Živi izvan grada otkako se njegov ujak silom domogao prijestolja.

Argonauti su se s Jazonom ukrcali na Argo.

U dobi od šesnaest godina želi vratiti prijestolje svome ocu i odlazi u Jolk. Na putu izgubi jednu sandalu. Kad ga Pelej ugleda, silno se uplaši jer je proroštvo navijestilo da će ga svrgnuti čovjek s jednom sandalom.

Prema zlatnom runu

Jazon je odlučan i hrabar. Zahtijeva prijestolje od svog ujaka, ali mu Pelej lukavo odgovori: "Dobit ćeš ga ako mi doneseš zlatno runo." Pelej dobro zna da je to gotovo neizvedivo. To runo čarobnoga zlatnog ovna nalazi se naime

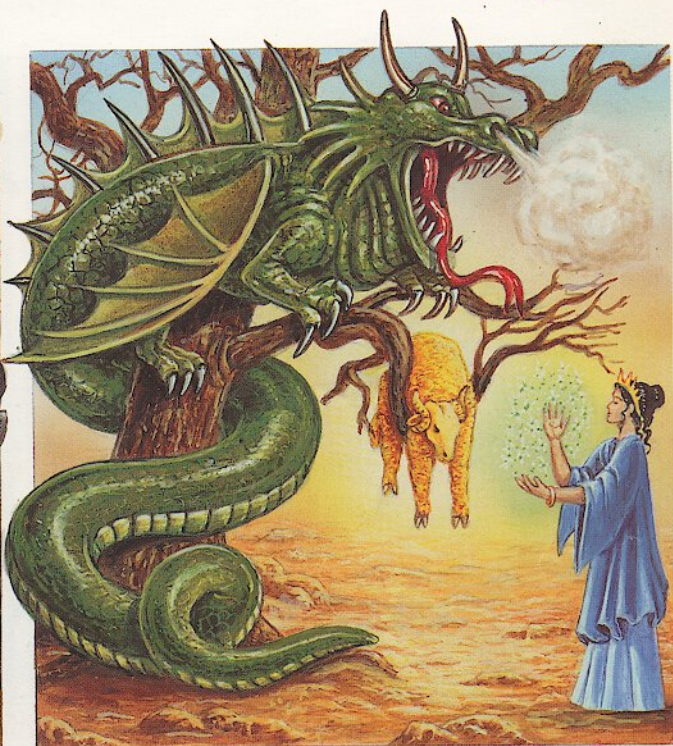
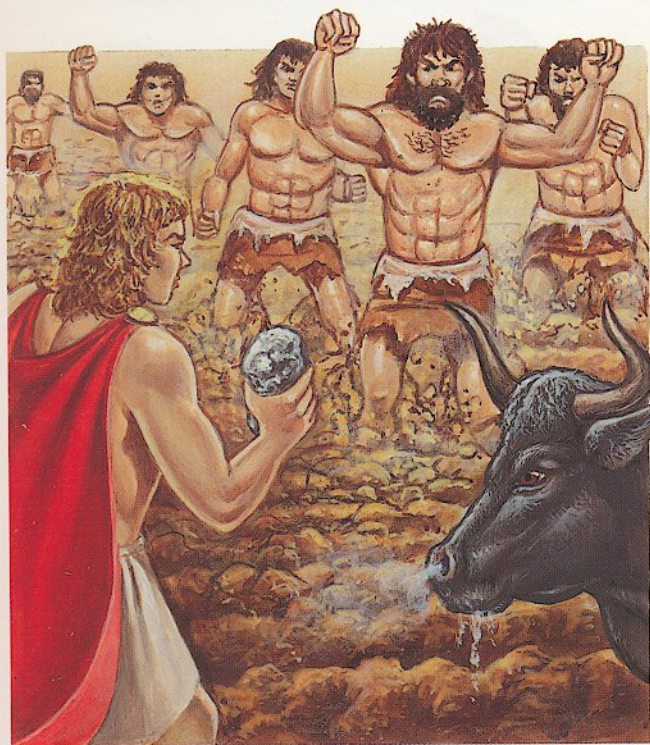
vrlo daleko, s onu stranu Crnoga mora. No Jazona to nimalo ne obeshrabri. Ukrcase na svoj brod Argo - a sama Atena vodila je njegovu izgradnju - zajedno s glasovitim herojima Heraklom, Orfejem, Tezejem, Kastorom i Poluksom. Nazivamo ih Argonautima.

Teško putovanje

Argonauti nailaze na brojne prepreke. Jednoga dana oslobode slijepoga vidovnjaka od Harpija koje su svaki dan proždирale ljude, a on im iz zahvalnosti otkrije kako proći

za zlatnim runom

između dvije stijene koje su se međusobno sudarale i razbijale brodove na ulazu u Crno more. "Pustite golubicu! Ako ona sretno prođe, proći će i vaš brod", reče im. Golubica izgubi jedno pero iz repa, ali prođe između stijena. Za njom sretno prođu i Argonauti, oštetiivši samo zadnji dio broda. Otada dvije stijene stoje nepomično.

Medejina čarolija

Argonauti stignu u Kolhidu gdje se nalazilo zlatno runo i Jazon ga zatraži od kralja Eeta. "Dat ću ti ga", reče kralj, "ako ujarmiš moje božanske volove

i zaoreš ravnu brazdu, posiješ zmajevе zube u zemlju i pobijediš ratnike koji će iz njih niknuti." Nasreću, Eetova kći Medeja, čarobnica, zaljubi se u lijepoga stranca pa mu dade pomast koja ga zaštiti od bijesnoga daha i brončanih kopita volova. I tako je zauzdao volove i pobijedio ratnike iznikle iz zemlje.

Još jedna zadaća

Premda je Jazon uspio izvršiti zadatak koji mu je Eet postavio, kralj odbije održati riječ i reče Jazonu da mora sam potražiti runo. Medeja mu ponovno

Po Medejinu savjetu Jazon baci komad stijene među ratnike iznikle iz zemlje. Ne znajući odakle je stigao udarac, ratnici se međusobno poubijaju (slika lijevo).

priskoči u pomoć i uspava strašnoga zmaja koji je danonoćno čuvao ovna. Jazon se sretno dokopa zlatnoga runa!

Povratak

Nakon duga putovanja Argonauti stignu u Jolk gdje je Pelej, koji je ubio Jazonova oca, još uvijek bio kraljem. Nikada naime nije ni imao namjeru sići s prijestolja. Medeja ubije Peleja, a Jazon napokon zasjedne na prijestolje Jolka.

Dvanaest Hera

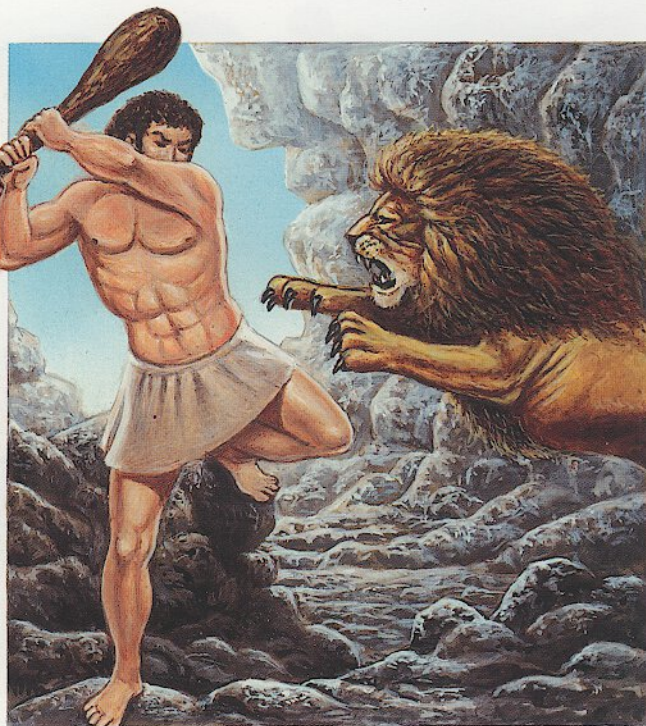

Heraklova je snaga legendarna. Nisu joj dorasle ni čudovišne zmije, ni divovi, ni bijesni bikovi. Taj polubog također je zaštitnik ljudi: gdje god dođe, uništava stvorove koji ih teroriziraju.

Herino prokletstvo
Heraklo je dijete slavnih roditelja. Njegova majka Alkmene potječe od heroja Perzeja, a otac mu je sam Zeus - vladar bogova. Zeus je uspio zavesti lijepu

smrtnicu Alkmenu koja očekuje njegovo dijete. "Sljedeći Perzejev potomak imat će veliku vlast nad ljudima", najavi Zeus bogovima. Zeusova žena Hera shvati da ju je muž ponovno prevario. Pobrine se stoga da se prije Herakla rodi još jedan Perzejev potomak: to je njegov bratić Euristej kojemu je, zbog Zeusova proročanstva, Heraklo trebao biti zauvijek podložan.

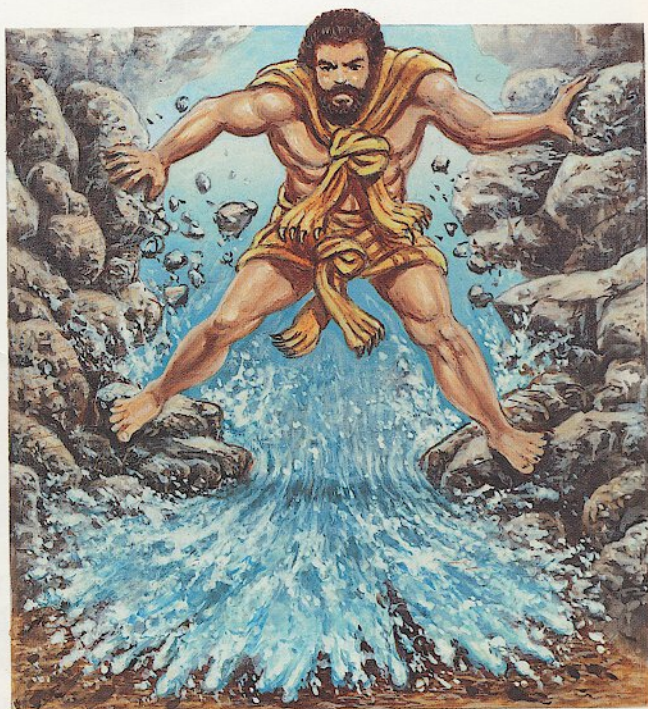
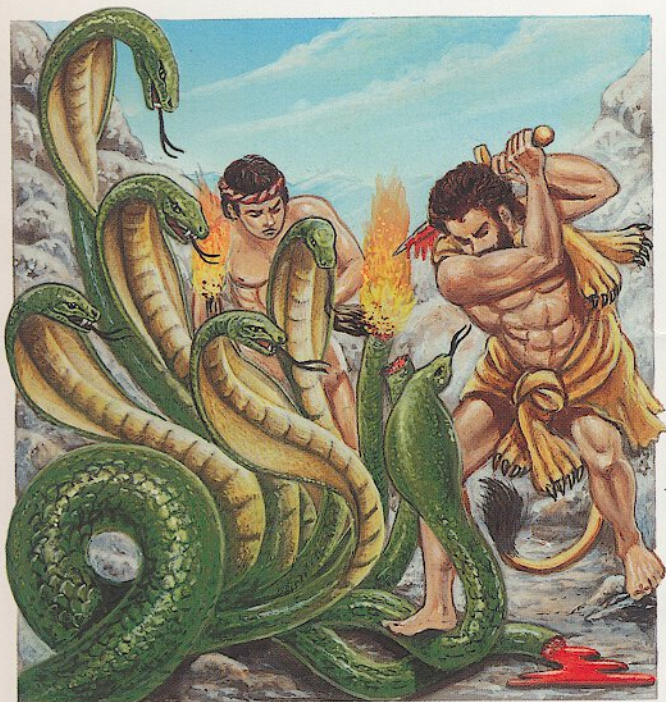
Junak od kolijevke
Heraklo je još bio dojenče

kad je Hera poslala dvije zmije da ga ubiju u kolijevci. Njegov brat - sin Alkmene i Amfitriona - zavrišti od straha, ali Heraklo zgrabi čudovišta i zadavi ih ne ispustivši ni glasa.

Tko će mu zadati dvanaest zadataka?
Heraklo odraste i oženi se. Jednoga dana Hera ga udari ludilom i on ubije svoju ženu i djecu. Užasnut zločinom koji je počinio, zapita delfijsko proročište kako okajati svoj zločin.

klovih podviga

Dobije odgovor da se treba staviti u službu svog bratića Euristeja, a ovaj mu zada dvanaest opasnih i nesavladivih zadataka.

Nemejski lav

Za početak Heraklo mora donijeti Euristeju kožu lava kojega ne može raniti nikakvo oružje. Kako ubiti takvu životinju? Heraklo pokuša sa strijelama, ali ne uspije. Potom ga zatoči u jednu pećinu, onesvijesti žestokim udarcem toljage i zadavi golim rukama. Koristeći se lavljim

pandžama, odere mu kožu i ogrne je oko ramena. Euristej se toliko uplaši kad se Heraklo takav pojavi nakon izvršena zadatka da se otada uvijek pred njim skrivao u ćup.

Lernejska hidra

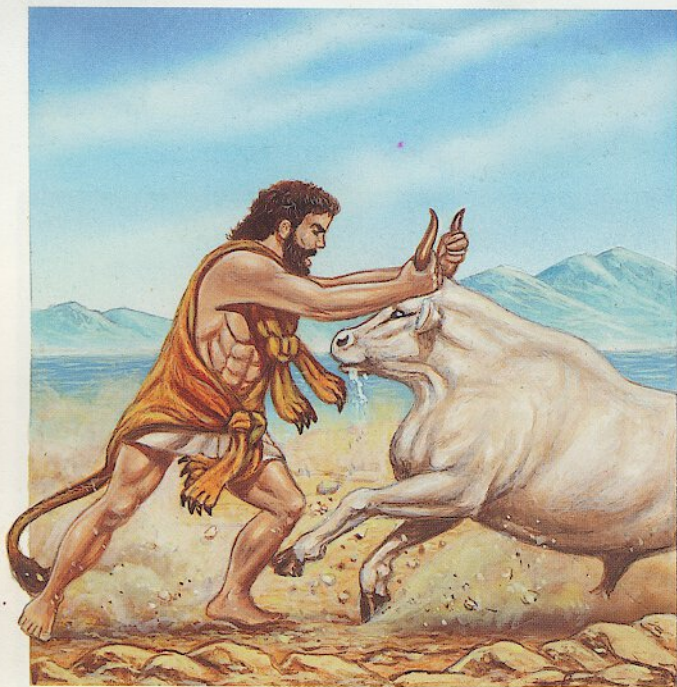
Drugi zadatak također nije lak. Heraklo mora ubiti hidru, zmiju s devet glava koja desetkuje stoku i jednim svojim dahom ubija svakoga tko se približi njezinoj močvari u Lenu na Peloponezu. Heraklo odsječe nekoliko glava tog

Heraklo se bori protiv hidre iz lernejskih močvara, čudovišne devetoglave zmije (na slici lijevo). Heraklo je došao na zamisao da skrene tok dviju rijeka kako bi očistio Augijeve staje (na slici desno).

čudovišta, ali na njihovo mjesto izrastu nove. I tako su hidri neprestano rasle nove glave na mjesto odsječenih, sve dok Heraklu nije priskočio u pomoć njegov nećak i tako je uspješno obavio i taj zadatak.

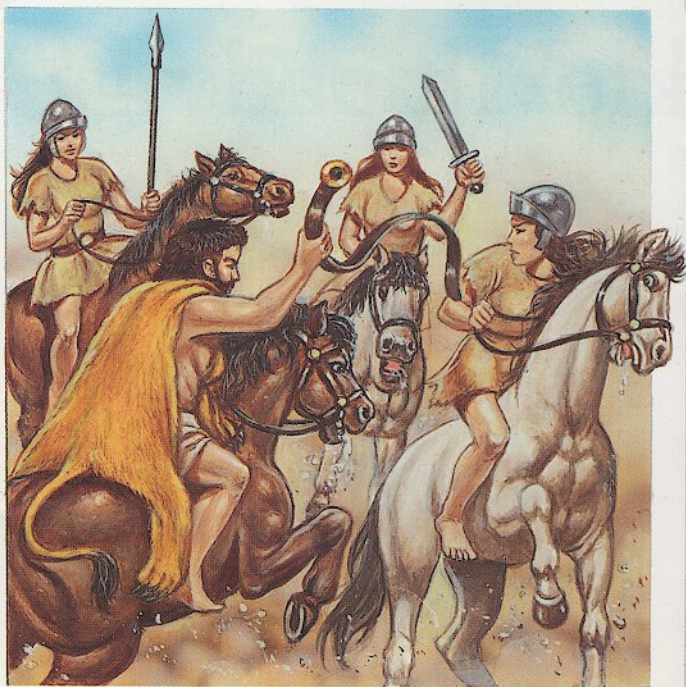
Augijeve staje

Heraklo je potom donio Euristeju erinejsku košutu

Heraklo se mora sukobiti s divljim kretskim bikom koji u svom ludilu hara otokom.

zlatnih rogova, uhvatio u mrežu i donio golema divljeg vepra s erimatske planine te ubio mesožderske ptice na Stimfalskom jezeru u Arkadiji koje su jele ljudsko meso. Njegov šesti zadatak bio je očistiti staje kralja Augija čije su krasne životinje živjele u kužnom smradu koji se malo-pomalo širio posvuda. "Ako to učinim", reče Heraklo, "dat ćeš mi desetinu tvoga stada." Kralj mu to obeća, a Heraklo svojom nadljudskom snagom skrene tok dviju rijeka. Sva se voda slije

Heraklo se morao boriti protiv neustrašivih ratnica Amazonka, koje su jahale na brzim konjima.

kroz staje i očisti sve na svom putu. No kralj usprkos tome odbije ispuniti dano obećanje. To je morao platiti životom.

Bik s Krete

Bog Posejdon darovao je kretskome kralju veličanstvenog bika, misleći kako će mu ga on žrtvovati. No kralj Minos to ne učini. Da bi ga kaznio, Posejdon učini da bik poludi. Harao je otokom i terorizirao ljude. Heraklo se upusti u borbu s tom divljom životinjom. Trebalo mu je nekoliko dana da je napokon ukroti. Potom se uspne na njezina leđa i tako preplovi more.

Iz podviga u podvig

I tako su prolazile godine, a jedan je podvig slijedio za drugim. Heraklo je dobio i osmi zadatak: dovesti Euristeju Diomedove konje koji su jeli ljudsko meso. I to je uspješno izvršio. Nakon toga pribavio je Euristeju pojas kraljice Amazonki, ratnice Hipolite, pa ubio troglavo čudovište Geriona koje je živjelo blizu sunčeva zalaska. Potom je ubio zmaja koji je čuvao zlatne jabuke u vrtu Hesperida i odnio ih.

Kerber, troglavi pas

Euristej je očajan: nikako da se oslobodi Herakla! Pokuša stoga i s dvanaestim zadatkom. Naredi Heraklu da mu dovede Kerbera, troglavog psa koji čuva ulaz u had. Bila je to nemoguća zadaća jer ni jedno ljudsko biće ne može živo izići iz podzemnoga svijeta. No Heraklo je i to izvršio. Dovukao je Kerbera Euristeju, napola ga zadavivši, a potom ga poslao natrag da čuva carstvo sjena.

Heraklov kraj

Heraklo je uspješno izvršio sve zadaće, ali je njegov život sve do kraja bio

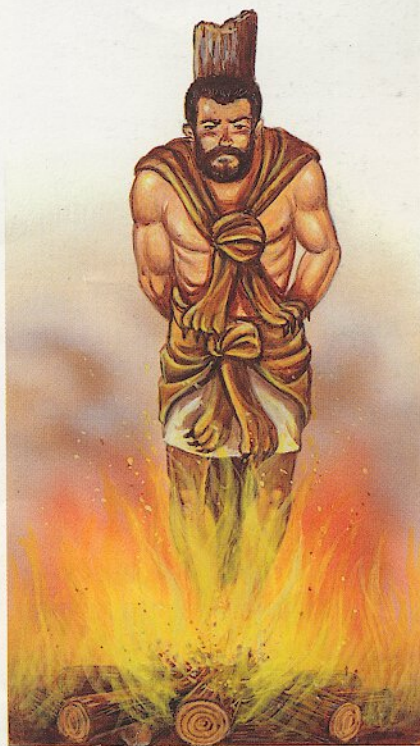
ispunjen bitkama i opasnim pothvatima. Oženio se princezom Dejaninom. Tijekom jednoga putovanja oboje su trebali prijeći nabujalu rijeku. Dejanira se uspne na leđa kentaura Nesa, a on je pokuša oteti. Heraklo ispali u kentaura smrtonosnu strelicu. Umirući, Nes promrmlja ljepotici: "Uzmi malo moje krvi. Natopiš li njome odjeću svoga muža, zauvijek će te voljeti." Prolazile su godine, a jednoga dana Heraklo se zaljubi u drugu ženu. Ljubomorna Dejanira upotrijebi čarobnu krv. Herakla obuzmu strašni

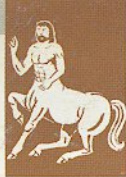
bolovi. Bila je to naime zamka. Heraklo pokuša skinuti odjeću otrovanu Nesovom krvlju, ali zajedno s njome otkine i svoje meso. Očajna Dejanira oduzme si život. Heraklo načini golemu lomaču i zapali se kako bi prekinuo nepodnošljive muke.

Heraklo je jedini heroj koji je primljen među bogove na Olimp i dobio besmrtnost.

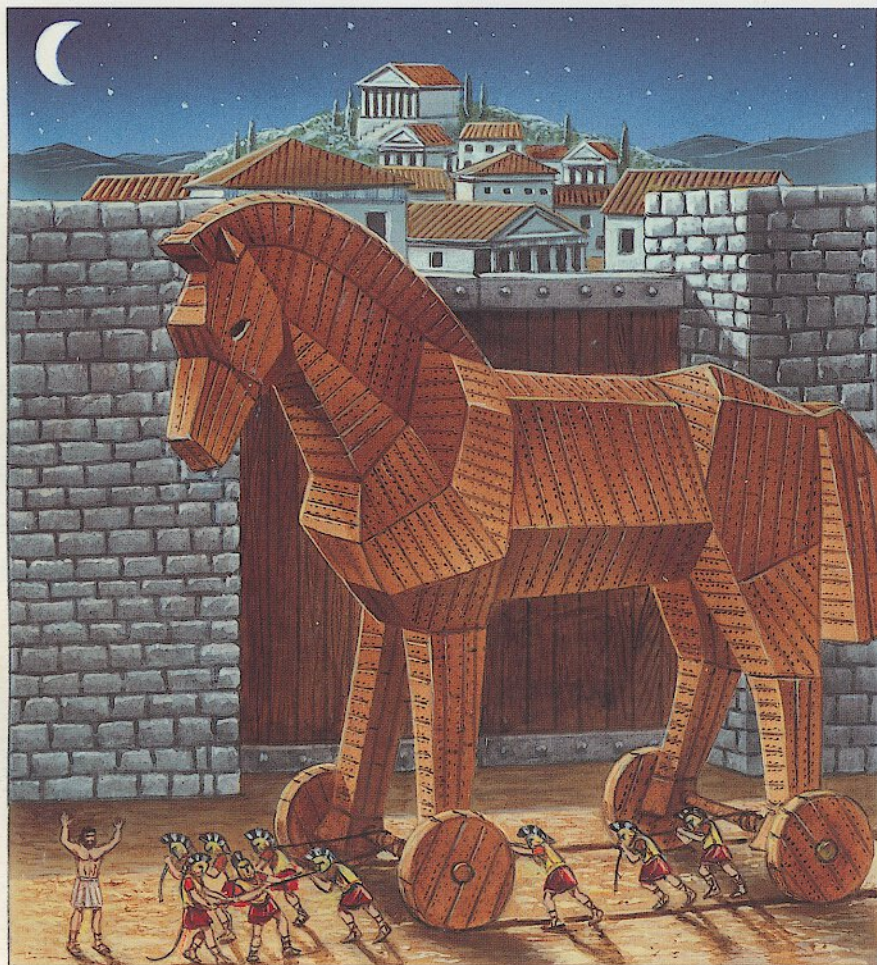
Svojim snažnim rukama Heraklo je uspio napola zadaviti Kerbera, troglava psa čuvara podzemnoga svijeta.

Pateći od nepodnošljivih bolova, Heraklo odluči učiniti kraj svom životu. On je najslavniji heroj u starogrčkoj mitologiji.

Nevjerojatne Odisejeve

Odisej je jedan od najpopularnijih grčkih junaka antičkog doba. Hrabar je, a uz to lukav i inteligentan. Njegove podvige tijekom Trojanskoga rata opjevao je pjesnik Homer u svome dugačkom spjevu Ilijada, a njegov povratak u Grčku u Odiseji.

Zašto je počeo Trojanski rat?

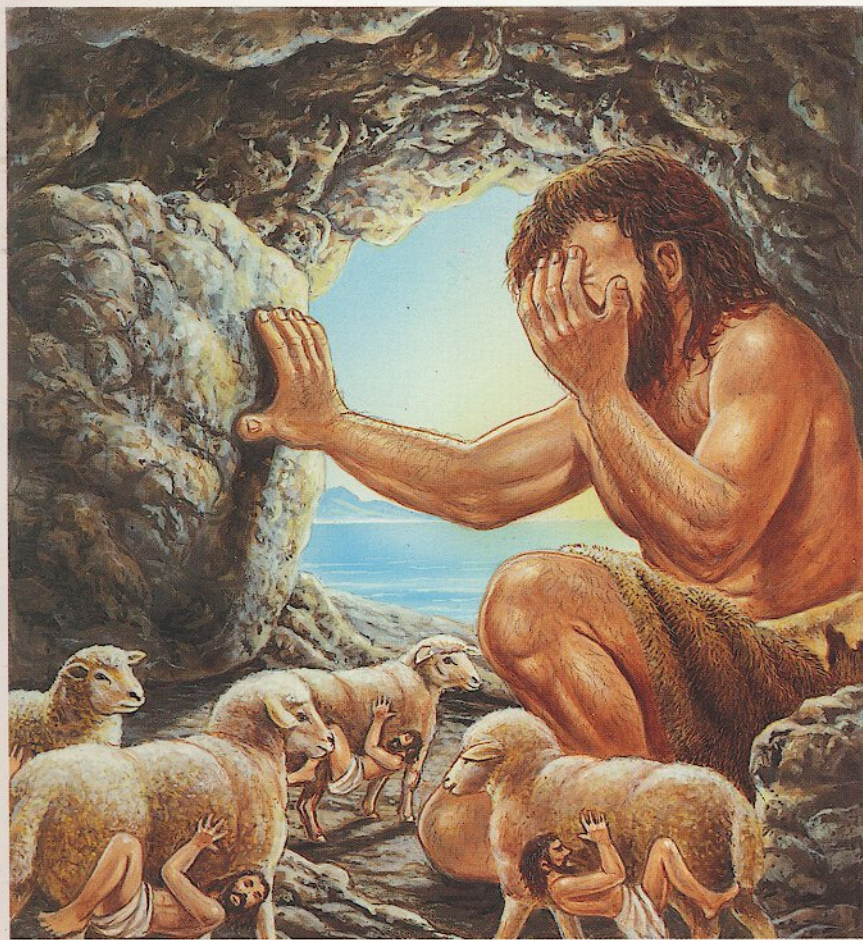
Afrodita je obećala Trojancu Parisu ljubav lijepe Helene, supruge grčkoga kralja Menelaja. Paris otme mladu ženu, a Grci se razbjesne zbog te drskosti. Budući da su se svi nekadašnji Helenini obožavatelji zakleli da će joj priteći u pomoć u slučaju

nevolje, okupe vojsku i krenu u opsadu Troje kako bi tu lijepu ženu vratili kući. Među njima je i Odisej. Premda se dugo skanjivao ne želeći ostaviti same ženu Penelopu i sina Telemaha, na kraju se i on ukrca na brod.

Trojanski konj

Grci krenu brodom prema Troji na azijskoj obali (vidi stranicu 36!) i počnu opsadu grada. No Trojanci se ne žele predati i rat potraje deset godina. U njemu sudjeluju i bogovi: Hera i Atena brane Grke, a Afrodita Trojance. Konačan obrat u ratu donio je Odisej kojeg je Atena nadahnula na neobično lukavstvo: dao je načiniti golema drvena konja u kojeg se sakrio s nekolicinom grčkih ratnika, dok su se preostali Grci pravili kako su odustali od opsade grada. Trojanci, namamljeni tim lukavstvom, uvedu konja u svoj grad. Kad je pala noć, Odisej izide iz konja, a za njim njegovi drugovi. Otvore gradska vrata kroz koja uđu ostali Grci, zauzmu grad i oslobode Helenu.

pustolovine

Grčki ratnici, koje je zatočio Polifem, uspjeli su pobjeći iz pećine zahvaljujući Odisejevju lukavstvu.

njegove ovce ušle, Polifem zatvori ulaz u pećinu golemom stijenom. Odmah pojede dvojicu Odisejevih drugova, a tijekom noći još dvojicu. Odisej jednostavno mora nekako spasiti preostale. Dade Polifemu toliko vina da se div posve opije. Odisej mu potom zabije kolac u jedino oko. Kad je ujutro Polifem puštao ovce iz pećine, Grci iziđu zajedno s njima držeći im se za trbuh.

Odisej kod čarobnice Kirke

Tim podvigom Odisej je navukao na sebe bijes Polifemova oca, boga Posejdona. On pošalje valove koji odnesu Odisejev brod do čarobnice Kirke. Kirka pozove Grke k sebi, dade im piće koje izaziva zaborav i potom ih pretvori u svinje. Odisej, kome je to dojavio jedan od njegovih drugova, prisili Kirku da njegovim prijateljima vrati ljudski lik.

Povratak pun opasnosti

Nakon te teško izvojevane pobjede Grci se napokon mogu vratiti kući. Odisej želi što prije stići u svoje kraljevstvo, na otok Itaku gdje ga već deset godina čekaju njegova žena i sin. Na nesreću, bogovi šalju oluju za olujom na te ratnike koji su ih uvrijedili opljačkavši Troju.

Kiklopov otok

Jednoga dana Odisej stigne na nepoznat otok. On i njegovi drugovi krenu u istraživanje i naiđu na jednu pećinu. Uđu u nju čekajući da se pojavi vlasnik. Kad su ga ugledali, slede se od straha: bio je to divovski jednooki kiklop. To je čudovište bilo pastir, a zvao se Polifem. Čim su

Kako ne bi podlegao pjevu sirena koje odvlače mornare na dno mora, Odisej se dao zavezati za jarbol.

odgovarala je: "Odabrat ću novog muža kad završim ovo tkanje." No Penelopa je svake noći parala ono što je istkala tijekom dana kako posao ne bi nikada bio gotov. Njezina je strpljivost i vjernost nagrađena kad je vidjela da joj se muž živ i zdrav vratio kući.

Pjev sirena

Ubrzo se Grci nađu kraj otoka sirena, neobičnih bića ženske glave i ptičjega tijela, koje bi svojim pjevom namamljivale mornare u vodu i potom ih pojele. Odisej začepi voskom uši veslača i zamoli da njega privežu uz jarbol. Zahvaljujući tom lukavstvu, uspio je čuti pjev sirena i ostati živ.

Zahvaljujući svom lukavstvu, Odisej se uspio izvuci iz svih opasnih situacija.

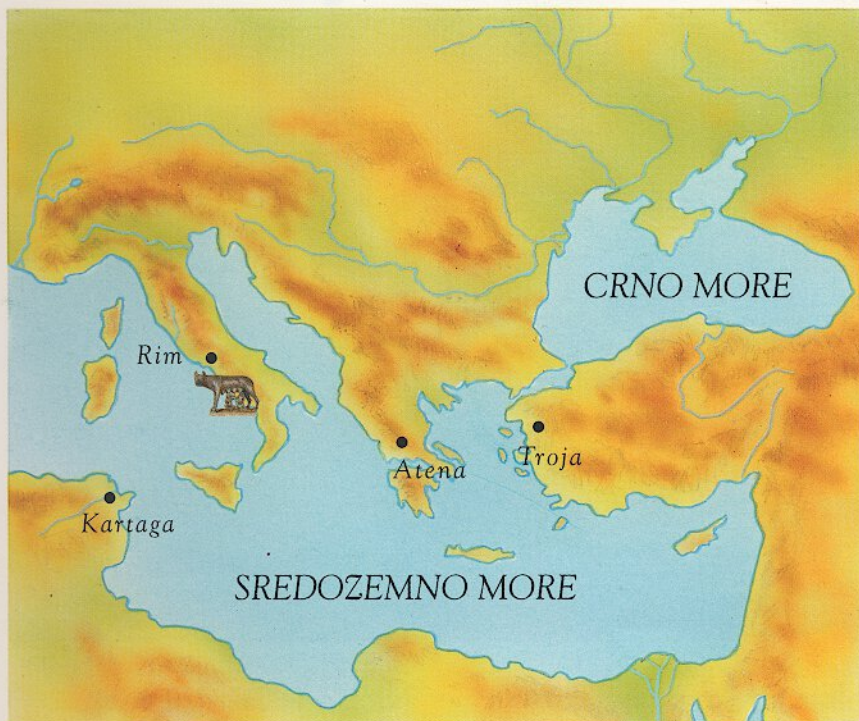
Vrativši se sretno u rodnu Itaku, Odisej nade svoju ženu Penelopu i sina Telemaha koji su ga čekali dvadeset dugih godina.

Napokon na Itaci!

Sam i posve iscrpljen, Odisej se napokon iskrca na svoj otok. Njegova žena Penelopa vjerno ga je čekala dvadeset godina. Svima koji su joj udvarali

U Rimskom Carstvu

Preuzeta božanstva

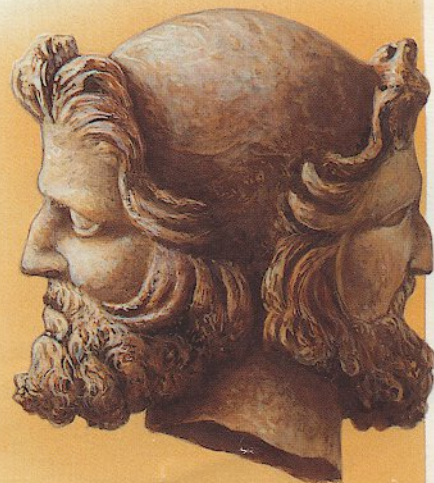
Rimsko se Carstvo širi i u njega ulaze razni narodi, poput Kelta, Grka i Egipćana, a svaki od njih donosi svoja božanstva. Rimljani su se oduvijek divili grčkoj civilizaciji. Od 6. stoljeća prije Krista počinju izjednačivati svojeg boga Jupitera sa Zeusom, Veneru s lijepom Afroditom. Tijekom vremena prihvatit će i neke bogove naroda koje su osvojili, primjerice egipatsku božicu Izidu.

Rimljani štiju svoje bogove kako bi izbjegli bolesti i nesreće. Također, osvojivši velik dio svijeta, štijući bogove žele dokazati kako su to uspjeli zahvaljujući tome što potječu od njih.

Mnogobrojna božanstva
Od samih početaka svoje civilizacije Rimljani štiju brojna božanstva. Njihova ih povijest ne zanima - štiju ih ponajprije zato što ih štite u svakoj prilici. Za

djecu je zaduženo više božica: Karmanta odlučuje o njihovoj sudbini, Potina ih uči piti, Eduka jesti. Neki bogovi predstavljaju vrline, pa je tako Fides božica zadane riječi, a Honos bog časti. Bogovi mogu bdjeti nad pojedinim mjestima, poput Janusa koji je bog ulaza i izlaza iz gradova i kuća, luka i putova. Druga su pak božanstva u uskoj vezi s prirodom: Flora je božica cvijeća, Pomona plodova, a Silvan je bog šuma.

Bog Janus ima dvije glave jer on čuva sve ulaze i izlaze.

Izuzetno čašćeni

Priprema za javno žrtvovanje.

Rimljani žele da ih njihovi bogovi štite u svim životnim prilikama i stoga im nastoje ugoditi redovitim vršenjem vjerskih obreda. Neki od njih su javni i održavaju se u gradu, drugi pak u kući, a "svećenik" je glava obitelji.

Obredi u kući

Svako domaćinstvo štije svoje kućne bogove: penate kao zaštitnike hrane i lare koji čuvaju kuću. Svoje darove - cvijeće i kolače od meda - stavljaju na malen

oltar. Svakoga čovjeka tijekom života prati duh zaštitnik, često predstavljen u liku zmiје.

U gradu
Glavni bogovi u gradu imaju svoje hramove, svećenike i svetkovine. Vesta - božica zaštitnica ognjišta - posebno se štije u Rimu, simbolu velike kuće koju treba štiti.

Njezin je zaštitni znak vatra. Vestalke, mlade djevojke zadužene za kult

bogovi

<i>Rimsko božanstvo</i>	<i>Grčko božanstvo</i>	<i>Glavna uloga</i>
Saturn	Kron	Rodonačelnici olimpijskih bogova
Cibela	Reja	
Jupiter	Zeus	Kralj bogova, bog neba
Junona	Hera	Jupiterova žena
Bakho	Dioniz	Bog vina i pijanstva
Apolon	Apolon	Bog sunca i glazbe
Dijana	Artemida	Božica lova
Neptun	Posejdon	Bog voda i mora
Vulkan	Hefest	Bog vatre i kovača
Venera	Afrodita	Božica ljubavi
Mars	Ares	Bog rata
Minerva	Atena	Božica rata, gradova i zanatstva
Pluton	Had	Bog carstva mrtvih
Cerera	Demetra	Božica žetve
Prozerpina	Perzefona	Božica carstva mrtvih
Merkur	Hermes	Glasnik bogova
Parke	Mojre	Božice sudbine

u doba Carstva, neki su carevi još tijekom svoje vladavine bili štovani kao bogovi, primjerice August.

Tablica lijevo pokazuje da su mnogi rimski bogovi preuzeti iz grčke mitologije, tek s promijenjenim imenima.

Flora je vrlo štovana božica jer bdije nad cvjetanjem polja i vrtova, a također se brine da loza dobro rodi. Posvećivane su joj proljetne svetkovine kako bi buduća žetva bila obilna.

božice Veste (na slici lijevo), paze da se sveta vatra nikada ne ugasi.

Da bi svatko imao dovoljno hrane, zemlja mora biti plodna. Rimljani stoga priređuju brojne svetkovine u čast bogova zemlje: u ožujku se održava proljetna svetkovina posvećena bogu Bakhu, a u svibnju Flori kako bi buduća žetva bila obilna. Tijekom svibanjskih

svečanosti organiziraju se igre, kazališne predstave i lov.

Jesu li carevi smatrani božanstvima?

Od samog početka svoje civilizacije Rimljani su neke velike ljude štovali kao božanstva. Romul, osnivač grada Rima, kao božanstvo je poznat pod imenom Kvirin. Kasnije,

Enejina povijest

Eneja, zajedno sa svojim ocem te sinom Askanijem, napušta Troju kako bi osnovao novi grad.

sagradili dvadeset brodova.

Didonina ljubav

Eneja kreće na put kako bi osnovao grad koji će biti sjajan kao nekada Troja. Tijekom iscrpljujućeg putovanja umire mu otac. Eneja se zaustavlja u Kartagi, na sjeveru Afrike. Kraljica Didona smjesta se strastveno zaljubi u njega. Pokuša ga zadržati uz sebe, ali bog neba Jupiter odluči drugačije: Eneja mora nastaviti put. Didona u očaju prokune Eneju i njegovo potomstvo i oduzme si život. Rimljani tim događajem u Enejinu životu objašnjavaju brojne ratove između Rima i Kartage.

Eneja u svijetu mrtvih

Stigavši napokon u Italiju, Eneja side u svijet mrtvih gdje mu njegov otac otkrije slavu budućnost koja čeka njegovo potomstvo. I doista: Enejin sin Askanije osnovao je grad Albu, a njegovi potomci Romul i Rem osnivači su grada Rima.

Nakon poznatog Trojanskog rata (vidi stranicu 64!), Grci su se vratili u svoju domovinu. A što se dogodilo s trojanskim junacima? Eneja, jedan od najhrabrijih među njima, uspio je pobjeći iz gorućega grada. Stigao je u Italiju gdje su mu bogovi zapovjedili da podigne novu Troju.

Tko je Eneja?

Sin je božice Venere i Anhisa, najljepšeg smrtnika. Njegova majka i bog mora Neptun štitili su ga tijekom svih bitaka koje su Grci vodili protiv Trojanaca. Eneja je uspio pobjeći one noći kada je Troja razorena i opljačkana, a njezini stanovnici pobijeni. Noseći na leđima oca, a sina Askanija na rukama, skupio je svoje preživjele sugrađane na brdu Idi. Zajedno su

Romul i Rem

Prema legendi, Romul i Rem osnovali su Rim. Ta braća blizanci, i ujedno neprijatelji, božanski su osnivači slavnoga grada, ali jedan od njih platio je to životom.

Tko su im roditelji?

Otac im je bog Mars, a majka Reja Silvija, baštinica prijestolja grada Albe. Kako bi zavladao Albom, izdajica Amulije bacio je svog brata Numitora u tamnicu, a svoju nećakinju Reju Silviju prisilio da postane vestalka

kako ne bi imala djece. No zavede je bog Mars i ona ubrzo rodi blizance: Romula i Rema.

Napušteni

Amulije tada dade ubiti Reju Silviju, a njezine sinove stavi u košaru od pruća i baci u rijeku Tiber. Košarica se nasuče u podnožju brežuljaka budućega grada Rima. Bog Mars pošalje vučicu koja će dojiti djecu sve dok ih ne otkrije jedan pastir i odluči othraniti kao svoje sinove.

Osnutak Rima

Postavši odrasli ljudi, Romul i Rem doznaju svoje slavno

Blizance, koji su ostali siročad, othranila je vučica (na slici lijevo).

Romul ore svetu brazdu koja će označiti granice grada Rima (na slici desno).

podrijetlo. Ponovno postave na prijestolje Albe svoga djeda Numitora, zakonitog kralja, te odluče osnovati grad na mjestu gdje ih je pronašla vučica. No ubrzo između njih izbije svađa: koji će postati kraljem? Božansko znamenje odredi Romula, ali Rem iz prkosa prijede svetu brazdu koju je Romul povukao plugom kako bi odredio granice budućega grada. Romul stoga ubije svog brata i osnuje slavno grad Rim.

Keltska mitologija

Kelti su živjeli u velikom dijelu Europe, od istoka do krajnjeg zapada - Irske.

istraživanja otkrila su predmete povezane s obredima i vjerovanjima, poput ukrašenih kotlova i statua, ali ponekad je teško utvrditi čemu su doista služili.

Druid je posrednik između bogova i ljudi. On zna tumačiti znamenja u prirodi koja su božanski glasnici.

Kelti su prije prelaska na kršćanstvo živjeli u svijetu čarolija i bogova, jednako u Irskoj, kao i u Galiji.

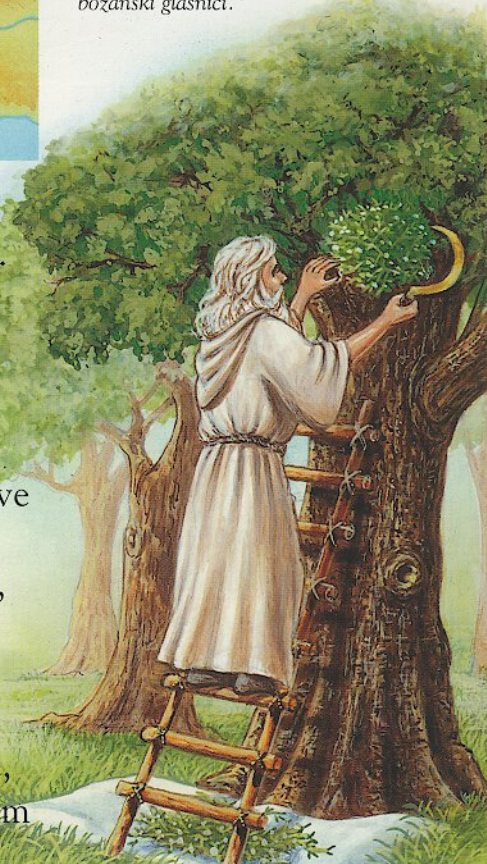
Svijet čarolija

Keltski su narodi vrlo rašireni diljem Europe. Imaju različite legende, ovisno o kraju u kome žive, ali svi imaju isti jezik i vrlo slične običaje. Svećenici su im druidi koji se bave čarobnjaštvom i

proriču budućnost kraj svetih stabala - hrastova. Keltski su junaci hrabri ratnici željni slave.

Podrijetlo

Kelti nisu ostavili nikakve pisane tragove iz svoga pretkršćanskog vremena, pa stoga imamo samo neizravne tragove o njihovu vjerovanju. Rimski zapisi, primjerice, govore ponešto o keltskim bogovima, a arheološka

Glavna božanstva

Po vjerovanju Kelta, cijela je priroda napučena božanstvima: stabla, životinje, vode. U tome čarobnom svijetu čini se normalnim da se ljudi pretvaraju u životinje, vode strašne bitke ili putuju na drugi svijet.

Bogovi ili životinje?

Prema keltskom vjerovanju, usud može zlog čovjeka pretvoriti u vepa, ljubomornu ženu u pticu štakara, zaljubljene u labudove. No usprkos

svome novom liku, oni i dalje govore kao ljudi.

Glavni bogovi

Evo nekolicine, ali ne štiju se svi na cijelom području koje naseljavaju Kelti.

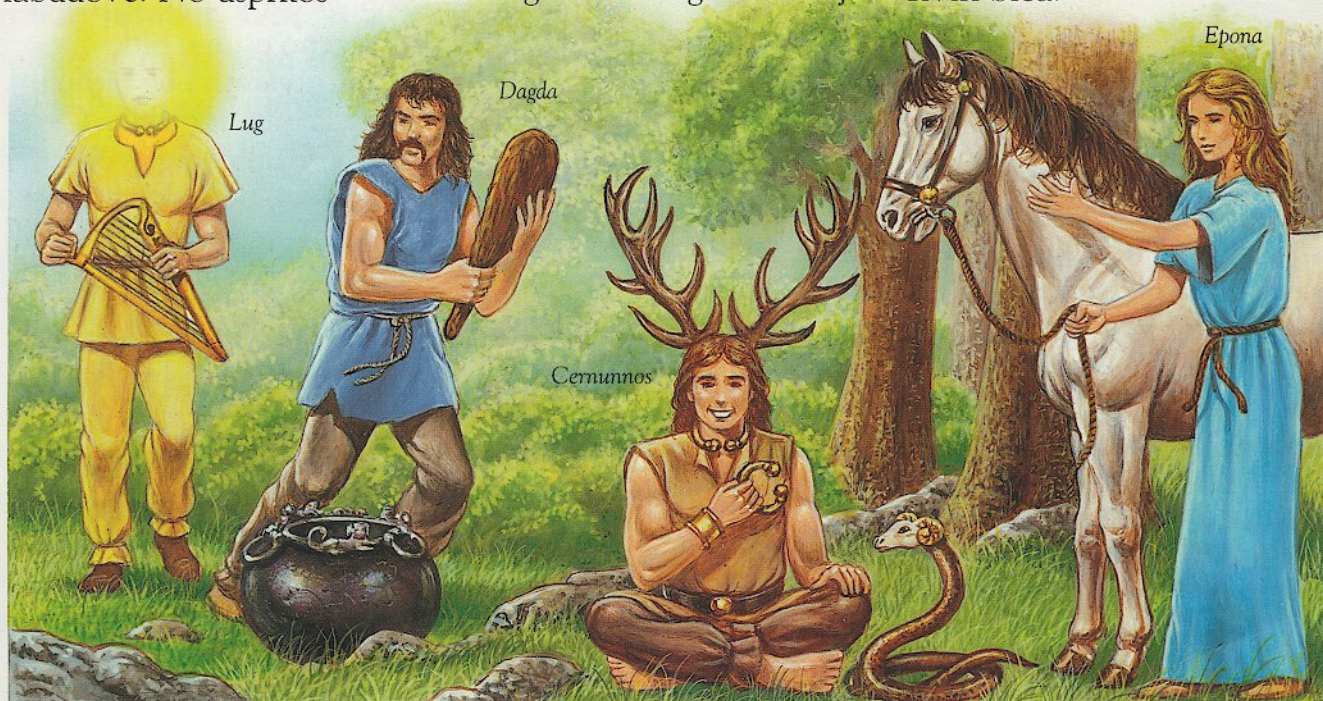
Epona, "Velika kobila", božica je konja. Lijepa je poput njih i brzo trči.

Lug, "Svjetleći", irskoga podrijetla, omogućio je Tuatha de Danann, "narodu božice Danu", da pobijede strašna čudovišta - božanstva Fomoiré (stranica 74). Lug ima mnoge darove: glazbenik je

i ujedno čarobnjak izuzetne snage. Taj bog svjetlosti ima tako sjajno lice da ga se ne može gledati.

Dagda, također irsko božanstvo, simbol je plodnosti. Ima čarobnu toljagu koja jednim krajem može ubiti, a drugim dati život. Svi koji kušaju iz njegova čarobna kotla odlaze siti.

Cernunnos, "Rogati", često je prikazivan s jelenjim parošcima. Vrlo je štovan od najranijih vremena, kao bog svih živih bića.

Lugova bitka

Lug pritekne u pomoć ratnicima Tuatha de Danann i pogodi kamenom iz pračke jedino oko strašnoga Balora, vođe čudovišnog plemena Fomoira.

konačne pobjede nema. Njihov kralj Nuada čak je u jednoj bitki izgubio ruku koju mu je bog liječnik zamijenio srebrnom. Kad se pojavio Lug, mlad i junačan neznanac, Nuada ga zaduži da organizira i vodi bitku.

Odlučujuća bitka

Lug pripremi Tuathe za napad i dvije se vojske sukobe. Iznenada se pojavi Balor i njegovo se oko - koje je uništavalo svakoga tko bi ga pogledao i stoga je uvijek zatvoreno osim u bitkama - počne otvarati. Lug hitnu u njega kamen iz pračke. Oko probije Balorovu glavu, okrene se i pogleda vlastitu vojsku. Fomoiri se rasprše od straha da ne umru od pogleda zla oka, Tuatha ih stjeraju u more, a Balor izdahne ubijen rukom svoga unuka, kao što je proročanstvo i navijestilo. Tuatha de Danann nakon toga su vladali Irskom sve do dolaska novih osvajača. Potom su se povukli pod zemlju odakle su upravljali plodnošću zemlje.

Lug, kojega Gali zovu Lugo, bog je svjetlosti i spasitelj Irske. Zahvaljujući njemu, mladi i lijepi bogovi Tuatha de Danann uspjeli su pobijediti Fomoire, užasna podmorska čudovišta koja su bila strah i trepet otoka.

Strašna sudbina

Grozni Balor, vođa Fomoira, ima samo jedno oko kojim obara svakoga tko ga

pogleda. Jedno mu je proročanstvo navijestilo da će ga ubiti vlastiti unuk. Zatočio je stoga svoju jedinicu kako ne bi nikada imala djece. No jednoga dana zavede je jedan bog Tuatha i ona rodi trojke. Balor ih smjesta baci u more. No jedno dijete preživi: Lug.

Lug kod bogova Tuatha

Tuatha de Danann - "narod božice Danu" - mora se stalno boriti s Fomoirima, ali

Junak Cuchulainn

Taj ratnik nadljudske snage jedan je od velikih irskih junaka. Otac mu je bez sumnje sam bog Lug. Njegova sudbina pokazuje kako je Keltima čast važnija od života.

Neobičan nadimak

Pravo Cuchulainново ime je Setanta. Jednoga dana, dok je još bio dijete, golim je rukama zadavio golema psa kovača Culanna koji mu je zaprijetio da će ga ubiti i time pokazao svoju nadnaravnu snagu. Culann se strašno razbjjesnio što je ostao bez svog psa čuvara. Setanta predloži da mu on

bude čuvar dok ne uzgoji novog psa. Kovač odbije njegovu ponudu, no Setantu su otada zvali Cuchulainn, "Culannov pas".

Ratnička slava

Cuchulainn je imao svega sedam godina kad je njegova sudbina već bila odlučena. Slučajno je naime čuo proročanstvo jednog druida: "Ratnici koji će se danas boriti steći će slavu, ali će umrijeti mladi." Cuchulainn nije ni trenutka oklijevao. Nabavio je oružje i sam zaustavio cijelu jednu vojsku.

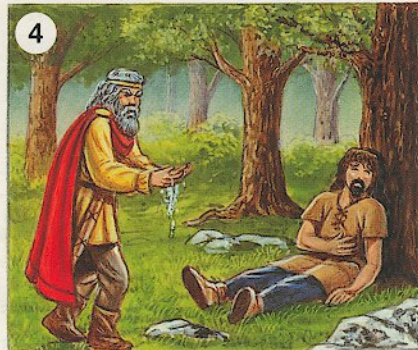
Hrabrost, ludost i čarolija

Cuchulainn ode na drugi

svijet i kod jedne princeze-ratnice nauči vještinu ratovanja. Njegov je čarobni mač zadavao smrtno rane, a bojna kola mogla su postati nevidljiva. Ponekad ga čak zna uhvatiti pravo ratničko ludilo. Jao onima koji mu se tada nađu na putu, bilo da su prijatelji ili neprijatelji! Jednoga dana, kada je ranjen tijekom bitke, ukaže mu se božica rata u liku vrane i navijesti kako mu se približava smrtna ura. No Cuchulainn se priveže za golemi kamen kako bi do zadnjega daha uspravno stajao pred svojim neprijateljima.

Finnove moći

Finn Mac Cool keltski je junak irskoga podrijetla. Postao je vođa Fenijanaca, moćnih ratnika koji su štitili irskoga kralja od osvajača. Svoju veliku mudrost stekao je čarolijom. Njegova ljubomora može biti strašna.

Finnovo rođenje
Finn je sin vođe Fenijanaca Cumala i mlade žene imenom Hurna. Cumal je iz ljubavi oteo Hurnu, ali se njezina obitelj osjetila uvrijeđenom i odlučila ga ubiti. Hurna stoga zamoli druide da potajno odgoje njezino dijete.

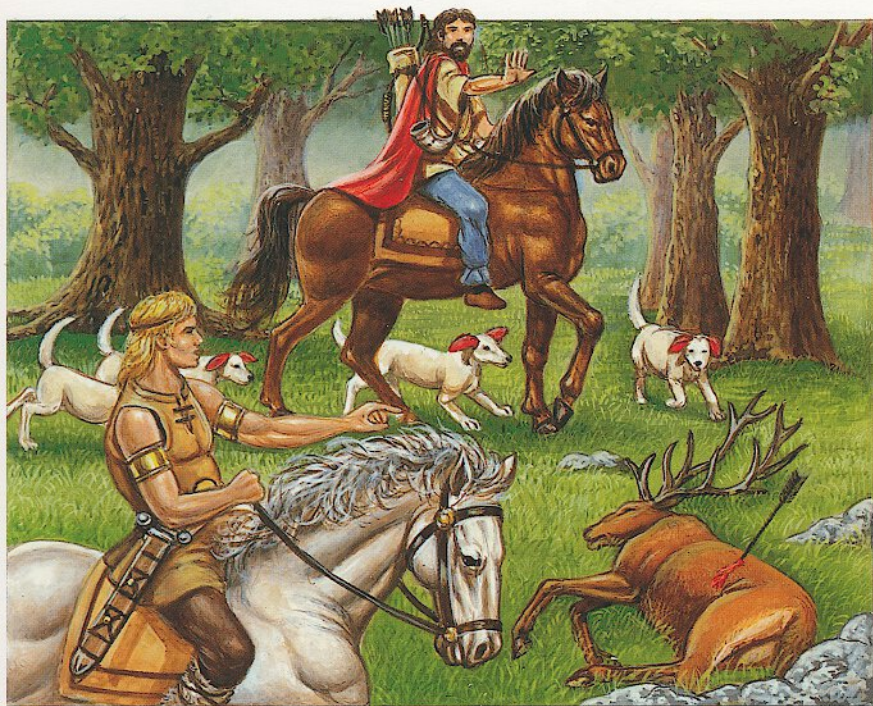
Čarobni losos
Jedan od tih druida, imenom Finegas, godinama je sanjao da ulovi čarobnog lososa koji daje mudrost. Jednoga dana doista je to i uspio. "Ispeci ga!" zapovjedi Finnu. "Ali ne smiješ pojesti ni mrvicu te ribe." Finn posluša

ali, okrećući ribu na vatri, opeče si prst. Polize ranu na kojoj je ostao i komadić lososove kože. I tako je, nehotice, dobio svu mudrost koju daje čarobni losos.

Finnova ljubomora
Finn postane hrabar ratnik i naslijedi svog oca na mjestu vođe Fenijanaca. U dobi kada je već gotovo bio starac, odluči oženiti mladahnu princezu Grainne. Grainne odbije njegovu bračnu ponudu i pobjegne s mladim Diarmaidom. Finn i Fenijanci dugo su progonili zaljubljeni par. Jednoga dana Diarmaid je ranjen u lovu na vepra. Mogao ga je spasiti samo Finn svojim čudotvornim moćima, ako mu u rukama donese vodu. Finn ode potražiti vodu ali ga, u trenutku kad ju je trebao dati Diarmaidu, obuzme silna ljubomora. Pusti, dakle, da voda iscuri na zemlju, a Diarmaid ispusti dušu.

Finnova majka Hurna povjerava svoje dijete druidima (1). Finn stječe mudrost slučajno okusivši meso čudotvornog lososa (2). U dobi kad je već bio gotovo starac, Finn zaprosi mladu djevojku no ona ga odbije (3) i pobjegne s Diarmaidom. Jednoga dana Diarmaid je ranjen. Može ga spasiti jedino Finn kojega u tome spriječi osjećaj ljubomore (4).

Pustolovine junaka Pwylla

Pwyll je jedan od velikih galskih junaka. Toliko je hrabar da ga jedna pustolovina odvede na onaj svijet kako bi pobijedio vrlo moćno biće.

Neobičan lov

Pwyll jako voli lov, kao i sve galske velmože. Jednog jutra zađe u šumu progoneći jelena. Odjednom ugleda kako nepoznati lovac juri za istom životinjom kao i on. Taj čovjek, s dva neobična bijela psa crvenih ušiju,

uspije prvi oboriti jelena. No Pwyll, obuzet srdžbom, ipak se dokopa životinje. "Zovem se Arawn i gospodar sam onoga svijeta", reče mu uvrijeđeno lovac. "Duguješ mi odštetu!"

Pwyll na onome svijetu

Arawn mu dade sljedeću zadaću: "Zauzet ćeš moje mjesto i preuzeti moj lik tijekom jedne godine i jednog dana, a ja ću živjeti ovdje. Pobijedit ćeš mojega smrtnog neprijatelja Hafgana koji me često

napada. Ali pazi: Da bi ga ubio, moraš ga samo jednom udariti! Udariš li ga dvaput, neće umrijeti već postati još jači."

Izvršena zadaća

Pwyll učini kako mu je rečeno i ubije Hafgana. Premda je bio bog, Arawn je trebao pomoć toga hrabrog mladića da pobijedi njegova neprijatelja. Nakon toga Pwyll i Arawn postanu veliki prijatelji. Jedan drugoga obdare vrijednim poklonima - konjima i blagom.

Vikinška mitologija

Vikinzi žive u područjima sa surovom klimom, na sjeveru Europe. Između 8. i 11. stoljeća kreću u brojne pohode Europom i s onu stranu Atlantika. Njihova božanstva usko su vezana uz prirodne sile i rat.

kamenje, vilenjacima koji žive u jezerima i šumama, zmijama i vukovima. Danas znamo o njima ponajprije zahvaljujući islandskim tekstovima Edda.

U šumama, jezerima i fjordovima vikinških zemalja živi mnoštvo raznih božanstava.

Neobična stvorenja

Vikinzi vjeruju u bogove ratnike kao što su Odin i Thor. Drugi simbolično predstavljaju plodnost. No zamišljeni svijet Vikinga obiluje također strašnim divovima, patuljcima koji klešu

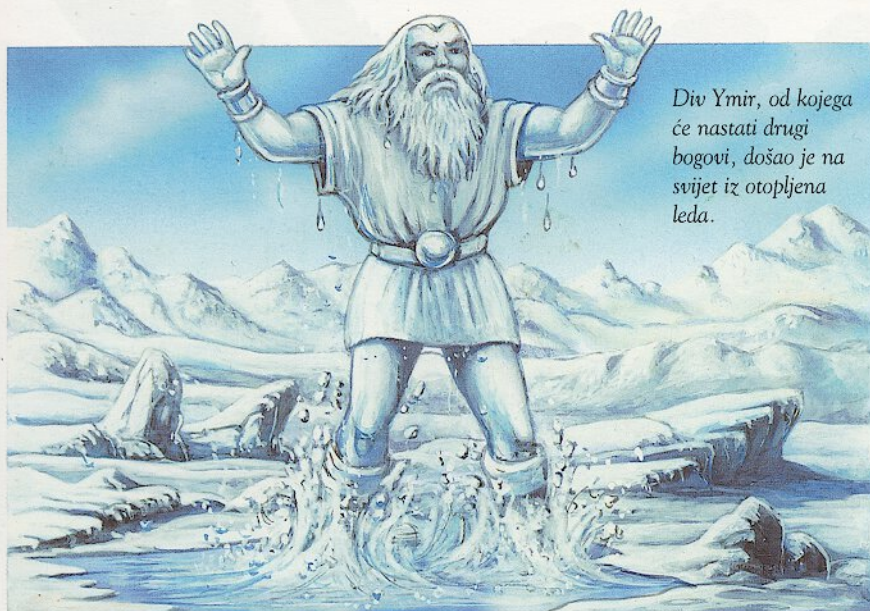
Onostrani život

Za Vikinge, kao i za Kelte, hrabrost je najveća vrlina. Kraljevi i junaci poginuli u borbi imaju pravo na poseban raj uz boga Odina. Oni koji umru prirodnom smrću postaju šutljivim slugama mračne božice Hel.

Sudbina

Vikinzi vjeruju u svemoćnu sudbinu koju čak ni bogovi ne mogu promijeniti: gotovo svi - ljudi i bogovi - umrijet će tijekom posljednje bitke koja će se voditi između bogova i divova. Nakon te bitke, vjeruju Vikinzi, nastat će novi svijet.

Stvaranje svijeta

Div Ymir, od kojega će nastati drugi bogovi, došao je na svijet iz otopljenog leda.

Prema Vikinzima, svijet je nastao iz ledenjaka na Sjeveru. Ti ledenjaci izazvat će i njegovu propast: divovi leda vodit će Ragnarök - posljednju bitku protiv bogova.

Život nastao iz leda

U početku je postojao samo ledeni bezdan. Jednoga dana iz otopljenog leda došli su na svijet div Ymir i krava Audumla. Ymir je, dok je spavao, udišući i izdišući donosio na svijet nove divove i prve ljude, dok je Audumla, ližući led, oslobodila pretka bogova

imenom Buri. Kasnije su Burijevi unuci Odin, Vili i Ve ubili Ymira i ostale divove. Ymirovim tijelom trojica su bogova stvorili more, kopno, nebo i planine.

Stablo u središtu svijeta

Vikinzi su mislili da središte svijeta čini jedan jasen. Ispod njegova je korijenja podzemni svijet, visoka krošnja boravište je bogova, a između njih nalazi se svijet na kome žive ljudi. Tim stablom penje se i silazi vjeverica. Ona prenosi vijesti orlu navrh stabla i zmiji skrivenoj dolje u korijenju.

Posljednja bitka

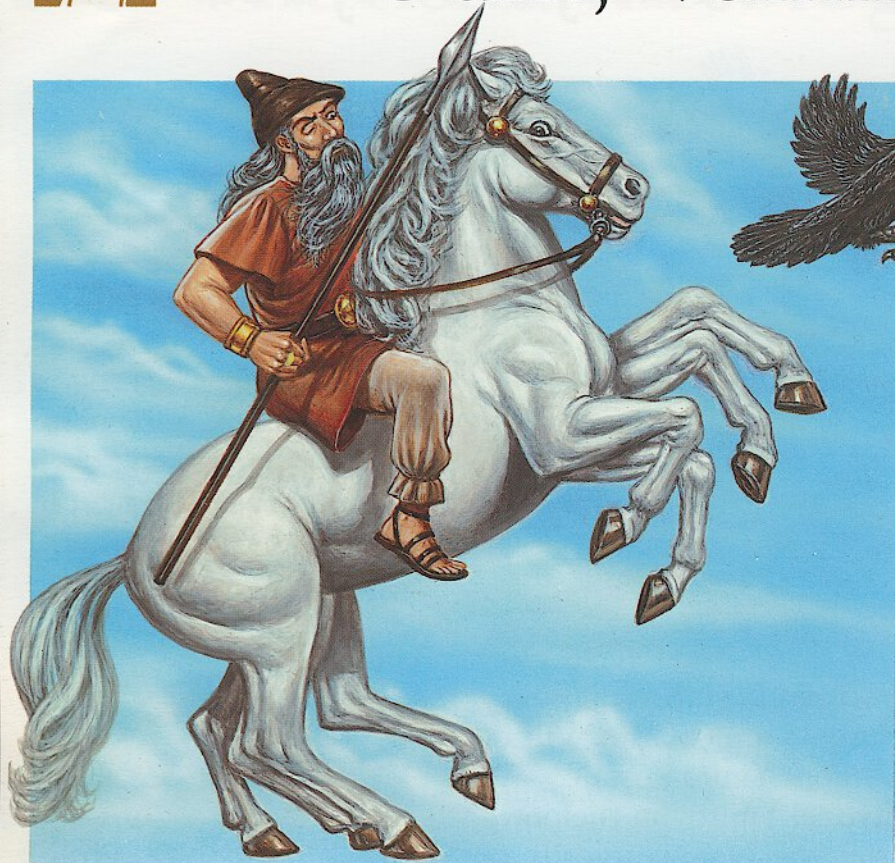
Još od vremena stvaranja bogovi i divovi su neprijatelji. U njihovoj je sudbini zapisano da se moraju sukobiti u posljednjoj bitki koju čak ni bogovi ne mogu izbjeći. Odin i njegova vojska mrtvih borit će se s divovima leda koje će predvoditi Loki i njegova čudovišna djeca (vidi stranicu 82!). Ta strašna bitka završit će bez pobjednika i tako će nestati prvi svijet.

Stablo svijeta.

Odin, Valkire

Poginuti u borbi za Vikinge je čast. To dokazuje i sudbina junaka preminulih u bitki: odlaze Odinu, kralju bogova, i provode vrijeme u borbama i gozbama - sve do konačne bitke kada će se zajedno s Odinom boriti protiv sila zla.

Kralj bogova
Odinov izgled nije nimalo

privlačan. To je starac sijede kose koji ima samo jedno oko, nosi dugu bradu i kapu koja mu prekriva čelo. Ponekad ulazi u tijelo kakve životinje. Ima čarobni zlatni prsten koji su iskovali patuljci, simbol neiscrpna bogatstva.

Kakve moći ima Odin?
Odin je lukav, zlurad i opasan, bog je smrti, pobjeda, čarolija i ludosti. Ima moć paralizirati svoje

neprijatelje ili učiniti da ogluše. Ratnicima može udahnuti smrtonosnu ludost od koje ne znaju za strah. Svojim čarobnim kopljem donosi konačnu pobjedu u bitkama. Taj krvavi bog također je željan znanja. Jednoga dana dao je jedno svoje oko da bi mogao piti iz čarobnog zdenca boga Mimira i tako steći mudrost. Odin uči ljude vikinškom pismu - runama.

Odinove životinje
Odin ima dva gavrana: jednome je ime Hugin (misao), a drugome Munin (sjećanje). Dao im je moć govora i oni mu dolaze pripovijedati što se događa u svijetu. Odin jaše na sivome konju s osam nogu kojemu je ime Sleipnir, a potječe od pastuha jednoga diva i Lokija preobraženog u kobilu.

i Valhala

Valkire prenose ratnike poginule u borbi.

crepovi od štitova. Ratnici izlaze samo da bi se vježbali u borbi. Valhala je golema dvorana u kojoj stoluje Odin. Tu okuplja sve svoje ratnike na velike gozbe. Junaci, koje poslužuju Valkire, uživaju u veprovini, pivu i božanskome piću medovini, ali su uvijek spremni krenuti u konačnu bitku protiv divova.

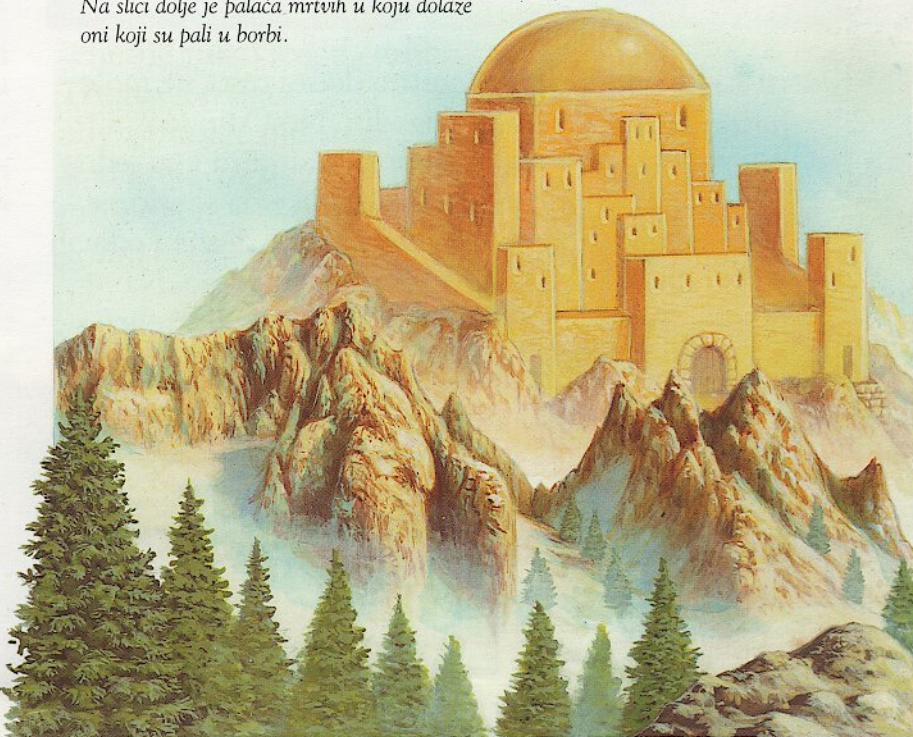
Valkire

Ti ženski duhovi - koji nose imena poput Urlikavica i Bijesna - Odinovi su glasnici. Valkire lete na bojno polje i podižu na svoje sedlo junake na samrti. Nose ih preko neba sve do ratničkog raja. Tamo će dobiti nov život kraj bogova.

Kako izgleda Asgard?

Asgard je raj ratnika i sjedište bogova. U njega vodi stotine vrata. Grede su tamo od kopalja, a

Na slici dolje je palača mrtvih u koju dolaze oni koji su pali u borbi.

Zao bog Loki

Bog vatre Loki podao je i zao. Izruguje se i s dobrom i sa zlom. Taj sin divova voli varati cijeli svijet, uključujući i svoje prijatelje.

Loki i Balder

Balder je najdraži Odinov sin. Proročanstvo je navijestilo njegovu smrt. Odin je stoga, da bi ga zaštitio, morao zatražiti od svih prirodnih sila - kamenja, drveća, kovina, biljaka i životinja - da mu neće nauditi. Balderu se uz takvu

zaštitu doista ništa ne može dogoditi. No Odin je zaboravio zatražiti i od jedne malene biljke da se zakune - imele. Loki to dozna i odmah dođe na zlu zamisao. Na Balderov luk stavi strelicu s imelom i daje Balderovom slijepom bratu Hotheru da je ispali. I tako je Balder poginuo od otrovne strelice. Bogovi se strahovito naljute na Lokija. Uhvate ga i zatvore

u jednu špilju pod budnim okom otrovne zmije. Tu će ostati zatočen sve do konačne bitke bogova i divova.

Strašna djeca

Loki ima troje čudovišne djece s gorostasnom Angrbodom: Hel, užasna božica sjena, vlada podzemnim svijetom koji nosi njezino ime; Fenrir je tako opasan vuk da ga bogovi moraju držati svezanoga; treće Lokijevo dijete je zmija koja živi u morskim dubinama - zakleti Thorov neprijatelj.

Loki upravlja rukom slijepoga boga Hothera koji će nehotice otrovnom strelicom ubiti vlastita brata.

Fenrir, Lokijev sin, toliko je divlji da ga se mora vezati čarobnim užetom.

Thor, bog groma

Thor putuje na bojnim kolima
koja vuku dva ovna - Oštrozubi
i Sjajnozubi.

Thor je bog grmljavine, vjetrova i kiše. Budući da kiša pogoduje dozrijevanju žetve, on je bog plodnosti. Vrlo je popularan. Zahvaljujući svojoj snazi, zaštitnik je bogova i neprijatelj divova.

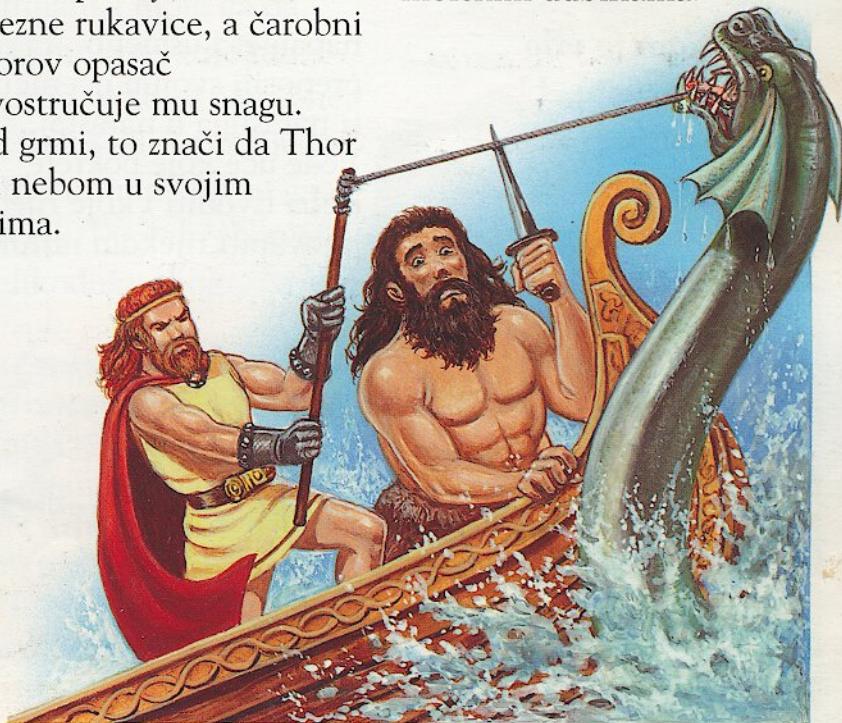
Thorovo oružje

Taj bog ride brade sin je Odina i Fjorgyn - Zemlje. U stanju je pojesti i nekoliko volova za jedan jedini obrok! Oružje mu je Mjollnir - malj koji su

iskovali patuljci. Nosi željezne rukavice, a čarobni Thorov opasač udvostručuje mu snagu. Kad grmi, to znači da Thor juri nebom u svojim kolima.

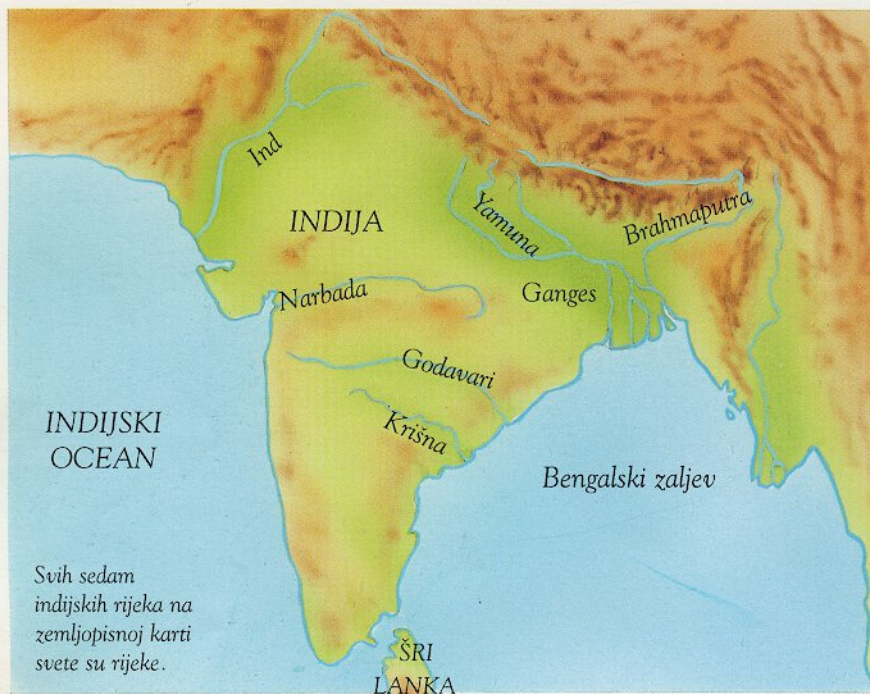
Thor i morska zmija

Jednoga dana Thor dođe Hymiru, morskome divu. "Dopusti mi da idem s tobom u ribolov!" zamoli ga. Hymir to ne želi pa se pretvara da nema mamca za Thora. Thor stoga ubije vola i njegovu glavu stavi na udicu. Ubrzo se na mamac uhvati Lokijev sin - čudovišna zmija. Toliko se otimala da se Hymir uplaši kako će čamac potonuti pa prereže Thorov konopac. Čudovište nestane u morskim dubinama.

U Indiji

Hinduizam je vrlo složena religija. U današnjoj je Indiji najvažnija. Potječe od starih vjerovanja koja su trajala tisućama godina i neprestano se mijenjala.

Što su vede?

Ta riječ znači "znanje". Vede su sveti tekstovi napisani između 1500 i 500 godina prije Krista. Imaju desetke tisuća stihova. Od samih početaka svećenici - brahmani - učili su ih

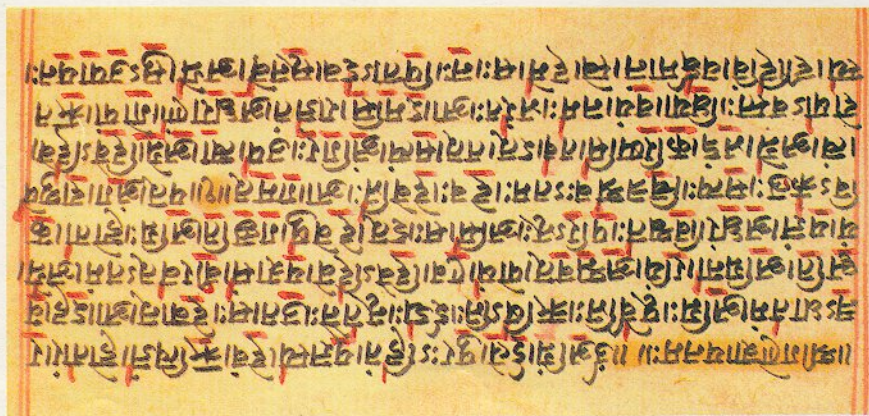
napamet i usmeno prenosili svojim učenicima, iz naraštaja u naraštaj. Vede uče koje pokrete treba izvoditi i koje riječi izgovarati tijekom raznih

vjerskih obreda. Ako se ne poštuje svaki detalj, bog neće uslišati molbe koje mu se upućuju.

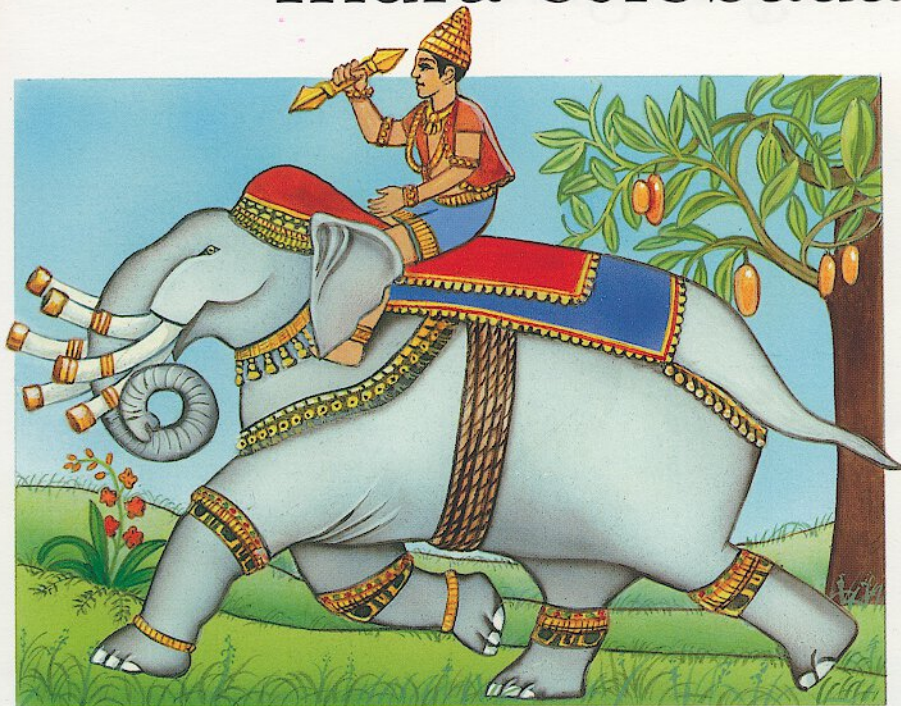
Što rade bogovi?

S vremena na vrijeme ponovno stvaraju svemir i bore se protiv demonskih sila koje predstavljaju prijetnju redu u svijetu. Stoga je vrlo važno prinositi im darove i žrtve. Bogova u pravilu ima 33, ali toliko su tajanstveni da ih može biti i 33 333! Oko 400 godina prije Krista prepustili su mjesto jednoj božanskoj sili koja može imati više izgleda (Šiva, Brahma, Višnu).

Nekoliko vedskih stihova.

Indra oslobađa rijeke

Indra je bog rata.
Sposoban je za najveće pothvate, posebno kad popije sveto piće zvano soma, koje daje snagu i besmrtnost. Štuju ga i kao boga plodnosti jer je on dao zemlji vodu rijeka koja je čine plodnom.

Bog ratnik

Oboružan je munjom i gromom, a ponekad ga prate Marut - olujni vjetrovi. Na svojim pohodima jaše na Airvati, bijelome slonu sa šest

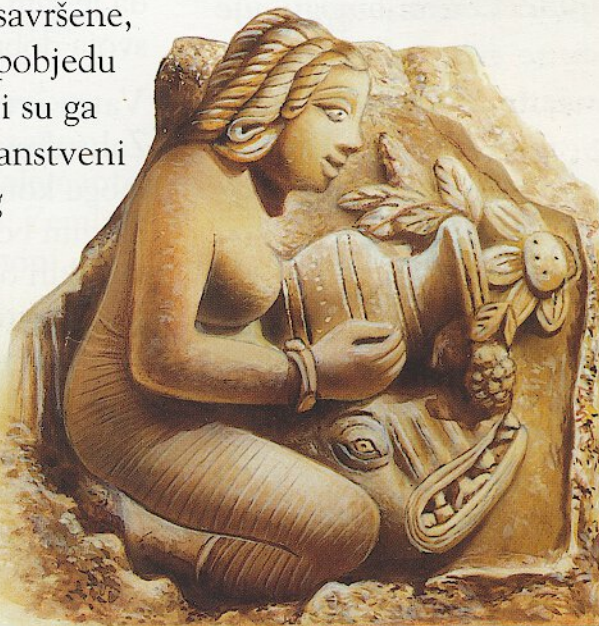
kljova. Svećenici - brahmani - mole ga da usliša molitve koje mu upućuju. Ako su savršene, bog Indra dat će pobjedu u bitki onima koji su ga zazivali. Taj veličanstveni i velikodušan bog često se zaziva u tekstovima Veda.

Čuvar rijeka

U Indiji je životno važna riječna voda: ona natapa zemlju i čini

da bolje rodi. Bez vode ljudi bi gladovali. Jednoga dana strašna zmija Vritra spriječila je rijeke da teku stavši na njihov put i tako načinivši svojim tijelom branu. No Indra odluči osloboditi zatočene vode. Rasiječe je mačem, a tijelo čudovišne zmije nestane pod vodom rijeka koje napokon poteku prema moru. I tako je Indra omogućio da sedam svetih indijskih rijeka ponovno natapaju zemlju.

Božica Gangesa.

Dobri bog Agni

Bog Agni zaštitnik je ljudi. On im omogućuje da se griju, da imaju svjetlo, da jedu kuhanu i pečenu hranu i da komuniciraju s ostalim bogovima.

Gdje je Agni?

Agni se nalazi u svemu što gori: u munjama, u sunčevoj toplini i u svakoj kući gdje gori vatra. Agni je također u želucima ljudi kad njihovo tijelo probavlja hranu koju su

pojeli. Agni je tako dobar da je sam odlučio dati svoja dobra ljudima.

Vatra žrtve

Zahvaljujući Agniju, ljudi mogu komunicirati s drugim bogovima. Tijekom vjerskih obreda svećenici pale vatru. U nju bacaju hranu izgovarajući ime boga kome je prinose. Agni uzima te darove i u obliku dima odnosi ih bogu kojemu su namijenjeni. Smatraju ga stoga glasnikom božanstava.

Vatra koja pročišćava

Agni zna tko je dobar, a tko je učinio kakvo zlo. Da bi se dokazala nevinost nekog osumnjičenika, on mora skočiti u vatru i izići živ iz nje. To je tada dokaz božanske presude. Agni čisti sve čega se dotakne, što objašnjava hinduističku tradiciju spaljivanja mrtvih.

Na slici lijevo: darovi namijenjeni bogovima bacaju se u vatru.

Na slici dolje: Ovako predstavljaju Agnija.

Stvaranje svemira

njegova žena Šri masirala noge. U svome snu Višnu je zamislio budući svijet. Kad se probudio, s iznenađenjem otkrije da mu je na pupku procvao lotosov cvijet. Potom se cvijet otvori, a iz njega izađe Brahma. Brahma je otac svih bića koja će se roditi. Majka će im biti božica plodnosti Sarasvati. Kaže se da Brahma iznova stvara svijet svakih 4 320 000 000 godina!

Brahma - na slici dolje - rođen je iz lotosovog cvijeta koji se pojavio na Višnuovu trbuhu dok je spavao (na slici lijevo).

U hinduističkoj mitologiji stvaranje svijeta vrlo je tajanstven događaj. Mnogi ga spisi pokušavaju objasniti.

Zlatno jaje

Jedna pripovijest govori kako je u samome početku postojala samo voda - beskrajna vodena površina. Iz te vode i iz volje jednoga boga nastalo je zlatno jaje. To je jaje godinu dana plutalo na površini vode. Jednoga dana napokon se

otvorilo i iz njega je izašao bog Prajapati koji će se kasnije miješati ili s Višnuom ili s Brahmom. Prajapati je jednostavno pozvao svemirske elemente i oni su se pojavili: Zemlja, nebo, bogovi, demoni, godišnja doba.

Višnu sanja svijet

Nije li možda svijet rođen iz sna? Jedan drugi indijski mit pripovijeda kako je Višnu spavao ležeći na površini oceana na golemoj zmiji imenom Ananta, dok mu je

Višnu u svim

“inkarnacije”. Tijekom svakoga od tih utjelovljenja Višnu je spasio čista bića ili pak porazio ljude ili opasne demone.

Riba spašava Manua

Prvi se put Višnu pojavio na Zemlji u obliku ribe. Mudrac Manu, praotac ljudi, prao je ruke u jednoj rijeci. Malena ga riba zamoli:

Brahma (vidi prethodnu stranicu), Višnu (na slici lijevo) i Šiva (na slici dolje) tri su oblika istoga božanstva zvanog Trimurti.

Od samih početaka hinduističke religije, koja nasljeđuje vedsku, trostruko božanstvo Trimurti daleko je utjecajniji od ostalih bogova.

Brahma, Višnu i Šiva
Trimurti ujedinjuje u sebi tri boga, a svaki je od njih jedan oblik istoga božanskog bića: Brahma, Višnu i Šiva. Brahma stvara svijet, Višnu ga čuva, a Šiva ga može uništiti otrovom koji se nalazi u njegovoj plavoj

ogrlici. No Šiva je ipak jednom spasio svijet od katastrofe: kada je Ganges pao s neba, Šiva je svojom glavom ublažio njegov pad.

Višnuovi dolasci na Zemlju

Višnu je devet puta sišao na Zemlju u različitim oblicima. Njegovi ulasci u svijet ljudi nazivaju “avatara”, to jest “silasci” ili

svojim oblicima

“Spasi me od onih koji me žele pojesti, pa ću i ja tebe jednoga dana spasiti.”

Manu uzme ribicu i stavi je u vrč. Kad je narasla, baci je u ocean. Zahvalna što ju je spasio, riba upozori Manua: “Nastat će strašan potop. Sagrađi lađu, ukrcaj se u nju sa svojom djecom i povedi sa sobom po jedno živo biće od svake vrste.” Manu posluša i tako spasi od potopa ljude i životinje.

Ocean mlijeka
Demoni neprestano

ugrožavaju život bogova. Višnu im stoga savjetuje da se ujedine sa svojim neprijateljima dok ne uzburkaju ocean mlijeka kako bi dobili napitak besmrtnosti. Demonima je po dogovoru također trebao pripasti dio. Svi zajedno iščupaju planinu Mandara, stave je na dno oceana kao osovinu, obaviju golemom zmijom Vasuki koja je služila kao uže i počnu bućkati vodu kako bi dobili od nje napitak, kao što se iz

Bogovi i demoni ujedine se kako bi bućkajući more dobili napitak besmrtnosti. Na slici gore je najpoznatiji prikaz tog bućkanja oceana mlijeka.

mlijeka dobiva maslac. No planina potone pa više nisu imali čime bućkati. Višnu se preobrazi u kornjaču, zaroni na dno i stavi planinu na leđa. I tako su napokon bogovi dobili napitak besmrtnosti. Demonima su na kraju prevareni i nisu dobili obećani dio čarobnog napitka.

Rama i Sita

Život i pustolovine Rame
ispričani su u drevnoj
epopeji zvanoj Ramayana
koja ima oko 48 000
stihova.

Tko je Rama?

U svome sedmom
utjelovljenju - avatariju -
Višnu silazi na Zemlju u
liku princa Rame, hrabroga
ratnika čiji je život pun
zapleta. Ramina žena zove
se Sita.

Sitina otmica

U jednoj od njihovih
životnih pustolovina, Rama

i Sita prisiljeni su povući se
zajedno s Raminim bratom
u jednu gustu planinsku
šumu. Tu su mirno živjeli
deset godina. No jednoga
dana, kad je Sita ostala
sama, otme ju demon
Ravana i odnese na otok
Lanku (današnja Šri
Lanka). Tu ju je držao
zatočenom.

Životinje priskaču u pomoć Rami i Siti

Rama i njegov brat posvuda
traže Situ i napokon doznaju
gdje je zatočena. Rama
skupi životinje i načini most

*Rama - utjelovljenje Višnua - mora se boriti
protiv demona Ravane kako bi spasio svoju
ženu Situ.*

iznad mora kako bi došao na
otok Lanku. Uz pomoć
vojske majmuna i medvjeda
zametne bitku protiv
demona, a posebice Ravane,
kako bi oslobodio voljenu
ženu. Borba je strašna.
Priskoče mu u pomoć i
bogovi i tako Rama
napokon uspije osloboditi
Situ. Na Zemlji će ostati još
11 000 godina prije nego što
se ponovno vrati među
bogove.

U Japanu

Japan je skupina otoka. Njegovi stanovnici, odvojeni morem od ostalog dijela Azije, vrlo rano su imali vlastitu religiju: šinto.

Tko su kamiji?

Šinto znači "put bogova". Tko su ti bogovi? Nazivaju ih kamijima: "oni koji su gore", dakle oni koje se štuje. Svaki predstavlja jednu prirodnu silu: Sunce, grmljavinu, jezera, rijeke, planine. Gotovo svi kamiji imaju ljudski lik. Neki stanuju na nebu,

drugi na Zemlji. Kad kamiji koji žive na nebu žele doznati novosti sa Zemlje, šalju dolje svoje glasnike.

Kako znamo za japanske mitove?

Prije mnogo stoljeća japanski su carevi naredili da se zapišu šintoistički mitovi. I tako je nastao kojiki: "kronika drevnih stvari", zapisana mješavinom kineskoga i japanskoga. Tu se pripovijeda kako je stvoren svemir, ali i povijest bogova i careva

od vremena stvaranja.

Japanci i kamiji

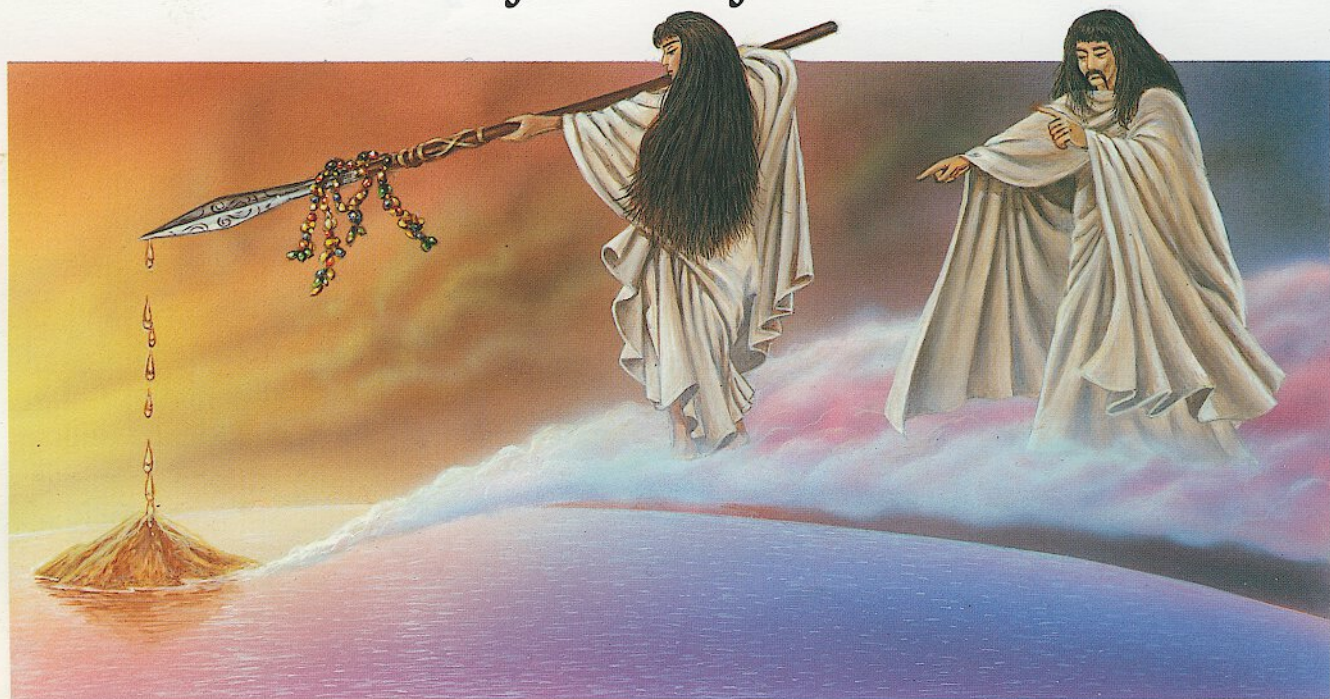
Japanci često prinose darove kamijima s točno određenim ciljem: zazivaju ih zbog zdravstvenih ili obiteljskih problema. Također jako poštuju svoga cara jer su ga dugo vremena smatrali potomkom kamija Sunca.

U planinama su boravišta bogova i pokojnika. Planina Fujiyama (na slici lijevo) smatra se posebno svetom.

Stvaranje svijeta

Sasvim u početku, gore na nebeskoj ravnici dolaze na svijet prvi bogovi. Nakon više naraštaja rode se bog Izanagi i božica Izanami. Sada tek može početi stvaranje.

Zemlja nalik meduzi

Zemlja, još sasvim mlada, tek je kap u golemu oceanu. Nalik je meduzi koja pluta na površini. Bogovi tada naredi Izanagiju i Izanami da dovrše stvaranje Zemlje i učvrste je. U tu svrhu daju im nebesko draguljsko

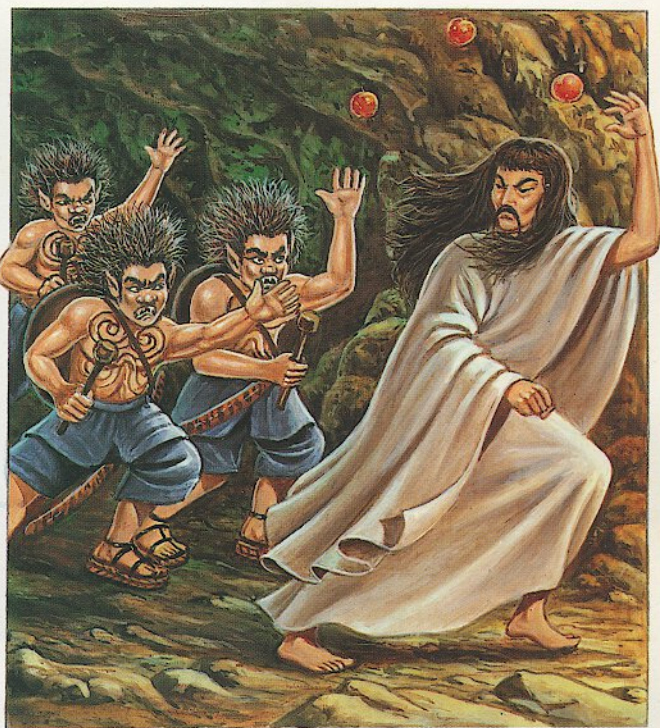
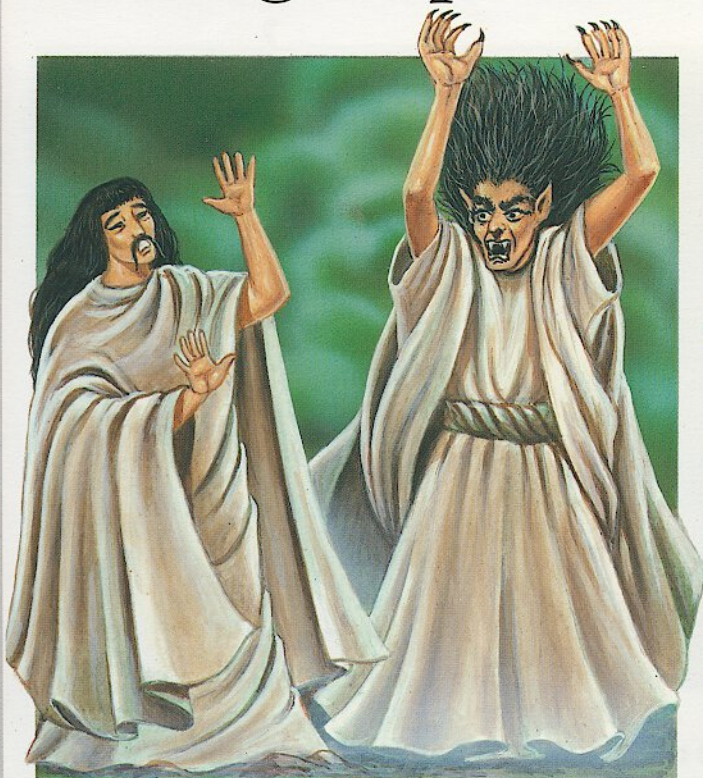
koplje. Izanagi i Izanami stajali su na nebeskom lebdećem mostu koji je poput duge povezivao gornji svijet s donjim. Zaboli bi koplje u ocean i uzburkali ga, a potom povukli koplje s kojeg bi svaki put palo po nekoliko kapi u ocean. Te bi se kapi zgrušavale u otoke. I tako je nastalo prvo kopno.

Božanski par

Izanagi i Izanami siđu s neba i nastane se na tome novom otoku. Podignu nebeski stup i sagrađe si palaču. Potom otkriju da su muško i žensko

pa počne udvaranje: Izanagi je kružio oko stupa idući ulijevo, a Izanami udesno. Kad su se sreli, Izanami prva progovori: "Kako krasan mladić!" No budući da žena, po mišljenju bogova, ne smije progovoriti prva, Izanami je kažnjena za svoju brzopletost time što je rodila dvoje izobličene djece. Nakon što su ponovili isti ritual hodanja oko stupa, ali je ovaj put prvi progovorio Izanagi, bračni je par dobio mnogo djece - mnoštvo otoka japanskoga arhipelaga, a potom i mnoštvo kamija.

Izanagi u podzemnom svijetu

Izanami umre rađajući boga vatre koji je spali. Izanagija duboko potrese ženina smrt. Pokopa je u planini Hiba, a potom odrubi glavu djetetu koje je izazvalo njezinu smrt.

Izanagi silazi u carstvo mrtvih

U carstvu mrtvih sretne svoju dragu Izanami koja mu reče: "Nažalost, već sam okusila hranu zemlje Yomi i ne mogu ti se vratiti. Ipak, pričekaj me

trenutak: Idem pitati boga koji vlada ovim svijetom postoji li kakvo rješenje. No ne smiješ me za to vrijeme gledati!"

Izanagija progone kamiji grmljavine

No Izanagi je odviše znatiželjan; ne može odoljeti da ne pogleda svoju voljenu ženu. Istog trenutka ona se pretvori u bijesnoga demona. Izanagi brže-bolje pobjegne, progonjen osmoricom bogova grmljavine i ratnika podzemnog svijeta. Izanagi

Izgubivši zauvijek voljenu ženu, Izanagi bježi iz carstva mrtvih progonjen bogovima grmljavine.

baci na njih tri čarobne breskve koje je pokupio putem i tako ih zaustavi, a potom na ulaz u carstvo mrtvih navali golemu stijenu. Svoju Izanami zauvijek je izgubio. Osjećajući se okaljanim svojim boravkom u carstvu mrtvih, odluči okupati se u svježoj vodi jedne rijeke. Iz te kupke rodit će se božica Amaterasu.

Božica Sunca

Kad se Izanagi razodjenuo i ušao u rijeku kako bi se očistio od nečistoće podzemnoga svijeta, iz njegova se tijela rodi trinaest božanstava, a kad se pročistio, još deset. Među njima je i Amaterasu.

Bogovi rođeni iz vode
Amaterasu, božica Sunca i pretkinja carske obitelji, rodi se iz vode u kojoj je Izanagi oprao svoje lijevo oko. Potom Izanagi opere desno oko i pojavi se bog Mjeseca.

Na kraju opere nos i tako dođe na svijet Susano, strašni bog oluje.

Podjela svemira

Izanagi, oduševljen svojom plemenitom djecom, odluči podijeliti svijet između to troje kamija. Dade Amaterasu svoju ogrlicu i reče joj: "Ti ćeš vladati nebom." Bogu Mjeseca povjeri upravljanje carstvom noći, a Susano je trebao vladati morem.

Susano nije zadovoljan

Susano počne plakati. Plakao je danima i danima i prolio toliko suza da na zemlji ništa

više nije raslo. Izanagi ga napokon upita: "Zašto plačeš, sine, umjesto da vladaš carstvom koje sam ti dao?" Susano odgovori: "Oče, radije bih pošao za svojom majkom u zemlju Yomi." Izanagi se strahovito razljuti i protjera sina u podzemni svijet.

Izazov

Susano zamoli da prije odlaska u svijet mrtvih još jednom uzade na nebo i posjeti svoju sestru Amaterasu kako bi se oprostio od nje. No Amaterasu sumnja u dobre namjere svoga brata.

Amaterasu

“Možda se želi dokopati mojeg kraljevstva?” pomisli. Susano joj predloži natjecanje kojim bi dokazao svoju nedužnost: “Onaj od nas dvoje tko rodi važnija božanstva, bit će pobjednik. Ako to budem ja, to će biti dokaz mojih dobrih namjera.” Amaterasu pristane i uzme bratov mač. Prelomi ga na tri dijela, stavi ih u usta i ispljune. Iz mutne vodice pomole se tri ženska božanstva. Potom Susano uzme sestrine bisere, stavi ih u usta, ispljune, a iz mutne vodice izroni pet muških božanstava.

Amaterasu se skriva

Susano je pobijedio, dokazao svoju nedužnost i dobio dopuštenje da ostane na nebu. No i dalje je nastavio sa svojim nepodopštinama, tako da je Amaterasu na kraju morala pobjeći i sakriti se u jednu špilju. Na ulaz je navalila golemu stijenu i tako su nebo i zemlja uronili u tamu.

Lukavstvo kamija

U potpunoj noći koja je nastupila čuli su se samo krici božanstava koje su zbog sveopće tmine snalazile razne nevolje. Kako privoljeti Amaterasu da se ponovno

Amaterasu je zaslijepljena vlastitom svjetlošću koja se odbija od zrcala.

pojavi? - pitali su se. I dosjete se lukavstvu: stave ispred ulaza u špilju zrcalo, a potom se svi okupe oko jedne božice koja počne plesati. Kamiji su se pritom glasno smijali. Amaterasu se začudi: “Zašto li se smiju kad je cijeli svijet u mraku?” “Divimo se božici moćnijoj od tebe”, odgovore kamiji. Amaterasu proviri iz špilje kako bi provjerila što je čula. Svojom svjetlošću zabljesne ogledalo i zaslijepi samu sebe. Kamiji zatvore špilju za njom i tako je svijet ponovno osvanuo obasjan svjetlošću.

Susano i zmija

Izagami je prognao svoga sina Susana. Nakon svade sa sestrom Amaterasu, Susano siđe u provinciju Izumo (vidi zemljovid na str. 91) koju je pustošilo grozno čudovište.

Djevojka u opasnosti
Sišavši na Zemlju, Susano se zaustavi kraj jedne rijeke. Tu ugleda uplakani

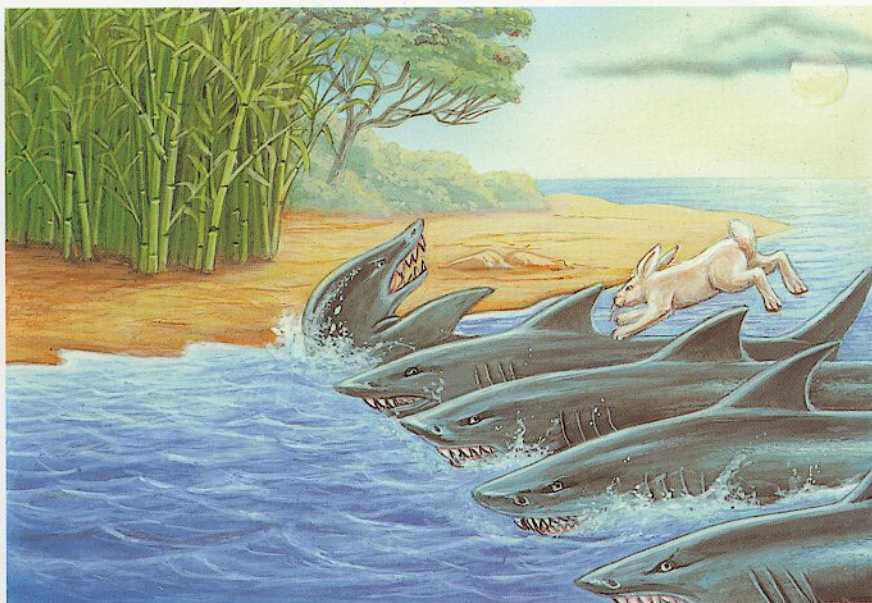
stari bračni par s djevojkom. "Zašto ste žalosni?" upita ih Susano. "Imali smo osam kćeri", odgovore oni. "Svake godine osmoglavio zmaj pojeo je po jednu. Ostala nam je samo ova, a sada će zmaj pojesti i nju." Susano im reče: "Ja sam mlađi brat božice Amaterasu. Dajte mi svoju kćer za ženu i ja ću je spasiti." Roditelji pristanu.

Susano pokušava opiti strašnoga osmoglavog zmaja kako bi ga lakše sranio sa zemljom.

Zmajev kraj

Susano preobrazi djevojku u češalj i zatakne ga u kosu. Potom naredi djevojčinim roditeljima da načine sake - alkoholno piće od riže - i njime napune osam bačava. Ubrzo se pojavi osmoglavo i osmorepo čudovište, svaku glavu uroni u jednu bačvu i počne piti sve dok se ne opije i zaspi. Susano izvuče svoj mač i sasiječe čudovište u komadiće. U jednom od njegovih repova nađe mač i pokloni ga svojoj sestri Amaterasu. Taj mač i danas je simbol moći carske dinastije za koju se vjeruje da potječe od Amaterasu. Čuva se u jednom hramu. Susano potom vrati djevojci ljudski lik, oženi se njome i sagradi palaču u provinciji Izumo. Jedan od njihovih potomaka - Okuni-nushi-no-mikoto - junak je mnogih pustolovina.

Pripovijest o kamiju zecu

Kami zec posluša savjet Okuni-nushija i uvalja se u pelud koja mu zacijeli rane.

Okuni-nushi imao je osamdesetoro braće koji su se svi željeli oženiti princezom Yagami.

Upute se dakle u mjesto u kome je Yagami živjela i povedu sa sobom Okuni-nushija da im nosi prtljagu.

Kami zec

Na putu naiđu na bijeloga zeca koji je također bio kami. Taj je zec bio oguljen do kože i trpio je strahovite bolove. Braća mu savjetuju: "Okupaj se u moru, a potom se osuši na

vjetru. To će te izliječiti." Zec posluša, ali mu morska sol nagrizne rane pa je još više patio.

Kazna za prijevaru

Okuni-nushi nosio je težak teret pa je zaostao za svojom braćom. Napokon stigne i on na mjesto gdje je ležao nesretni zec. "Što ti se dogodilo?" upita ga. Zec mu ispriča svoju tužnu priču: "Htio sam prijeći more kako bih stigao ovamo, ali nisam znao kako. Zamolio sam morske pse da se postave kao most da mogu prijeći i kao protuuslugu obećao sam im

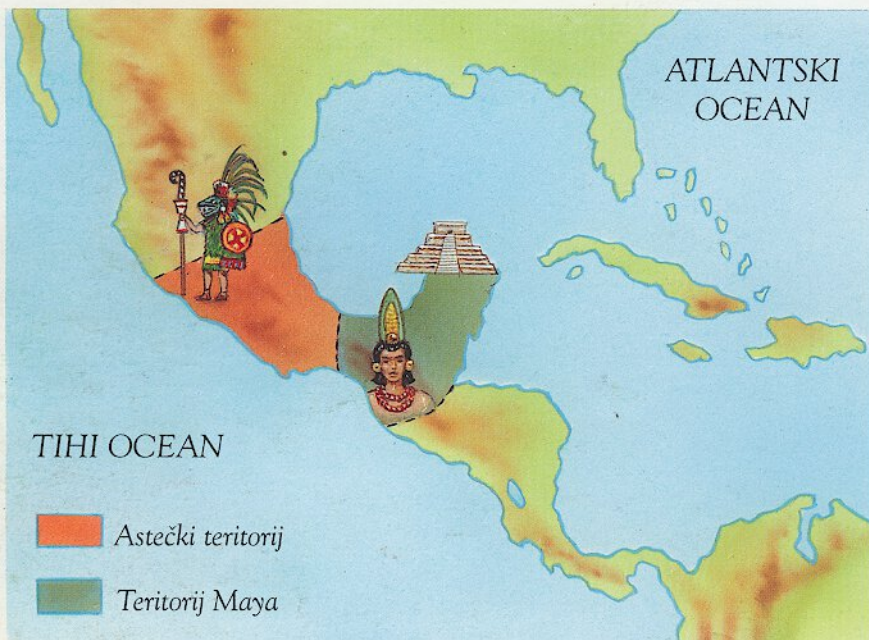
da ću ih prebrojiti - oni su naime željeli znati tko je brojniji: morski psi ili zečevi. Kad sam već bio gotovo stigao na drugu obalu, priznao sam im da ih nisam prebrojio. Morski pas koji mi je bio pod nogama uhvati me i odere mi kožu."

Nagrada za dobrotu

Okuni-nushi sažali se na nesretnog zeca. Savjetuje mu da se opere u običnoj vodi, a potom pospe rane peludom. Kami zec smjesta ozdravi i u znak zahvalnosti mu reče: "Ti si jedini bio dobar prema meni. Ti ćeš dobiti za ženu princezu Yagami."

Mitologija Maya

U davno doba u Srednjoj je Americi živjelo više naroda. Asteci i Maye stvorili su sjajne civilizacije. Njihovo pismo, kalendar i poznavanje astronomije bili su u uskoj vezi s njihovom religijom. Ta dva vrlo bliska naroda dijelila su i neka zajednička vjerovanja.

Zahtjevni bogovi
Asteci, kao i Maye, vjerovali su da su bogovi već nekoliko puta stvorili

i uništili svijet. Stoga im je životni cilj učiniti sve da umilostive bogove kako ga ne bi ponovno uništili.

Hram Maya

Bog jaguar, solarno božanstvo Maya, izrađeno u terakoti.

A umilostiviti ih može samo jedno: žrtvovanje ljudske krvi. Maye i Asteci stoga često tijekom svojih vjerskih obreda žrtvuju ljude.

i Asteka

Ukrotiti prirodu

U Srednjoj Americi tlo i klima puni su iznenađenja. Potresi, suša i poplave mogu u nekoliko trenutaka uništiti žetvu. Ljudi stoga štuju božanstva koja simboliziraju tu nepredvidivu prirodu: boga kiše te boga kukuruza, njihove osnovne živžne namirnice.

Imaju li Maye i Asteci iste bogove?

Usprkos nekim zajedničkim točkama, Maye i Asteci imaju svaki svoju vlastitu mitologiju. Primjerice, ne pripovijedaju na isti način kako su uništeni svjetovi

prije nego što je stvoren onaj u kome sada žive. I bogovi koje štuju također su različiti u ta dva susjedna naroda.

Dolazak Europljana

Španjolski osvajači Srednju su Ameriku otkrili u šesnaestom stoljeću. Opljačkali su je i pokušali njezino stanovništvo preobratiti na katoličku vjeru. U to doba civilizacija Maya već je bila na zalasku, a astečka u punom cvatu, no ni jedna od njih nije preživjela dolazak konkvistadora. Ipak, Maya Indijanci do danas su zadržali svoja drevna vjerovanja, pomiješana s kršćanstvom.

Tijekom nekih vjerskih svetkovina svećenici se odijevaju poput bogova.

Kako znamo za mitove tih drevnih naroda?

Španjolci su, kad su došli, uništili njihove svete knjige, posude i skulpture i stoga su mnoge stvari danas obavijene tajnom. Nasreću, ostali su hramovi i kameni spomenici. U 16. stoljeću i pisari su zabilježili neke drevne tradicije. Od 19. stoljeća znanstvenici rade na dešifriranju pisma naroda Maya, a arheološke iskopine neprestano donose nove spoznaje.

Asteci i

Asteci vjeruju da su prije svijeta u kome žive postojala još četiri. Svaki od tih svjetova naziva se imenom svete zvijezde - "Sunce". Te su svjetove stvorili bogovi i kasnije ih uništiti. Asteci stoga žive u strahu da će bogovi, budu li nezadovoljni, uništiti i taj peti svijet u kome oni žive.

Borbe među bogovima

Po Astecima sve je stvorio Ometeotl, istodobno i muški i ženski bog. Potom su se tijekom vjekova četvorica božanstava međusobno borila za prevlast nad svemirom:

Quetzalcoatl, Pernata zmija, bog plodnosti koji može preuzeti lik boga vjetra i životnog daha imenom Eheatl.

Tezcatlipoca, njegov opasni brat čije ime znači "zrcalo koje se dimi", jer pomoću njega može sve saznati.

Tlaloc, bog kiše, te njegova žena Chalchiuhlicue, božica rijeka i močvara.

Četiri prethodna svijeta

- Prvim je vladao Tezcatlipoca. Nakon 676 godina njegov brat Quetzalcoatl odluči preuzeti vlast. Baci Tezcatlipocu u more, pretvori se u

divovskog jaguara, istrijebi divove koji su živjeli na Zemlji i tako nastupi kraj svijeta.

- Drugim je svijetom vladao Quetzalcoatl. Tezcatlipoca mu se osveti: podigne strašnu oluju koja pomete sve pred sobom, a ljude na tajanstven način pretvori u majmune.

- Vladar trećega svijeta bio je Tlaloc, no Quetzalcoatl ga uništi vatrenom kišom. To uništenje podsjeća na vulkansku erupciju.

- Četvrtim svijetom vladala je Chalchiuhlicue. On je uništen strašnim potopom pod kojim su nestale

pet Sunaca

planine, a ljudi se pretvorili u ribe. Quetzalcoatl i Tezcatlipoca napokon se pomire i zajednički stvore nebo i Zemlju. No nebo je bilo prazno i bez svjetlosti. Trebalo mu je novo Sunce. Bogovi se okupe u Teotihuacanu i održe vijeće: "Koji će bog postati Sunce?" To, naime, nije tako jednostavno. Valja se baciti u vatru i izgorjeti u njoj da bi se ponovno rodio u obliku Sunca. Javi se jedan oholi bog, no izgubi samopouzdanje pred strahovitom vatrom.

Potom dođe red na malo skromnijeg boga imenom Nanahuatzin. On se bez oklijevanja baci u vatru. Pretvori se u Sunce pod imenom Tonatiuh. Onaj prvi bog, koji se bio uplašio, sada se ohrabri i također se baci u vatru i tako postane Mjesec.

Velika žrtva

No pojavio se jedan problem: Sunce i Mjesec nepomično su stajali na nebu pa su svjetlost i vrućina postale nepodnošljive. Tonatiuh reče bogovima: "Neću se pomaknuti dok se vi ne

žrtvujete u moju čast." Bogovi se razljute, ali na kraju ipak pristanu. Quetzalcoatl iščupa srca drugim bogovima i Sunce krene na svoj prvi put nebeskim svodom. Taj mit objašnjava zašto Asteci prinose ljudske žrtve: oponašajući žrtvovanje bogova u početku svijeta, omogućuju Suncu da nastavlja svoj put.

Bog Nanahuatzin sprema se baciti u vatru kako bi se ponovno rodio u liku petoga Sunca.

Quetzalcoatl žrtvuje srca bogova kako bi Sunce nastavilo svoj put.

Ljudi i kukuruz

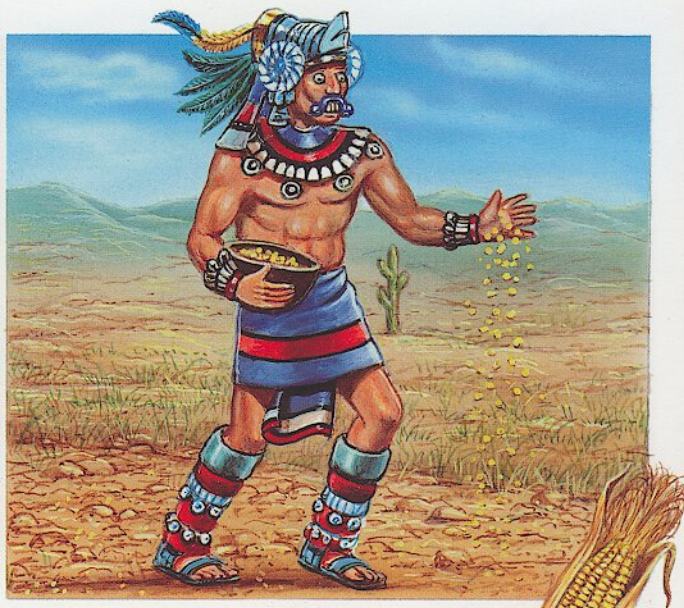

Bogovi ne mogu bez ljudi. Ljudska im bića trebaju da ih obožavaju i hrane svojom krvlju - jedinim jelom koje im odgovara.

Ponovno stvaranje ljudi
Ljudi četvrtoga svijeta pretvoreni su u ribe kad je taj svijet uništen. Quetzalcoatl siđe u podzemni svijet da pokupi njihove kosti i od njih stvori nove ljude, ali Mictlan - vladar toga svijeta - ne pristane. Postavi Quetzalcoatlu tisuću stupica kako ne bi uspio u svom naumu.

Quetzalcoatl padne u jednu jamu i kosti se razbiju. No on ih ipak donese božici-zmiji Cihaucoatl. Ona ih samelje, a potom bogovi dodaju tome brašnu malo svoje krvi i evo novih ljudi!

Kako prehraniti ljude?
Bogovi moraju riješiti još jedan problem: kako nahraniti to novo čovječanstvo? Quetzalcoatl ugleda mrava kako nosi zrno kukuruza. "Gdje si ga našao?" upita ga. I Quetzalcoatl se također pretvori u mrava kako bi ga slijedio u srce planine

Bogovi raspršuju zrnje kukuruza po svijetu, a bog Tlaloc ga sije u zemlju.

Tonacatepetl. Stigne u jednu špilju gdje se nalazio kukuruz pa uzme nekoliko zrna. Nanahuatzin, koji se u to vrijeme još nije bio pretvorio u Sunce, raspolovi planinu, a bogovi vjetra rasprše zrnje kukuruza po svijetu kako bi ga ljudi mogli uzgajati i njime se hraniti. Taj mit objašnjava kako je kukuruz postao osnovna hrana u tome dijelu svijeta. Kukuruz je čak dobio božanska obilježja pa ga neki Indijanci i štiju kao božanstvo.

Uitzilopochtli

Taj bog rata vrlo je važno astečko božanstvo. Još u majčinu trbuhu bio je čudesno biće.

Zahvaljujući svojoj hrabrosti postao je vođom svoga naroda.

Prva bitka

Uitzilopochtli je sin božice zemlje i cvijeća Coatlicue. Jednoga dana na planinu Coatepec padne grumen perja. Coatlicue ga pokupi i istoga trena na čudesan način zatrudni. Ostala njezina djeca - jedna djevojčica i 400 dječaka -

toliko se razbjesne zbog toga da odluče ubiti vlastitu majku. No Uitzilopochtli joj progovori iz trbuha: "Ne boj se! Ja ću te zaštititi." Uitzilopochtli dođe na svijet u punoj ratnoj spremi, upravo u trenutku kad su njegova polubraća i polusestra došli navrh Coatepeca kako bi ubili svoju majku. Strmoglavi svoju sestru u ponor i pobije svu braću. Ta pobjeda simbolizira astečke pobjede nad susjednim narodima.

Vođa

Prema Astecima Uitzilopochtli je odigrao odlučujuću ulogu u njihovoj povijesti. Pratio ih je na njihovu dugom putovanju u potrazi za obradivom zemljom. On ih je po jednom znamenju - orlu koji stoji na kaktusu i proždire zmiju - uputio na kojem mjestu trebaju osnovati grad. Tu je završilo astečko lutanje. Sagrađili su grad Tenochtitlan, današnji Mexico.

Meksički nacionalni amblem.

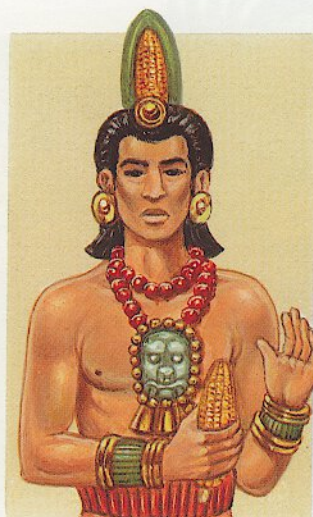
Bogovi Maya

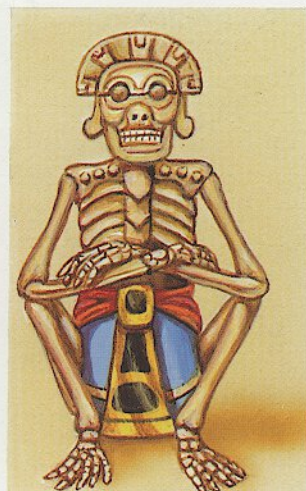
Itzamna

Jedan Čaki

Bog kukuruza

Bog smrti

Narod Maya sastoji se od više naroda. Premda obitavaju u različitim područjima, govore srodnim dijalektima i imaju vrlo slična vjerovanja. Astečkog boga Quetzalcoatl Maye na Yucatanu štuju pod imenom Kukulcan, a Maye u planinskim područjima pod imenom Gucumatz.

Neki od glavnih bogova: Itzamna je prvobitni bog. Maye ga predstavljaju u liku bezuba starca. No starost za njih nije znak

slabosti - naprotiv, smatraju da se u starosti povećava životna snaga.

Prema mitovima Maya **bog Sunca** se pretvara u jaguara kad nestaje pod zemljom tijekom noći.

Četiri Čakija, bogovi kiše i munja, mogu učiniti da dozrije žetva ili poslati gromove na ljude, ovisno o tome kakve su volje. Maye se boje njihove moći.

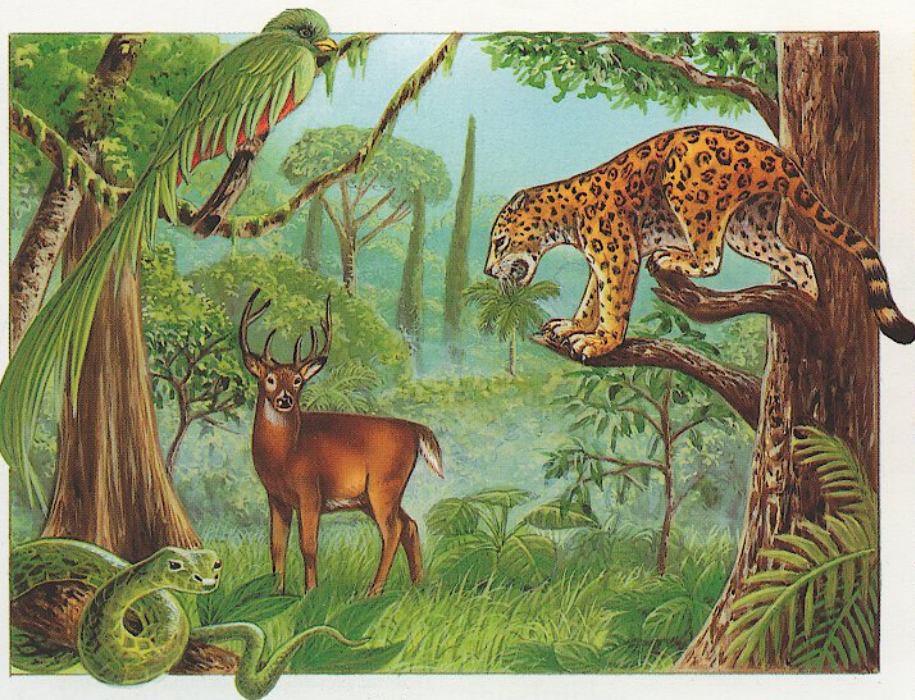
Bog kukuruza, čije je ime možda bilo Hun Nal, predstavljen je s kapom u obliku kukuruzna klipa. Kukuruz nije samo osnovna živežna

namirnica; bogovi su od te biljke stvorili ljude petoga svijeta (vidi stranicu 105!).

Bog smrti pojavljuje se u liku kostura. Nalik je astečkom bogu. Živi ga se ljudi boje jer ih on odvodi u svoje mračno carstvo gdje vječno žive bez ikakve radosti.

Bogovi zaštitnici Maye vjeruju i u postojanje drugih bogova, primjerice božice mjeseca Ixchel koju zazivaju kako bi sretno prošao porod, ili boga polarne zvijezde Xaman Ek koji štiti trgovce na njihovim dugim putovanjima.

Postanak ljudi

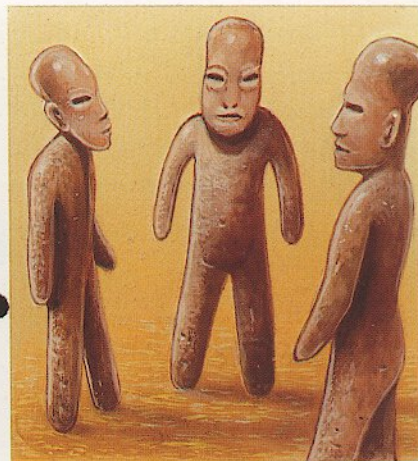
Maye misle da su bogovi stvorili više ljudskih rasa prije njih, ali nisu bili zadovoljni svojim poslom. Željeli su naime stvoriti bića koja će ih štovati i hraniti.

Stvaranje Zemlje
Popol-Vuh, sveta knjiga Maya, ovako opisuje nastanak svijeta: U početku je postojalo samo more pod nebom. Potom su se probudili Pernata zmija Gucumatz i Huracan, zvan još i Srce neba. Oni su malo-pomalo stvorili

Zemlju. Oblikovali su planine, čemprese i borove. No tko će živjeti u tome novom svijetu?

Pokušaji stvaranja čovjeka

Gucumatz i Huracan najprije su napučili Zemlju pticama, jaguarima, jelenima, zmijama. Oni se počеше glasati, svatko na svoj način, ali nisu znali govoriti. Kako bi takva bića mogla pjevati hvalospjeve svojim stvoriteljima - bogovima? "Za kaznu, vaša će tijela služiti kao hrana drugim stvorenjima", odluče

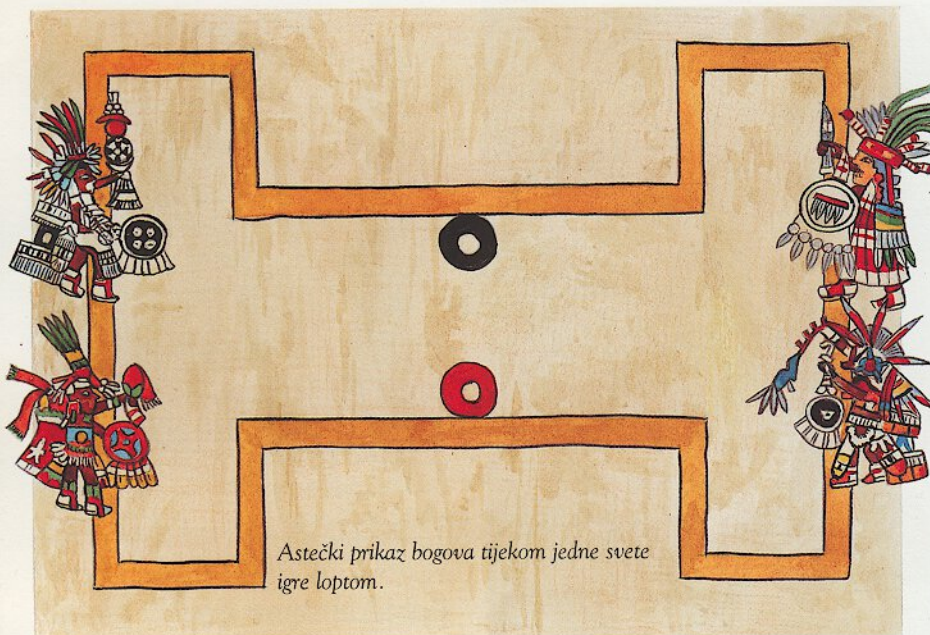

Ljudi od gline nažalost nisu bili otporni na kišu!

bogovi. A onda uzmu glinu i oblikuju je u ljudski lik, ali se ti prvi ljudi raskvase na kiši pa ih bogovi u ljutnji unište. Potom pokušaju s drvom. Muškarci od drva i žene od trske stajali su uspravno, znali su govoriti, ali nisu baš bili pametni. Bogovi i njih unište. Na kraju pronađu rješenje: čovjekovo tijelo treba napraviti od kukuruza. Rečeno-učinjeno! Ovaj put su čak i predobro uspjeli, pomisle Gucumatz i Srce neba. Ljudi su naime bili gotovo isto tako savršeni kao i bogovi. Čak su mogli vidjeti sve što se događa na Zemlji. Bogovi stoga odluče dati im malo manje oštar vid. I tako je nastao čovjek.

Sveta igra

Loptanje igra veliku ulogu u religijama Maya i Asteka. Tijekom svake utakmice ti drevni narodi oživljavaju jednu epizodu svoje mitologije.

Quetzalcoatl protiv Tlaloca

Prema Astecima, Quetzalcoatl je jednoga dana igrao utakmicu protiv boga kiše Tlaloca i njegove djece. Quetzalcoatl je pobijedio i Tlaloc mu iz poštovanja pokloni kukuruz. Quetzalcoatl odbije; on bi radije žad i

šareno perje! No Tlaloc mu objasni koliko je kukuruz dragocjeniji od tog blaga jer on hrani ljude.

Blizanci u Maya

Maye misle da blizanci imaju čudesne moći. *Popol-Vuh* opisuje podvige dvojice među njima. Zvali su se Ixbalanque i Hunahpu. Njihova su oca u igri loptom pobijedili bogovi podzemlja Xibalbas i potom mu odrubili glavu. Blizanci siđu u podzemni svijet kako bi ga osvetili. Doživjeli su mnoge pustolovine.

Čudovišni šišmiš čak je iščupao glavu Hunahpuu. Njegov brat Ixbalanque mu je zamijeni bundevom i tako su se mogli ogledati sa Xibalbasima u jednoj utakmici. U toj nevjerojatnoj utakmici Hunahpu je ponovno dobio svoju glavu i pobijedio sile smrti.

Cilj igre je ubaciti tešku loptu od kaučuka kroz kameni prsten pričvršćen na zid igrališta. Lopta se ne smije dodirnuti ni rukama ni nogama, već samo ramenima, laktovima (kao na slici dolje), koljenima i bokovima. Utakmica je oštra i dolazi do brojnih sudara. Kapetan ekipe koja izgubi žrtvuje se bogovima.

U Sjevernoj Americi

Šaman zaziva duhove.

Tijekom mnogih stoljeća Indijanci Sjeverne Amerike usmeno su iz naraštaja u naraštaj prenosili priče koje objašnjavaju kako je svijet postao takvim kakav je sada.

Sve je sveto

Za Indijance je sve u prirodi međusobno povezano: ljudi, stijene, drveće, životinje. Čovjek se može pretvoriti u kamen ili životinju, ali i obrnuto. Tradicija se razlikuje ovisno o području na kojem živi pojedino pleme,

ali glavno im je vjerovanje zajedničko.

Tko su šamani?

Ti ljudi istodobno su svećenici i iscjelitelji. Mogu razgovarati s duhovima u snu ili u viziji. Obično su duhovi nevidljivi, ali ponekad uzmu ljudski ili životinjski lik. Prepoznati ih mogu samo šamani. Šaman može zatražiti pomoć duha, a može ga i otjerati. Ako je čovjek bolestan, to je zato što mu je neki duh ušao u tijelo. Šaman može otkriti duha koji je kriv za bolest i natjerati ga da izađe iz čovjeka.

Kako znamo indijanske mitove?

Dolazak Europljana u 17. stoljeću znatno je izmijenio život Indijanaca. Malo-pomalo oduzimali su im zemlju pa ih sada više nema puno. Etnolozi (ljudi koji proučavaju narode, njihovu kulturu i običaje) strpljivo su prikupljali priče koje su pripovijedali stari Indijanci kojima je tradicija još bila svježja u sjećanju.

Totem je visoki izrezbaren i ukrašen stup, zaboden u zemlju. Ponekad može biti visok dvadesetak metara. Na njemu se nalazi životinja od koje, prema mišljenju Indijanaca s pojedinog područja, potječe njihovo pleme.

Kako je nastala Zemlja

Iktomi pošalje štakora da donese malo zemlje s morskoga dna.

neprestana leta - požele naći mjesto gdje bi se mogle malo odmoriti i vratiti snagu. Jedna od njih zaroni na dno oceana i donese malo blata. Veliki Duh ga počne mijesiti u rukama. Malo-pomalo grumen je postajao sve veći. Jedna ga kornjača stavi na leđa. I tako je nastala Zemlja.

U velikom broju indijanskih mitova objašnjava se kako je Zemlja nastala od malo blata izvađenog s dna oceana.

U Indijanaca Assiniboine

U davno doba postojala je samo voda. Iktomi, istodobno čovjek i pauk, odluči stvoriti kopno. Ali kako to učiniti? Zapovjedi različitim životinjama da siđu na samo dno oceana, ali ono je tako duboko da ni jedna od njih ne uspije sići. Iktomi na kraju

pokuša sa štakorom: "Zaroni i donesi mi malo zemlje!" Životinja poslušala i nestane pod vodom. Ostao je štakor tamo dolje vrlo dugo. Napokon izroni, ali mrtav. Iktomi ipak nađe malo blata ispod pandža nesretne životinje koja se uspjela spustiti na samo dno oceana. Iktomi od njega načini kopno.

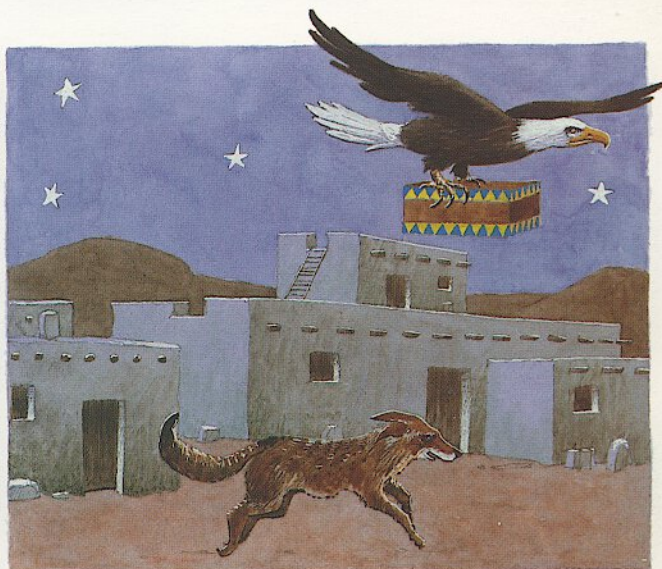
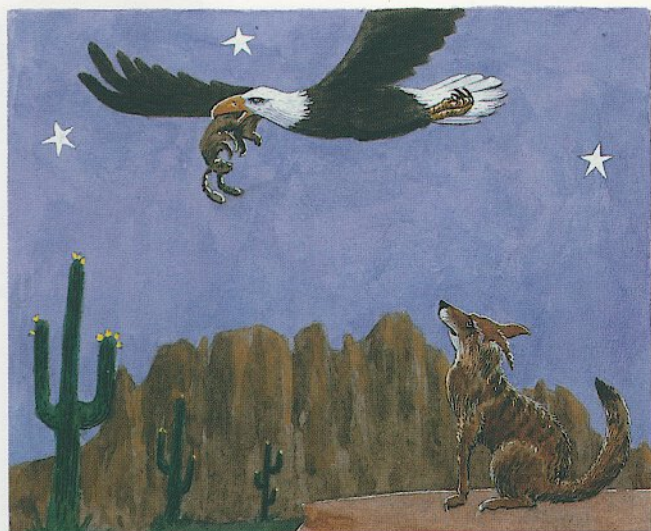
U Čejena

Prema čejenskim mitovima Veliki Duh ili Manitu - jedna vrsta boga - stvorio je ocean, ribe i morske ptice. Ptice - umorne od

Ovako Čejeni prikazuju kornjaču.

Kojot krade Sunce

U pradaavno doba Zemlja je bila obavijena tamom. Nije bilo ni Sunca ni Mjeseca. Evo kako su se pojavili na nebu.

Bijedan lovac

Kojot je lovio i lovio, ali gotovo ništa nije ulovio. Prazna želuca promatrao je orla koji je mogao uhvatiti koliko god je htio zečeva. "Lovit ću s njim kad je tako sposoban", pomisli u sebi kojot. No orao je i dalje imao hrane koliko je htio, a kojot nije mogao ništa uloviti. "To je zato što je tako mračno", reče kojot. "Treba mi svjetla!" Orao mu odgovori: "Mislim da sam ga vidio na

zapadu", i uzleti. Kojot ga je s mukom slijedio.

Krađa

Stignu tako orao i kojot u jedno selo. Kojot primijeti da ljudi čuvaju malo svjetla u jednom malenom kovčegu, a kad požele više svjetla, otvore jedan veći kovčeg. U prvome je bio zatvoren Mjesec, a u drugome Sunce.

"Ukradimo te kovčege!" predloži kojot orlu. I, kad su ljudi zaspali, orao stavi Mjesec i Sunce u kovčeg i uzleti. Kojot, jedva držeći korak s orlom, neprestano ga je molio: "Daj mi da ja nosim kovčeg!"

Orao najprije odbije, a potom popusti.

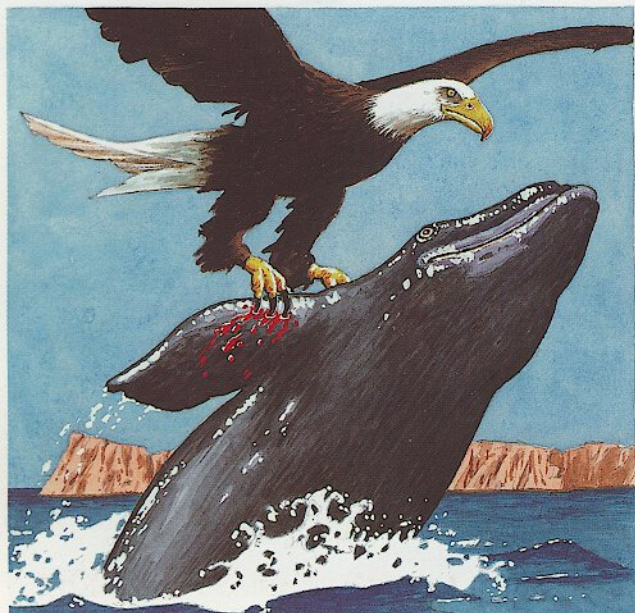
Znatiželjni kojot

"Povjeravam ti kovčeg, ali nemoj ga otvarati!" reče mu. No kojot, sav zadihan od teška tereta, zastane da se odmori i spusti kovčeg. Otvori poklopac, a iz kovčega izlete Sunce i Mjesec i pobjegnu na nebo.

Ptica-grom

**Što se događa kad grmi?
Tko može izazvati munje
na nebu nakon kojih
slijedi zaglušna buka?
Indijanci znaju odgovor:
to je Ptica-grom.**

Tko je Ptica-grom?

To je golema ptica nalik orlu. Skriva se iza oblaka pa je stoga ljudi ne mogu vidjeti. Kad leti, šum njezinih krila stvara buku nalik grmljavini. Njezine oči izbacuju munje koje rasvjetljavaju Zemlju.

Je li dobra ili zla?

Ptica-grom je dobra prema

ljudima. Stoga je često prikazuju navrh totema. Neka kanadska plemena pripovijedaju da je jedan kit terorizirao ljude. Ptica-grom, prijatelj ljudi, uhvatila ga je svojim golemim pandžama i pretvorila u planinu.

Borba protiv zmiје

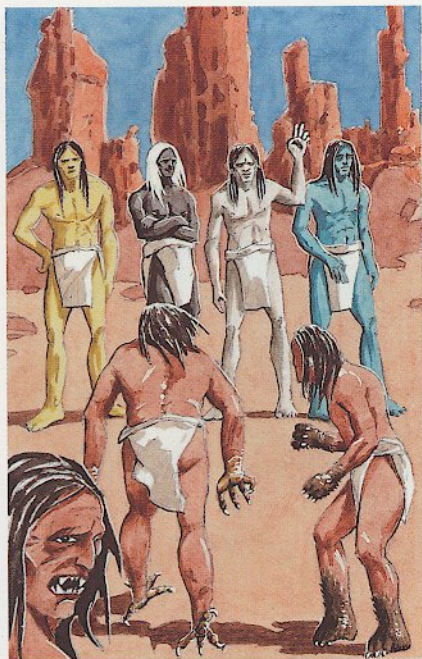
U nekim pričama postoji više Ptica-gromova. Viju gnijezdo navrh planina i u njega nesu golema jaja. Jednoga dana, pričaju Sioux Indijanci, Ptice-gromovi pomogle su ljudima da se oslobode

Ptica-grom je božansko biće koje često priskače u pomoć Indijancima.

Unktehija -čudovišne zmiје prekrivene ljuskama i s rogom na glavi. Unktehi je živio u koritu rijeke Missouri i napadao ljude, a njegovi su mladunci pohodili obližnje rijeke. Ptice-gromovi okupe se i sve istodobno izbace munje i gromove. Tako je pobijeđena čudovišna zmiја i njezina obitelj, a ljudi su otada živjeli u miru.

Prvi ljudi

Indijanci plemena Navajo misle da su praljudi bili nalik njima, ali su imali zube, pandže i noge divljih životinja. Tada su bogovi odlučili stvoriti nove ljude.

Neobičan susret
Jednoga dana pred praljudima se pojave četiri neobična boga. Nalikovali su današnjim ljudima, ali svaki od njih bio je druge boje: Bijelo Biće, Plavo Biće, Žuto Biće i Crno Biće. Ta su četiri boga vrlo

teško komunicirala s praljudima. Nakon nekog vremena Crno Biće im reče: "Želimo stvoriti nova bića na svoju sliku."

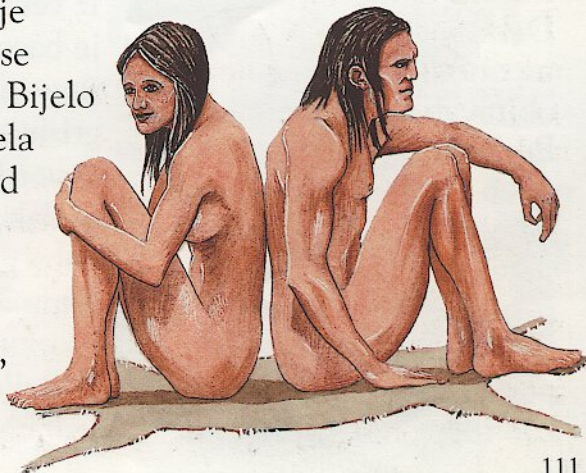
Perje i kukuruz

Dvanaest dana kasnije četiri boga ponovno se pojave pred ljudima. Bijelo Biće nosilo je dva zrela klipa: jedno je bilo od bijelog kukuruza, a drugo od žutoga. Bogovi prostru na zemlju jelensku kožu, glave okrenute na zapad. Na nju stave

kukuruz: ispod bijelog klipa bijelo pero, a ispod žutog klipa žuto pero. Sve to prekriju drugom kožom, glave okrenute na istok.

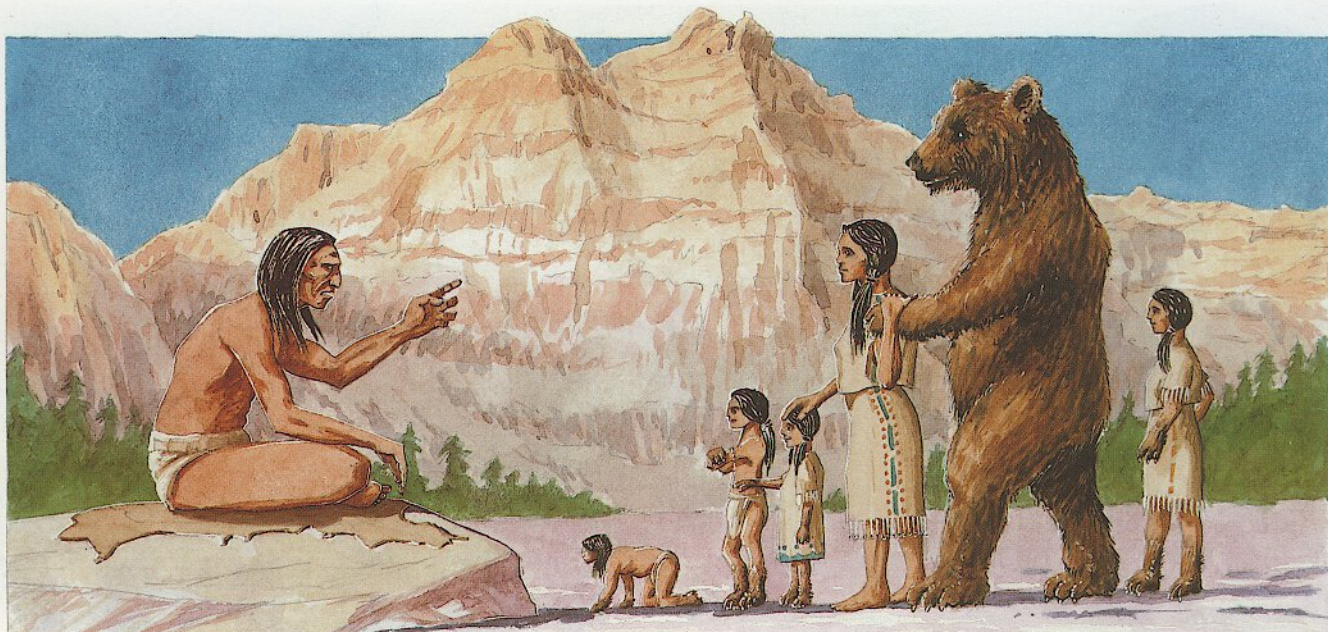
Vjetar koji daje život

Bogovi potom odmaknu ljude da bi vjetar mogao proći. Bijeli vjetar sa zapada uđe između dvije kože i orlova se pera počnu micati. Bogovi potom podignu gornju kožu. Klip bijelog kukuruza pretvorio se u prvoga čovjeka, a klip žutog kukuruza u prvu ženu. Vjetar im je udahnuo životni dah.

Duh neba i grizliji

U indijanskoj mitologiji životinje su bliske čovjeku. Čak se pripovijeda da su preci toga naroda potekli od grizlija.

Na toplome

Duhu neba bilo je hladno na onome svijetu gdje je obitavao sa svojom obitelji. Probušio je stoga rupu u nebu i kroz nju izbacio na Zemlju snijeg koji se dolje nataložio i stvorio visoku planinu. Potom je sa svojima sišao niz tu planinu i nastanio se u njoj kao u golemu šatoru.

Stvaranje grizlija

Duh neba stvorio je sve na Zemlji: tamo gdje je stao nogom, potekla je rijeka; gdje je stavio prst, izniklo je stablo. U rijeke je bacao komadiće drva koji se pretvore u ribe i dabrove. Iz većih komada drva koje je bacao nastanu razne životinje, a među njima i grizliji. U to doba grizliji su govorili ljudskim jezikom i hodali dvonoške. Duh neba pošalje ih daleko u šumu da tamo žive.

Podrijetlo Indijanaca

Jednoga dana Duh vjetra

Prema jednome mitu, Indijanci su nastali iz veze jedne božice i grizlija.

odnese jednu kćer Duha neba i spusti je u šumu gdje su živjeli grizliji. Tamo se ona uda za jednoga grizlija i rodi s njime više djece - pretke Indijanaca. Mnogo vremena kasnije Duh neba pronade svoju kćer i otkrije da ima unuke. Strahovito se razbjesni i reče: "Ta bića ja nisam stvorio. Vas grizlije stoga ću kazniti: više nećete moći govoriti i odsada ćete hodati četveronoške!"

U crnoj Africi

Plesači
naroda
Dogon.

ljude obavijestili o svom uspjehu. No bog se razljuti zbog graje i sruši toranj.

Božanstva bliska ljudima

Afrikanci štiju i božanstva koja su im bliska. Mnoga od njih predstavljaju prirodne sile. U Zapadnoj Africi štiju također boga mora koji se zove Olokun, božicu mora Oshun koja štiti od bolesti i boga grmljavine imenom Shango.

Afrika je golema zemlja u kojoj žive razni narodi. Svaki od njih govori svojim vlastitim jezikom i ima vlastita vjerovanja. Mitovi i legende prenose se usmeno s naraštaja na naraštaj. Ne postoje pismeni tragovi.

Današnja vjerovanja

Za razliku od ostalih civilizacija, u crnoj su Africi legende i neki mitovi još i danas prisutni. U Maliju, primjerice, u naroda Dogon, organiziraju se sveti plesovi tijekom

kojih ljudi u veličanstvenim maskama oživljavaju drevne mitove.

Nepristupačan bog

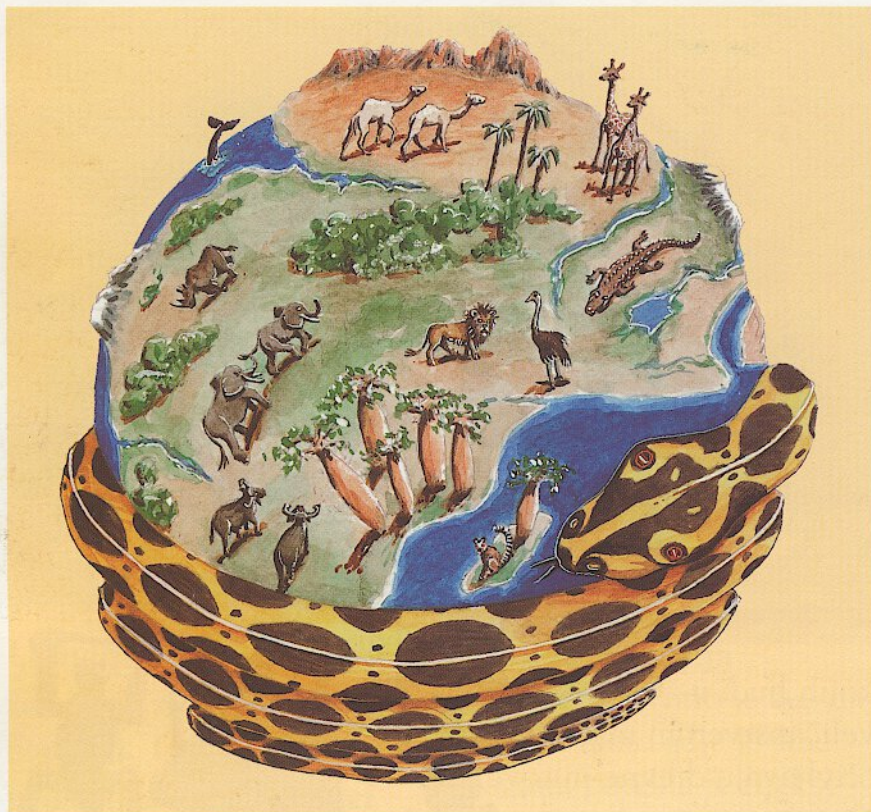
Većina naroda crne Afrike vjeruje u boga koji boravi daleko od ljudi, premda je jednom živio kraj njih. Legende pripovijedaju kako su mu se ljudi htjeli ponovno približiti. U jednoj od tih legenda odluču sagraditi golemi drveni toranj kako bi doprli do neba. Kad su napokon dospjeli tamo gore, zasviraju u frule i bubnjeve kako bi ostale

Kipić morskoga
boga Olokuna,
u Nigeriji.

Zmija drži Zemlju

Prema mitu Fona iz Benina, zmija Aido-Hwedo smotala se u klupko i držala Zemlju zajedno sa svime na njoj.

je podupre. No bilo je to jako naporno pa zmija osjeti strašnu vrućinu. Bog stoga stvori oceane da je rashlađuju. Otada se zmija skriva u njihovim dubinama. Kažu da zemlja podrhtava kad ona gmiže i javljaju se potresi. Neki čak pripovijedaju da njezin brat, zmija Duga, može slati munje i gromove.

A što je s ljudima?

Prema legendi, kad je bog stvorio Zemlju, napravio je od gline čovjeka. Neke druge pripovijesti govore da su prvi ljudi pali s neba s kišom koja je padala 17 dana. Bog rata i kovača Gu, sin boga stvoritelja, naučio ih je izrađivati oruđe. Pokazao im je i kako sagrađiti čvrste nastambe te iskrčiti šumu. I tako su ljudi mogli obrađivati zemlju i hraniti se od nje.

Foni u Beninu misle da je svemir stvorio bog s dva lica - ženskim i muškim. No taj posao nikada ne bi uspio obaviti bez pomoći zmije Aido-Hwedo.

Stvaranje Zemlje

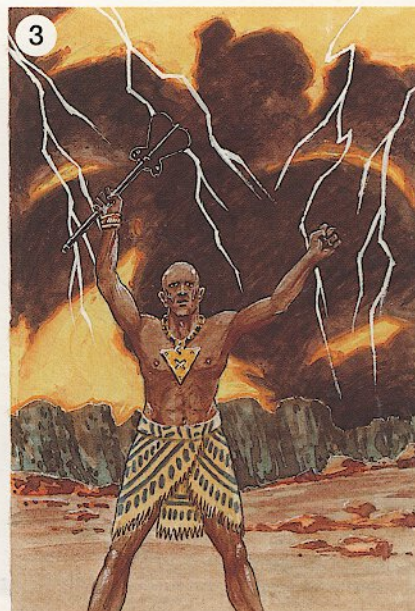
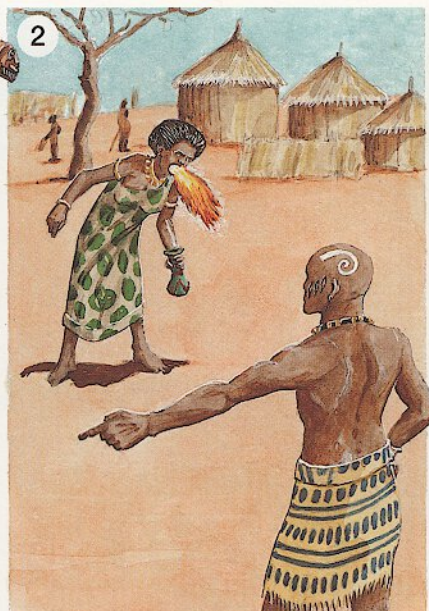
Za boga s dva lica to je velik posao. Najprije je oblikovao Zemlju, potom planine na njoj i rijeke, pa drveće i životinje. Cijelo

to vrijeme pomagala mu je zmija Aido-Hwedo prenoseći ga u svojim golemim ustima.

Pomoć zmije Aido-Hwedo

Bog s dva lica stvorio je toliko stvari da Zemlja više nije mogla držati sve te šume, jezera, rijeke, životinje. Zmija Aido-Hwedo priskoči bogu u pomoć. Smota se i podvuče ispod Zemlje da

Kako su nastale munje

Narod Yoruba živi u Nigeriji, Beninu i Togu. Vjeruju u bogove dobra i bogove zla. Shango, bog grmljavine, jedan je od najvažnijih bogova dobra.

San boga Shango

Shango je vrlo moćan. On izaziva grmljavinu na nebu. No to mu nije dovoljno. Jednoga dana dođe kod lukavog boga Eshua, koji je bio i čarobnjak, donese mu na dar kozu (1), a potom ga upita: "Reci mi kako da postanem još moćniji!" Eshu obeća da će mu

spraviti čarobni napitak. Kad je napitak bio gotov, Shango pošalje svoju ženu po njega. No ona nije mogla odoljeti a da na povratku kući ne kuša malo tog napitka.

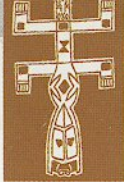
Munje prate gromove

Kad se vratila mužu i otvorila usta da progovori, iz njih izide samo plamen (2). Shango protjera svoju ženu, a potom popije čarobni napitak. Iz njegovih usta sijevnu munje. Otada za olujna vremena grmljavinu prate i munje (3).

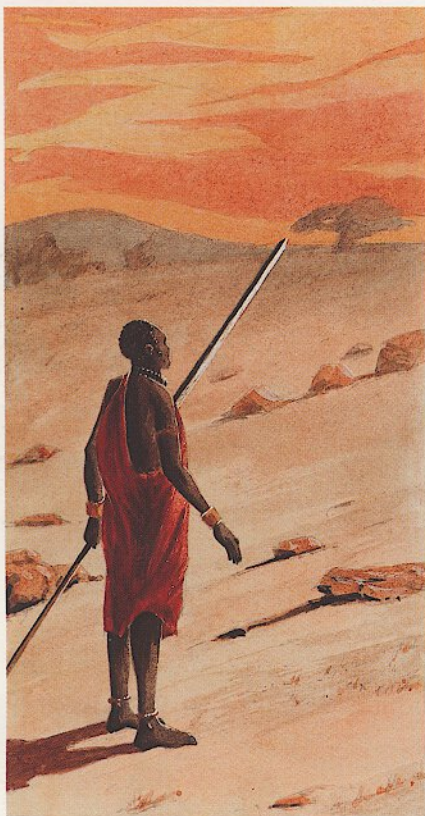
Shango se njima koristi da bi kaznio zle ljude.

Ovaj ceremonijalni štap naroda Yoruba simbolizira boga Shangoa.

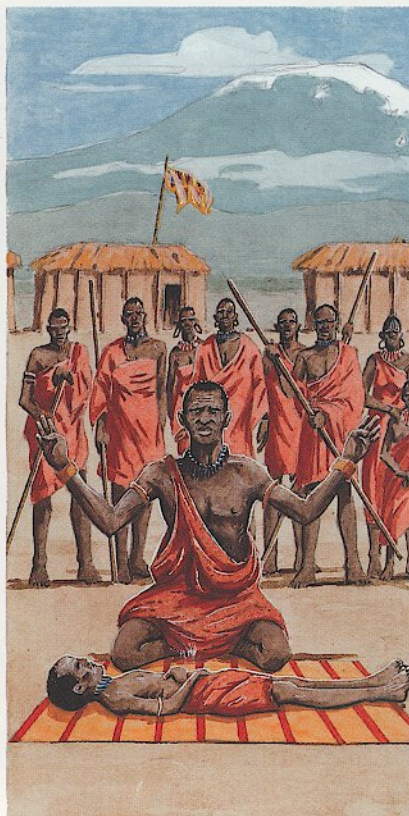
Ljudi postaju smrtni

Prema brojnim afričkim legendama, bog nije želio da ljudi budu smrtni, no jedan je nesretan događaj zauvijek promijenio njihovu sudbinu.

Zadaća Le-eya

Evo kako su - prema vjerovanju plemena Masai koje živi na jugu Kenije i na sjeveru Tanzanije - ljudi izgubili besmrtnost. Bog je stvorio ljude i namijenio im

sretan život. Potom je odabrao Le-eya, čovjeka kojeg je posebno cijenio, i dao mu sljedeći savjet: "Kad prvo dijete umre, moraš izgovoriti riječi: Čovjek umire i vraća se; Mjesec umire i ne vraća se, i dijete će ponovno oživjeti.

Le-eyo nije izvršio zadaću

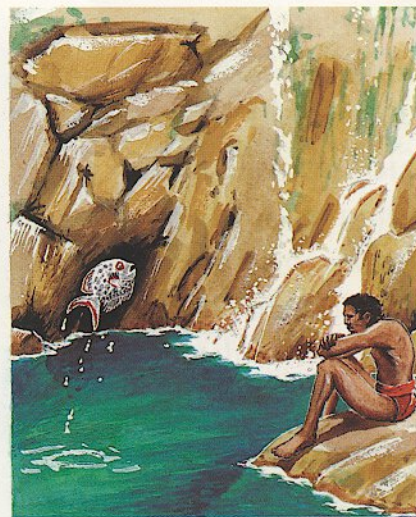
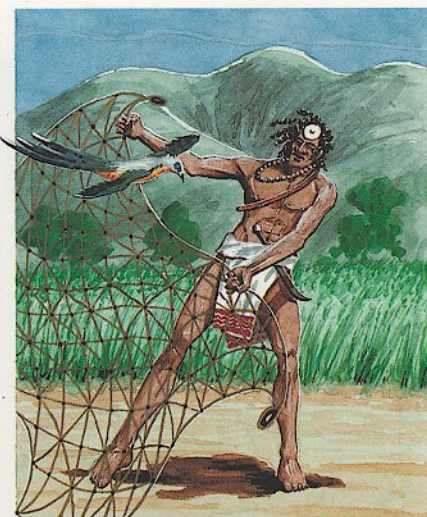
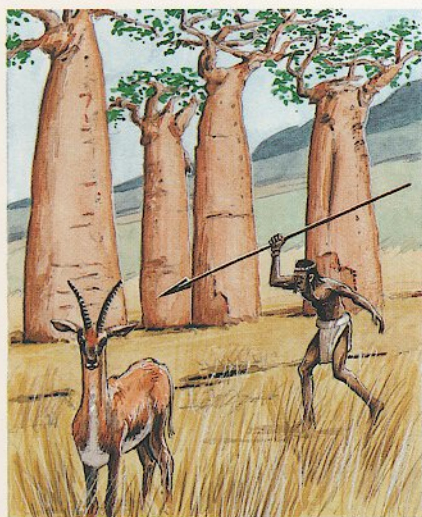
I tako dođe dan kada umre prvo dijete. Budući da nije bilo iz Le-eyove obitelji, Le-

eyo ne izgovori riječi koje mu je bog zapovjedio. Nedugo potom umre i drugo dijete. Ovaj put bio je to jedan od Le-eyovih sinova. Le-eyo, srca ispunjena dubokom tugom, izgovori nad njime rečenicu koju mu je Bog dao, ali dijete ne oživi. "Budući da nisi - kada je umrlo prvo dijete - izvršio zadaću koju sam ti povjerio, odsada će tvojom krivnjom svi ljudi biti smrtni", reče mu bog.

Gušter i kameleon

Pleme Bete na Obali Bjelokosti ima drugu priču. Kad je bog stvorio ljude, zapovjedio im je: "Ne udaljavajte se od mene jer ćete inače umrijeti." No ljudi su se nastanili daleko od boga. Jednoga dana bog im odluči poslati dvije poruke od kojih će se samo jedna ispuniti. Naredi gušteru da ode ljudima i kaže im: "Čovjek će umrijeti, i to zauvijek." Kameleonu pak dade drugu poruku: "Čovjek će umrijeti, ali će ponovno oživjeti." Spori kameleon stigao je mnogo kasnije od guštera i tako su otada ljudi postali smrtni.

Četiri čovjeka i riža

U vrlo davna vremena na otoku Madagaskaru živjela su četiri čovjeka. Nisu se slagali, ali su se htjeli pomiriti. Odu potražiti boga da im pomogne u tome.

Različiti karakteri

Svaki od ta četiri čovjeka uživao je u drugim stvarima. Prvi, naoružan kopljem, provodio je vrijeme progoneći divlje životinje. Uživao bi uloviti ih i potom pojesti. Drugi je načinio mrežu za ptice. Kad bi koju uhvatio, ubio bi je i iz njezine utrobe čitao sudbinu. Treći je volio sve što se sjajilo:

željezo, srebro, zlato, Sunce... Satima je mogao sjediti i promatrati te stvari. Četvrti je uživao u obrađivanju zemlje.

Bog daje rižu

Ta četvorica, koja se nikako nisu mogla složiti, zamole boga da ih izmiri. Bog im reče: "Moram vršiti rižu i nemam se vremena baviti vama. Uzmite svaki šaku riže, a ja ću kasnije doći do vas." Četvorica odu noseći svaki šaku riže. Prvi na putu ugleda divlju životinju. Potrči za njom i progoneći je izgubi svoju rižu. Drugi stavi rižu kraj svoje kolibe i ode

pregledati je li se što ulovilo u mrežu. Kad se vratio, vjetar je otpuhao svu rižu. Treći ugleda nešto bijelo kako svjetluca na vodi. Priđe bliže, a riža mu padne u rijeku i odnese je bujica. Četvrti ugleda uz put mekanu zemlju i počne je kopati. Vjetar raznese rižu i ona počne klijati u zemlji.

Bog nalazi rješenje

Bog dođe do četvorice ljudi i reče im: "Svaki od vas ostao je vjeran onome što ga je najviše zanimalo i zato će jedan od vas biti lovac, drugi čarobnjak, treći trgovac, a četvrti poljodjelac."

U Australiji

Australija je golemi otok na drugome kraju svijeta, velik gotovo kao Sjedinjene Američke Države. Kada su ga kolonizirali Europljani, otkrili su neobične krajolike i domoroce Aboridžine koji su razvili civilizaciju temeljenu na vrlo složenim mitovima.

Začudna priroda

Stijene usred pustinje, mjesečevi pejzaži, velike suhe ravnice... Australija je golemo područje gdje zbog vrućina dolazi do pojave nestvarnih jezera -

fatamorgana. Ta neobična priroda igra važnu ulogu u mitovima: svako stablo, svaka planina, svaka pećina i svaki kamenčić mogu biti sveti.

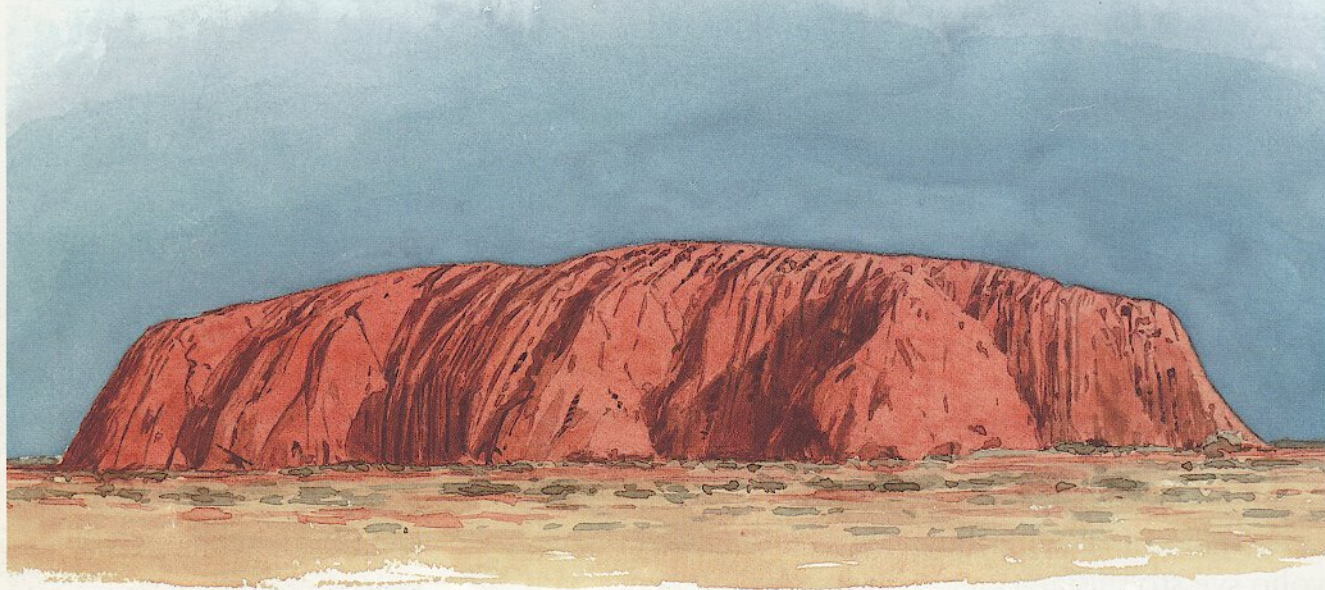
Tko su Aboridžini?

Taj narod nastava Australiju od pradaavnih vremena. Organizirani u plemena, Aboridžini su dugo živjeli od lova i ribolova. Njihov način života nije se mijenjao tisućama godina. Povijest svojih mitskih predaka prenosili su s naraštaja na naraštaj tijekom svetih rituala, uglavnom rezerviranih za dječake.

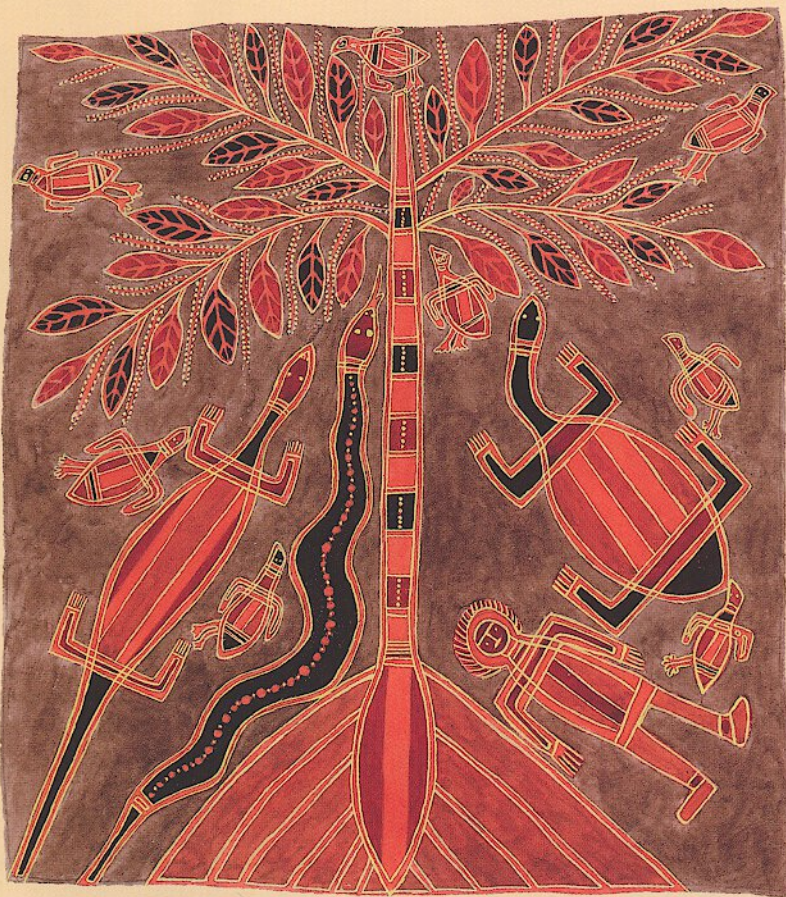
Tragična sudbina

Kad su Europljani u 18. stoljeću kolonizirali Australiju, oduzeli su Aboridžinima zemlju ne shvaćajući da ih time lišavaju jednog velikog dijela njihove kulture: na tim su područjima naime živjeli njihovi preci iz "Doba sanjanja". Zajedno s plemenima nestali su i mnogi jezici, ali su stara vjerovanja još uvijek živa u preostalim Aboridžina.

Ova divovska stijena naziva se Uluru ili Ayers Rock. Nalazi se u samom srcu Australije. Svojom crvenom bojom dominira ravnim krajolikom pošumljenim grmljem. Za Aboridžine je to jedno od najsvetijih mjesta u zemlji.

“Sanjanje”

Aboridžini vjeruju da je svijet stvoren tijekom jednoga svetog vremena koje nazivaju “Sanjanje” ili “Altjeringa”.

Što je “Sanjanje”

To je pripovijest koja govori o djelima mitskih predaka u doba zvano Altjeringa. Ta se djela smještaju u mitsko doba

prošlosti koje je i sadašnje, nešto poput vječne sadašnjosti u prošlosti. Tijekom svetih obreda Aboridžini i sami privremeno postaju mitski likovi. Oponašaju svoje pretke i događaje u doba Sanjanja i tako tijekom svog života ponovno prolaze i oživljavaju cjelokupnu svetu povijest svoga plemena.

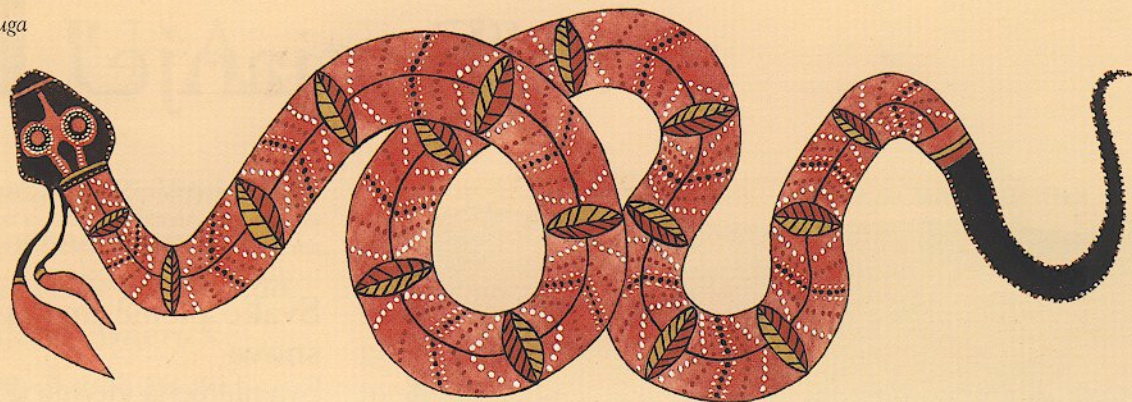
Aboridžinski prikaz “Doba sanjanja”. Crteži, slike i tkanja Aboridžina često su nadahnuti tim svetim vremenom.

Svako pleme ima svoje snove

Sva plemena vjeruju u Doba sanjanja, ali svako od njih pripovijeda specifičnu povijest svojih predaka i mimikom oponaša samo ono što se dogodilo na njihovu vlastitu teritoriju. Na taj način svako pleme ima osjećaj da pripada istoj velikoj slagalici jer njihovo znanje nadopunjuje spoznaje ostalih plemena, što doprinosi očuvanju mira i sloge među Aboridžinima.

Zmija-duga

Ta je zmija jedno od najvažnijih božanstava za Aboridžine. Izišla je iz podzemne vode u Doba sanjanja. Puzeći na kopno, svojim je migoljenjem stvorila ravnice i planine. Ona je također stvorila kišu i prve ljude. Njezina se prisutnost otkriva pojavljivanjem duge na nebu i preko kristala. Prema vjerovanju nekih plemena, duga je njezina kuća. Ima velike moći koje je dala vječevima. Ti ljudi znaju liječiti bolesne, mogu

vidjeti duhove i duše pokojnika. Jedući kristale ili sedefne školjke, istodobno upijaju u sebe moći Zmije-duge.

Moć obreda

U središnjoj Australiji ljudi odlaze na pojedina sveta mjesta, primjerice u špilju. Nose sa sobom čudotvorne predmete koji predstavljaju moć duhova. Ponekad probuše venu na ruci kako bi iz nje isteklo malo krvi koja je također magična. Potom ponovno oslikavaju vrlo staru pećinsku slikariju koja se tu nalazi i koju su naraštaji i naraštaji Aboridžina održavali na isti način. Ta freska često predstavlja životinju čiji je lik preuzeo duh toga mjesta u Doba sanjanja. Aboridžini je ponovno boje jer misle da

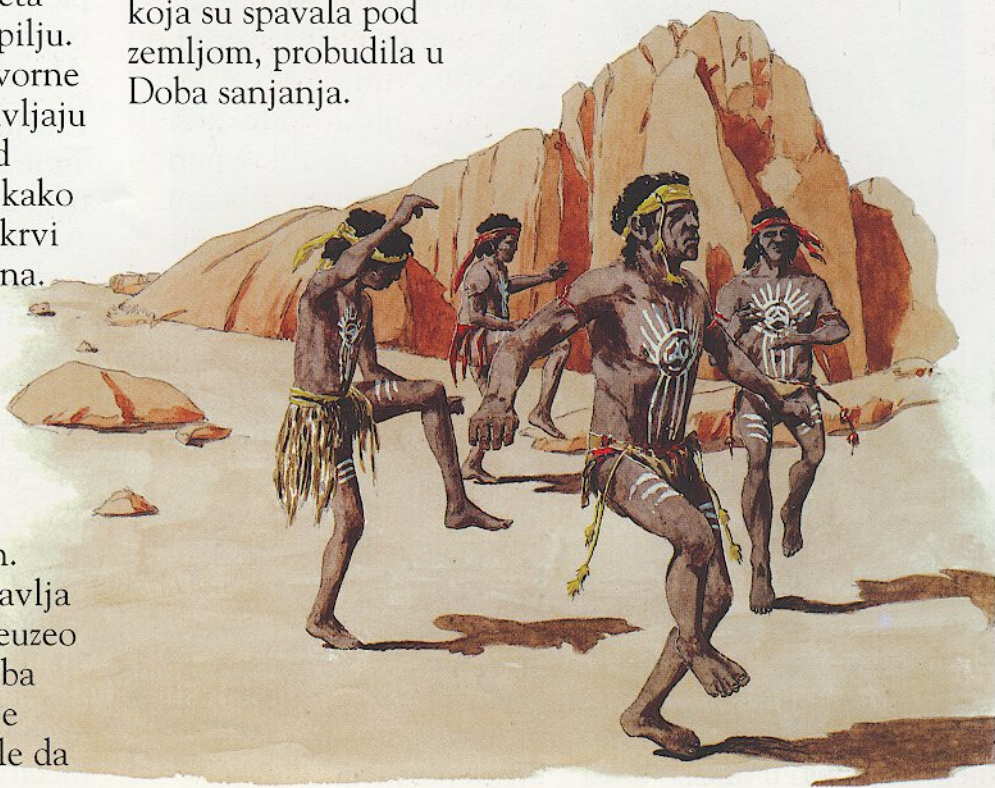
će se zbog toga nacrtana životinja obilno namnožiti, što će spasiti pleme od gladi.

Podrijetlo Aboridžina

Prema Aboridžinima Arandas, svijet se stvorio kad su se nadnaravna bića, koja su spavala pod zemljom, probudila u Doba sanjanja.

Došli su na površinu kako bi učinili da se pojavi život i voda te naučili ljude da se griju vatrom i proizvode hranu.

Aboridžinski ritualni plesači često oponašaju životinjske pokrete.

Životinje iz “snova”

Zmije, kitovi, gušteri i druge životinje igraju veliku ulogu u “snovima” koje svojim obrednim plesovima “pričaju” australska domorodačka plemena.

Dvije sestre i zmija

Jednoga dana dvije su se sestre zaputile na dalek put. Jedna od njih, koja je bila trudna, rodila je djevojčicu. Te dvije mlade žene zaustave se potom kod svetog zdenca u kome je živjela zmija Djulungul. Zmija se razljuti jer prema aboridžinskoj tradiciji žena

koja je upravo rodila nema se pravo približiti svetome mjestu. Zmija stoga ispljune toliko vode da se na nebu stvori oblak pun kiše. Dvije žene na brzinu naprave nadstrešnicu, ali dođe Djulungul te pojede obje sestre i djevojčicu. One su kasnije oživjele kad ih je zmija izbljuvala. Taj se mit neprestano ponavljao kako bi se povećao broj stanovnika na Zemlji.

Kit Lumaluma

U Doba sanjanja kit Lumaluma izašao je iz mora i preuzeo ljudski lik kako bi

ljudima pokazao neke vjerske obrede. No malo-pomalo počeo je zlorabiti svoju moć. Svaki put kad bi ugledao ukusno jelo, primjerice divlji med, proglasio bi ga svetim. Ljudi tako više nisu imali pravo jesti tu hranu i Lumaluma se mogao sam gostiti. No onoga dana kad je Lumaluma pokušao okusiti ljudsko meso, ljudi se pobune i ubiju ga udarcima koplja. No obredi kojima ih je Lumaluma naučio i sveti predmeti koje im je dao ostali su i dalje vrlo važni u aboridžinskim ritualima.

Kakav je ljudski lik uzeo Lumaluma kad je izašao iz vode? Jedan aboridžinski umjetnik zamislio je to kao na slici dolje.

Zemljopisna karta

U sjevernoameričkih Indijanaca kojot je lukava božanska životinja. I on ima mana kao i ljudi. Zahvaljujući njemu Sunce i Mjesec rasvjetljavaju Zemlju.

SJEVERNA AMERIKA

Pernata zmija je vrlo važno božanstvo u mitologiji naroda **Srednje Amerike**. Asteci je zovu Quetzalcoatl, a Maye Kukulcan ili Gucumatx (vidi stranicu 101!).

JUŽNA AMERIKA

Odin je glavni među **vikinškim bogovima**. To je bog pobjeda. Kod njega dolaze ratnici koji su poginuli u bitki (vidi stranicu 80!).

Lug je božanstvo iz **keltske mitologije**. Bog je svjetlosti, hrabar je, obdaren začudnom snagom, glazbenik je i čarobnjak (vidi stranicu 73!).

U Zapadnoj Africi, kod plemena Yoruba, Shango je bog grmljavine. Može rigati munje i slati gromove (vidi stranicu 115!).

U ovoj smo knjizi predstavili neke velike mitove koje su smislili ljudi. Na svim kontinentima ljudi su naime pripovijedali i još pripovijedaju priče o božanstvima koje objašnjavaju tajne svemira. Pritom i u Americi i u Aziji, u Europi i u Africi u početku povijesti svijeta uvijek nalazimo bogove.

glavnih mitologija

U Grka se vladar bogova i neba zove Zeus. Rimljani ga zovu Jupiterom, ali ima ista obilježja kao i Zeus (vidi stranicu 37!).

U Mezopotamiji je Marduk u početku bog grada Babilona, a potom postaje vladar bogova nakon što je pobijedio božicu Tiamat (vidi stranicu 13!).

U šintoističkoj mitologiji, u Japanu, bogovi se zovu "kamiji". Tu je božica sunca Amaterasu važno božanstvo (vidi stranicu 94!).

Egipatska mitologija vrlo je bogata, a bogova ima mnoštvo. Kralj im je bog sunca Ra koji ne smije prekinuti svoje putovanje nebeskim svodom kako svijet ne bi utonuo u tamu (vidi stranicu 26!).

Višnu je jedno od tri glavna božanstva hinduističke religije. Tog boga nalazimo u početku stvaranja svijeta koji je nastao iz njegova sna (vidi stranicu 87!).

Kod Aboridžina u Australiji Zmija-duga stvoritelj je krajolika koje je oblikovala vijugajući tlo Zemlje (vidi stranicu 121!).

K A Z A L O

Što je mit?	6	U Grčkoj	36
Razumijevanje mitova	7	Obitelj bogova	37
Prenošenje mitova	8	Neobična božanstva	38
Tajne svijeta	9-10-11	Odakle potječu bogovi?	39
U Mezopotamiji	12	Zeus - kralj bogova	40
Glavna božanstva	13	Zeusove ljubavi	41
Stvaranje svemira	14	Tko je Dioniz?	42
Stvaranje ljudi	15	Ratnica Atena	43
Potop	16	Prometej, Zeus i ljupka Pandora.....	44-45
Priča o Gilgamešu	17	Potop	46
Strašna ptica Anzu	18	Daroviti Apolon	47
Vjenčanje Enlila i Sud	19	Posejdon	48
U Egiptu	20	Hefest i Afrodita	49
Glavna božanstva - neki od glavnih		Bog Had i podzemni svijet	50-51-52
bogova	21-22-23	Tezej i Minotaur	53
Stvaranje svemira	24	Perzej i čudovišna Gorgona	54-55
Svijet napučen bogovima	25	Tragična Edipova sudbina	56-57
Dugo Sunčevo putovanje	26-27	Jazon i potraga za zlatnim runom	58-59
Ubojstvo Ozirisa	28	Dvanaest Heraklovih	
Horusovo djetinjstvo.....	29	podviga	60-61-62-63
Horus osvećuje svog oca		Nevjerojatne Odisejeve	
i postaje egipatskim kraljem	30-31	pustolovine	64-65-66
Tajno ime boga Ra	32	U Rimskom Carstvu	67
"Okolo boga Ra"	33	Izuzetno čašćeni bogovi	68-69
Neobično carstvo mrtvih	34-35	Enejina povijest	70
		Romul i Rem	71

Keltska mitologija	72
Glavna božanstva	73
Lugova bitka	74
Junak Cuchulainn	75
Finnove moći	76
Pustolovine junaka Pwylla	77

Vikinška mitologija	78
Stvaranje svijeta	79
Odin, Valkire i Valhala	80-81
Zao bog Loki	82
Thor, bog groma	83

U Indiji	84
Indra oslobađa rijeke	85
Dobri bog Agni	86
Stvaranje svemira	87
Višnu u svim svojim oblicima.....	88-89
Rama i Sita	90

U Japanu	91
Stvaranje svijeta	92
Izanagi u podzemnom svijetu	93
Božica Sunca Amaterasu	94-95
Susano i zmija	96
Pripovijest o kamiju zecu	97

Mitologija Maya i Asteka	98-99
Asteci i pet Sunaca.....	100-101
Ljudi i kukuruz	102
Uitzilopochtli	103
Bogovi Maya	104
Postanak ljudi	105
Sveta igra	106

U Sjevernoj Americi	107
Kako je nastala Zemlja	108
Kojot krade Sunce	109
Ptica-grom	110
Prvi ljudi	111
Duh neba i grizliji	112

U crnoj Africi	113
Zmija drži Zemlju	114
Kako su nastale munje	115
Ljudi postaju smrtni	116
Četiri čovjeka i riža	117

U Australiji	118
“Sanjanje”	119-120
Životinje iz “snova”	121

Zemljopisna karta glavnih mitologija	122-123
---	---------